K 18 La

TERENTII

COMOEDIÆ

SEX.

LONDINI:
TYPIS J. BRINDLEY.
MDCCXLIV.

24

Jos: Banks

P. TERENTII

ANDRIA

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS PARIBUS, DEXTRIS ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA. EDITA M. MARCELLO, C. SULPICIO COSS.

Personæ.

PROLOGUS.
SIMO *senex.*
SOSIA *servus.*
DAVUS *servus.*
MYSIS *ancilla.*
PAMPHILUS *adolescens.*
CHARINUS *adolescens.*
BYRRHIA *servus.*
LESBIA *obstetrix.*
GLYCERIUM, aliàs PASIBULA, *Chremetis filia.*
CHREMES *senex.*
CRITO *hospes.*
DROMO *servus.*

Personæ mutæ.

SERVI Simonis *opsonia portantes.*
ARCHILLIS *ancilla.*

ANDRIÆ ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidâque factâ, dat fidem, uxorem sibi
Fore hanc: nam aliam pater ei desponderat
Gnatam Chremetis: atque ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias; cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus:
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recusat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam
Hanc Pamphilo dat, aliam Charino conjugem.

P. TERENTII
ANDRIA.

PROLOGUS.

POETA cùm primum animum ad ſcribendum
Id ſibi negotî credidit ſolum dari, [appulit,
Populo ut placerent, quas feciſſet fabulas.
Verum aliter evenire multo intellegit.
Nam in prologis ſcribundis operam abutitur,
Non quî argumentum narret, ſed quî malevoli
Veteris poetæ maledictis reſpondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæſo, animum advortite.
Menander fecit Andriam et Perinthiam.
Qui utramvis rectè norit, ambas noverit.
Non ita diſſimili ſunt argumento: ſed tamen
Diſſimili oratione ſunt factæ et ſtylo.
Quæ convenere, in Andriam ex Perinthia
Fatetur tranſtuliſſe, atque uſum pro ſuis.
Id iſti vituperant factum: atque in eo diſputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intellegendo ut nihil intellegant:
Qui cum hunc accuſant, Nævium, Plautum, Ennium
Accuſant: quos hic noſter auctores habet,
Quorum æmulari exoptat neglegentiam
Potiùs, quam iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porrò, moneo, et deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Favete, adeſte æquo animo, et rem cognoſcite;
Ut pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTUS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

VOS istæc intro auferte: abite. Sosia,
Adesdum: paucis te volo. SO. dictum puta:
Nempe ut curentur rectè hæc. SI. imo aliud.
SO. quid est,
Quod tibi mea ars efficere hôc possit amplius?
SI. Nihil istac opus est arte ad hanc rem, quam paro:
Sed his, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. SO. exspecto quid velis.
SI. Ego postquam te emi, à parvulo, ut semper tibi
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Scis: feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quod serviebas liberaliter.
Quod habui summum precium, persolvi tibi.
SO. In memoriâ habeo. SI. haud muto factum. SO. gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo: et
Id gratum fuisse advorsum te, habeo gratiam.
Sed hoc mihi molestum est: nam istæc commemoratio
Quasi exprobratio est immemoris beneficî.
Quin tu uno verbo dic, quid est quod me velis.
SI. Ita faciam. hoc primum in hac re prædico tibi,
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
SO. Cur simulas igitur? SI. rem omnem à principio audies:
Eo pacto et gnati vitam, et consilium meum
Cognosces, et quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberiùs vivendi fuit potestas. nam antea
Quî scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? SO. ita est.
SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Ut animum ad aliquod studium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad philosophos;
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat, et tamen omnia hæc mediocriter.

Gaudebam. SO. non injuriâ: nam id arbitror
Adprimè in vita esse utile, ut ne quid nimis.
SI. Sic vita erat, facile omnes perferre ac pati:
Cum quibus erat cunque unà, his sese dedere,
Eorum obsequi studiis: advorsus nemini;
Nunquam præponens se aliis. ita facillimè
Sine invidiâ laudem invenias, et amicos pares.
SO. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore
Obsequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopiâ et cognatorum neglegentiâ
Coacta, egregiâ formâ, atque ætate integrâ.
SO. Hei vereor, ne quid Andria adportet mali.
SI. Primum hæc pudicè vitam, parcè ac duriter
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed postquam amans accessit, precium pollicens,
Unus, et item alter; ita ut ingenium est omnium
Hominum ab labore proclive ad lubidinem;
Accepit conditionem: dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ita ut fit, filium
Perduxere illuc secum, ut unà esset, meum.
Egomet continuò mecum: certe captus est:
Habet. observabam manè illorum servulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, quis herì Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrum, aut Cliniam
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant. Eho, quid Pamphilus? Quid? symbolam
Dedit, cœnavit. gaudebam. item alio die
Quæ ebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. eninvero spectatum satis
Putabam, et magnum exemplum continentiæ.
Nam qui cum ingeniis conflictatur ejusmodi,
Neque commovetur animus in eâ re tamen,
Scias posse habere jam ipsum suæ vitæ modum.
Cùm id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, et laudare fortunas meas,

Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus est? hac famâ impulsus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam suam
Cum dote summâ filio uxorem ut daret.
Placuit, despondi: hic nuptiis dictus est dies.
SO. Quid obstat, cur non veræ fiant? SI. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta sunt,
Chrysis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
Beati: metui à Chryside. SI. ibi tum filius
Cum illis qui amabant Chrysidem, unà aderat frequens:
Curabat unà funus: tristis interim,
Nonnunquam conlacrumabat. placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem, hic, parvæ consuetudinis
Causâ, hujus mortem tam fert familiariter:
Quid si ipse amasset? quid hic mihi faciet patri?
Hæc ego putabam esse omnia humani ingeni
Mansuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque ejus causâ in funus prodeo
Nil suspicans etiam mali. SO. hem quid est? SI. scies.
Effertur. imus. interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam aspicio adolescentulam,
Forma. SO. bonâ fortasse. SI. et voltu, Sosia,
Adeo modesto, adeo venusto, ut nihil supra.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Visa est, et quia erat formâ præter cæteras
Honestâ et liberali; accedo ad pedisequas:
Quæ sit, rogo. sororem esse aiunt Chrysidis.
Percussit illico animum. at at, hoc illud est,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa est misericordia.
SO. Quàm timeo quorsum evadas. SI. funus interim
Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus.
In ignem imposita est. fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Satis' cum periclo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem & celatum indicat.
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Rejecit se in eum, flens, quàm familiariter,

SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægrè ferens.
Nec satis ad objurgandum causæ. diceret,
Quid feci? quid commerui aut peccavi, pater?
Quæ sese in ignem injicere voluit prohibui:
Servavi. honesta oratio est. SO. rectè putas:
Nam si illum objurges, vitæ qui auxilium tulit;
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
SI. Venit Chremes postridiè ad me, clamitans,
Indignum facinus, comperisse Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. ego illud sedulò
Negare factum. ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. SO. non tu ibi gnatum? SI. ne hæc quidem
Sati' vehemens causa ad objurgandum. SO. quî cedo?
SI. Tute ipse his rebus finem præscripsti, pater.
Prope adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
SO. Qui igitur relictus est objurgandi locus?
SI. Si propter amorem uxorem nolit ducere,
Ea primum ab illo animadvertenda injuria est.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera objurgandi causa sit, si deneget.
Simul, sceleratus Davus si quid consilî
Habet, ut consumat nunc, cùm nihil obsint doli.
Quem ego credo manibus pedibusque obnixè omnia
Facturum: magis id adeo, mihi ut incommodet,
Quàm ut obsequatur gnato. SO. quapropter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego si sensero,
Sed quid opu'st verbis? sin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nihil sit moræ: restat Chremes,
Qui mihi exorandus est, et spero confore.
Nunc tuum est officium, has bene ut adsimules nuptias:
Perterrefacias Davum; observes filium,
Quid agat, quid cum illo consilii captet. SO. fat est:
Curabo. eamus jam nunc intro. SI. i præ, sequar.
Non dubium est, quin uxorem nolit filius:
Ita Davum modo timere sensi, ubi nuptias
Futuras esse audivit, sed ipse exit foras.

ACTUS I. SCENA II.

DAVUS, SIMO.

MIRABAR, hoc si sic abiret: et heri semper lenitas
Verebar, quorsum evaderet.
Qui postquam audierat non datum iri filio uxorem suo,
Nunquam cuiquam nostrûm verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. At nunc faciet; neque, ut opinor, sine tuo magno malo.
D. Id volui: nos sic nec opinantes duci falso gaudio,
Speculantes jam amoto metu, interea oscitantes opprimi,
Ut ne esset spatium cogitandi ad disturbandas nuptias:
Astutè! S. carnufex quæ loquitur! D. herus est, neque provideram.
S. Dave. D. hem, quid est? S. ehodum, ad me. D. quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor est amare. D. id populus curat scilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero istuc. S. sed, nunc ea me exquirere,
Iniqui patris est. nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, sivi animum ut expleret suum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores postulat.
Dehinc postulo, sive æquum est, te oro, Dave, ut redeat jam in viam.
D. Hoc quid sit? S. omnes qui amant, graviter sibi dari uxorem ferunt.
D. Ita aiunt. S. tum si quis magistrum cepit ad eam rem improbum,
Ipsum animum ægrotum ad deteriorem partem plerumque applicat.
D. Non hercle intellego. S. non? hem! D. non: Davus sum, non Oedipus.
S. Nempe ergo apertè vis, quæ restant, me loqui? D. Isthæc quidem.

S. Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quò fiant minùs;
Aut velle in eâ re oſtendi, quàm ſis callidus;
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſque ad necem;
Eâ lege atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid, hoc intellextin'? an nondum etiam ne hoc quidem? D. imo callidè:
Ita apertè ipſam rem modò locutus, nihil circuitione uſus es.
S. Ubivis faciliùs paſſus ſim, quàm in hac re, me deludier
D. Bona verba quæſo. S. irrides? nihil me fallis. ſed dico tibi,
Ne temere facias; neque tu hoc dicas tibi non prædictum. cave.

ACTUS I. SCENA III.

DAVUS.

ENIMVERO, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,
Quantùm intellexi modò ſenis ſententiam de nuptiis:
Quæ ſi non ætatu providentur, me aut herum peſſum dabunt.
Nec, quid agam, certum eſt; Pamphilumne adjutem, an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hujus minas;
Cui veroa dare difficile eſt. primùm jam de amore hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quam faciam nuptiis fallaciam.
Si ſenſerit, perii; aut, ſi libitum fuerit, cauſam ceperit
Quo jure, quaque injuriâ, præcipitem in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mî accedit etiam: hæc Andria,
Siveiſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Pamphilo eſt,
Audireque eorum eſt operæ precium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:

Quicquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam.
Civem Atticam eſſe hanc; Fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem. ibi tum hanc ejectam Chryſidis
Patrem recepiſſe orbam, parvam. fabulæ.
Mihi quidem hercle non ſit verisimile: atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTUS I. SCENA IV.

MYSIS.

AUDIVI, Archilis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sanè pol illa temulenta eſt mulier, et temeraria,
Nec ſati' digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem ſpectate aniculæ;
Quia compotrix ejus eſt. Dî date facultatem, obſecro,
Huic pariundi, atque illi in aliis potius peccandi locum.
Sed, quidnam Pamphilum exanimatum video! vereor quid ſiet.
Opperiar, ut ſciam, numquidnam hæc turba triſtitiæ adferat.

ACTUS I. SCENA V.

PAMPHILUS, MYSIS.

HOCCINE eſt humanum factum aut inceptum? hoccine eſt officium patris?
M. Quid illud eſt?
P. Proh Deûm atque hominum fidem! quid eſt, ſi hoc non contumelia eſt?
Uxorem decerat dare ſeſe mi hodie, nonne oportuit

Præsse me antè? nonne prius communicatum oportuit?
M. Miseram me, quod verbum audio!
P. Quid Chremes? qui denegârat, se commissurum mihi
Gnatam suam uxorem; id mutavit, quoniam me immutatum videt.
Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si sit, pereo funditus.
Adeon' hominem invenustum esse, aut infelicem quemquam, ut ego sum?
Proh Deûm atque hominum fidem!
Nullon' ego Chremetis pacto affinitatem effugere potero?
Quot modis contemtus, spretus? facta, transacta omnia. hem,
Repudiatus repetor. quamobrem? nisi si id est, quod suspicor:
Aliquid monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi potest,
Itur ad me. M. oratio hæc me miseram exanimavit metu.
P. Nam quid ego dicam de patre? ah!
Tantamne rem tam negligenter agere? præteriens modò
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda est, Pamphile; hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi visus est dicere, abi citò, et suspende te.
Obstupui. censen' ullum me verbum potuisse proloqui?
Aut ullam causam, ineptam saltem, falsam, iniquam? obmutui.
Quòd si ego prius id resciissem; quid facerem, si quis nunc me roget;
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc primum quid exsequar?
Tot me impediunt curæ, quæ meum animum divorsè trahunt:

Amor, miſericordia hujus, nuptiarum ſolicitatio;
Tum patris pudor, qui me tam leni paſſus eſt animo uſque adhuc,
Quæ meo cunque animo libitum eſt, facere: eine ego ut advorſer? hei mihi!
Incertum eſt quid agam. M. miſera timeo, incertum hoc quorſum accidat.
Sed nunc peropu' eſt, aut hunc cum ipsâ, aut me aliquid de illâ advorſum hunc loqui.
Dum in dubio eſt animus, paulo momento huc vel illuc impellitur.
P. Quis hic loquitur? Myſis, ſalve. M. ô ſalve, Pamphile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat e dolore: atque ex hoc miſera ſolicita eſt die,
Quia olim in hunc ſunt conſtitutæ nuptiæ. tum autem hoc timet,
Ne deſeras ſe. P. hem, egone iſtuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miſeram finam?
Quæ mihi ſuum animum atque omnem vitam credidit,
Quam ego animo egregie caram pro uxore habuerim,
Bene et pudicè eju' doctum atque eductum ſinam
Coactum egeſtate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud verear, ſi in te ſolo ſit ſitum:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon' me ignavum putas?
Adeon' porro ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Ut neque me conſuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut ſervem fidem?
M. Unum hoc ſcio, meritam eſſe, ut memor eſſes ſui.
P. Memor eſſem? ô Myſis, Myſis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta ſunt in animo Chryſidis
De Glycerio. jam ferme moriens me vocat:
Acceſſi: vos ſemotæ: nos ſoli: incipit:
Mi Pamphile, hujus formam atque ætatem vides:
Nec clam te eſt, quàm illi nunc utræque inutiles
Et ad pudicitiam et ad rem tutandam ſient.
Quod ego te per hanc dextram oro, et ingenium tuum,
Per tuum fidem, perque hujus ſolitudinem
Te obteſtor, ne abs te hanc ſegreges, neu deſeras:
Si te in germani fratris dilexi loco,

Sive hæc te ſolum ſemper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus.
Te iſti virum do, amicum, tuterem, patrem:
Bona noſtra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei.
Hanc mî in manum dat: mors continuò ipſam occupat.
Accepi: acceptam ſervabo. M. ita ſpero quidem.
P. Sed cur tu abis ab illâ? M. obſtetricem accerſo P. propera:
Atque audin? verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTUS II. SCENA I.

CHARINUS, BYRRHIA, PAMPHILUS.

QUID ais, Byrrhia? daturne illa Pamphilo hodie nuptum? B. ſic eſt.
C. Quî ſcis? B. apud forum modò è Davo audivi. C. væ miſero mihi!
Ut animus in ſpe atque in timore uſque antehac attentus fuit,
Ita, poſtquam ademta ſpes eſt, laſſus, curâ confectus ſtupet.
B. Quæſo edepol, Charine, quoniam non poteſt id fieri, quod vis,
Id velis quod poſſit. C. nihil volo aliud, niſi Philumenam.
B. Ah, quanto ſatius eſt, te id dare operam,
Quî iſtum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui,
Quo magis libido fruſtra incendatur tua!
C. Facilè omnes, cùm valemus, recta concilia ægrotis damus.
Tu ſi hìc ſis, aliter ſentias. B. age, age, ut lubet. C. ſed Pamphilum
Video. omnia experiri certum eſt priùs, quàm pereo.

B Quid hic agit?
C. Ipſum hunc orabo: huic ſupplicabo: amorem huic narrabo meum.
Credo, impetrabo, ut aliquot ſaltem nuptiis prodat dies.
Interea fiet aliquid, ſpero. B. id aliquid nihil eſt. C. Byrrhia,
Quid tibi videtur? adeon' ad eum? B. quidni? ſi nihil impetres,
Ut te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abin' hinc in malam rem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus.
P. Charinum video, ſalve. C. ô ſalve, Pamphile:
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſilii locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnam eſt? C. hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile,
Si id facis, hodie poſtremùm me vides. P. quid ita? C. hei mihi!
Vereor dicere huic: dic quæſo, Byrrhia. B. ego dicam. P. quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum, dic mihi,
Numquidnam amplius tibi cum illâ fuit, Charine? C. ah Pamphile,
Nihil. P. quàm vellem! C. nunc te per amicitiam & per amorem obſecro,
Principiò ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C. ſed ſi id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi; P. cordi! C. ſaltem aliquot dies
Proſer, dum proficiſcor aliquò, ne videam. P. audi nunc iam:
Ego, Charine, neutiquam officium liberi eſſe hominis puto,
Cum is nil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi.
Nuptias effugere ego iſtas malo, quàm tu adiſpiſcier.
C. Reddidiſti animum. P. nunc ſi quid potes aut tu, aut hic Byrrhia,

Facite fingite, invenite, efficite, quî detur tibi:
Ego id agam, mihi quî ne detur. C. fat habeo. P. Davum optumè
Video, cujus consilio fretus fum. C. at tu hercle haud quidquam mihi,
Nisi ea, quæ nihil opu' sunt scire. fugin' hinc? B. egò verò ac lubens.

ACTUS II. SCENA II.

DAVUS, CHARINUS, PAMPHILUS.

DI boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum;
Ut metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
C. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. nondum hæc rescivit mala.
D. Quem ego nunc credo, si jam audierit sibi paratas nuptias,
C. Audin' tu illum? D. toto me oppido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quò nunc primùm intendam? C. cessas alloqui?
D. Abeo. P. Dave, ades, resiste. D. quis homo est, qui me? ô Pamphile,
Teipsum quæro. euge, ô Charine! ambo opportunè: vos volo.
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D. quid timeas, scio.
C. Mea quidem hercle certè in dubio vita est. D. et quid tu, scio.
P. Nuptiæ mihi. D. etsi scio. P. hodie. D. obtundis, tametsi intellego.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum. D. atqui istuc ipsum, nil pericli est: me vide.
P. Obsecro te, quamprimùm hoc me libera miserum metu. D. hem,

Libero. uxorem tibi non dat jam Chremes. P. quî ſcis? D. ſcio.
Tuus pater modo me prehendit: ait, tibi uxorem dare Hodie: item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuò ad te properans, percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Ubi te non invenio, ibi aſcendo in quendam excelſum locum.
Circumſpicio: nuſquam. forte ibi hujus video Byrrhiam:
Rogo: negat vidiſſe. mihi moleſtum. quid agam, cogito. Redeunti interea ex ipsâ re mî incidit ſuſpicio. hem, Paululum opſonî, ipſus triſtis, de improviſo nuptiæ. Non cohærent. P. quorſumnam iſtuc? D. ego me continuò ad Chremem.
Cum illò advenio, ſolitudo ante oſtium. jam id gaudeo. P. Rectè dicis, perge. D. maneo. interea introire neminem
Video, exire neminem, matronam nullam, in ædibus Nil ornati, nil tumulti. acceſſi, intro aſpexi. P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?
P. Non opinor, Dave. D. opinor, narras? non rectè accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens convenî Chremis,
Olera, et piſciculos minutos ferre obolo in cœnam ſenî.
C. Liberatus ſum hodie, Dave, tuâ opera. D. ac nullus quidem.
C. Quid ita? nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput!
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe jam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

ACTUS II. SCENA III.

PAMPHILUS, DAVUS,

QUID igitur sibi volt pater? cur simulat? D. ego dicam tibi.
Si id succenseat nunc, quia non dat tibi uxorem Chremes,
Ipsu' sibi esse injurius videatur: neque id injuriâ:
Priusquam tuum, ut sese habeat animum ad nuptias, perspexerit.
Sed si tu negâris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid vis? patiar? D. pater est, Pamphile:
Difficile est. tum hæc sola est mulier: dictum ac factum invenerit
Aliquam causam, quamobrem ejiciat oppido. P. ejiciat? D. citò.
P. cedo igitur, quid faciam, Dave? D. dic te ducturum. P. hem! D. quid est?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam. D. ne nega.
P, Suadere noli. D. ex eâ re quid fiat, vide.
P. Ut ab illâ excludar, huc concludar. D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum Patrem:
Ducas volo hodie uxorem: tu ducam, inquies:
Cedo, quid jurgabit tecum? hic reddes omnia,
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo. nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu eâ causâ minueris
Hæc quæ facis, ne is suam mutet sententiam.
Patri dic velle: ut, cùm velit tibi jure irasci, non queat.
Nam quod tu speres, propulsabo facilè: uxorem his moribus
Dabit nemo, inopem inveniet potius quàm te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animoferre accipiet, neglegentem feceris.
Aliam otiosus quæret, interea aliquid acciderit boni.
P. Itan' credis; haud dubium id quidem est. P. vide quo inducas. D. quin taces?

P. Dicam. puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ex illâ, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax! P. hanc fidem
Sibi me obſecravit, quî ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
D. Curabitur. ſed, pater adeſt. cave te eſſe triſtem ſentiat.

ACTUS II. SCENA IV.

SIMO, DAVUS, PAMPHILUS.

REVISO, quid agant, aut quid captent conſilî. D. Hic nunc non dubitat quin te ducturum neges,
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Quî differat te: proin' tu face, apud te ut ſies.
P. Modò ut poſſim, Dave. D. Crede, hoc mihi inquam, Pamphile,
Nunquam hodie tecum commutaturum patrem
Unum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTUS II. SCENA V.

BYRRHIA, SIMO, DAVUS, PAMPHILUS

HERU' me, relictis rebus, juſſit Pamphilum Hodie obſervare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem, id propterea nunc hunc venientem ſequor:
Ipſum adeo præſtò video cum Davo. hoc agam.
S. Utrumque adeſſe video. D, hem, ſerva. S. Pamphile.
D. Quaſi de improviſo reſpice ad eum. P. Ehem! pater.
D Probe. S. hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.

P. Neque iſtic neque alibi tibi uſquam erit in me mora. B. hem!
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis ut te decet,
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro cum gratiâ.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio, uxore excidit.
S. I jam nunc intro, ne in morâ, cum opu' ſit ſies.
P. Eo. B. nullane in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgò quod dici ſolet,
Omnes ſibi malle meliùs eſſe, quàm alteri.
Ego illam vidi virginem: formâ bonâ
Memini videre; quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quàm illum amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTUS II. SCENA VI.

DAVUS, SIMO.

HIC nunc me credit aliquam ſibi fallaciam
Portare, et eâ me hîc reſtitiſſe gratiâ.
S. Quid Davus narrat? D. æque quidquam nunc quidem.
S. Nihilne? hem. D. nihil prorſus. S. atqui exſpectabam quidem.
D. Præter ſpem evenit: ſentio: hoc malè habet virum.
S. Potin' es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quidpiam hæ ſunt nuptiæ,
Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut ſi adeo, bidui eſt aut tridui
Hæc ſolicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem rectâ reputavit viâ,
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam. cavit ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet, ut virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt; animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis viſu' eſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſet tibi.
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil.
S. quin dic, quid eſt?

D. Ait nimiùm parcè facere ſumptum. S. mene? D. te.
Vix, inquit, drachmis opſonatus eſt decem:
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualium
Potiſſimùm nunc? et, quod dicendum hic fiet,
Tu quoque perparcè nimium. non laudo. S tace.
D. Commovi. S. ego, iſtæc rectè ut fiant, videro.
Quidnam hoc rei eſt? quid nam hic volt veterator ſibi?
Nam ſi hîc mali eſt quidquam, hem, illic eſt huic rei caput.

ACTUS III. SCENA I.

MYSIS, SIMO, DAVUS, LESBIA, GLYCERIUM.

ITA pol quidem res eſt, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud ferme mulieri invenias virum.
S. Ab Andriâ eſt ancilla hæc. quid naras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus S. quid dicit? M. firmavit fidem.
S. hem.
D. Utinam aut hic ſurdus aut hæc muta facta ſit.
M. Nam quod peperiſſet, juſſit tolli. S. ô Jupiter!
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonum ingenium narras adoleſcentis. M. optumum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L. ſequor.
D. Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc?
Adeon' eſt demens? ex peregrinâ? jam ſcio: ah!
Vix tandem ſenſi ſtolidus. D. quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primum adfertur jam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Juno Lucina, fer opem: ſerva me, obſecro.
S. Hui, tam citò? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, approperat. non ſat commodè
Diviſa ſunt temporibus tibi, Dave, hœc. D. mihin'?
S. Num immemores diſcipuli? D. ego, quid narres, neſcio.

S. Hiccine, ſi me imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc hujus periclo ſit. ego in portu navigo.

ACTUS III. SCENA II.

LESBIA, ARCHILLIS, SIMO, DAVUS.

ADHUC, Archilis, quæ adſolent, quæque oportet
Signa eſſe ad ſalutem, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac, iſtæc ut lavet: poſt deinde,
Quod juſſi ei dari bibere, et quantum imperavi,
Date: mox ego huc revertor.
Per, ecaſtor, ſcitus puer eſt natus Pamphilo.
Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes: quandoquidem ipſe eſt ingenio bono;
Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.
S. Vel hoc quis non credat, qui te nôrit, abs te eſſe ortum? D. quidnam id eſt?
S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ:
Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.
O Dave, itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus
Tibi videor eſſe, quem tam apertè fallere incipias dolis?
Saltem accuratè, ut metui videar certè, ſi reſciverim.
D. Certè hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego.
S. edixin' tibi?
Interminatus ſum, ne faceres, num veritus? quid retulit?
Credon' tibi hoc nunc, peperiſſe hanc è Pamphilo?
D. Teneo, quid erret: quid ego agam, habeo. S quid taces?
D. Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.
S. Mihin' quiſquam? D. eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.

D. Renunciatum eſt: nam quî iſtæc tibi incidit ſuſpicio?
S. Quî? quia te noram. D. quaſi tu dicas, factum id conſilio meo.
S. Certè enim ſcio. D. non ſatis me pernôſti etiam, qualis ſim, Simo.
S. Egone te? D. ſed, ſi quid narrare occœpi, continuò dari
Tibi verba cenſes. S. falsò. D. itaque hercle nihil jam mutire audeo.
S. Hoc ego ſcio unum, neminem peperiſſe hîc. D. intellextin'?
Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium.
Id ego jam nunc tibi renuncio, here, futurum, ut ſis ſciens:
Ne tu hoc mihi poſteriùs dicas Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hanc tuam eſſe ego amotam volo.
S. Unde id ſcis? D. audivi, et credo. multa concurrunt ſimul,
Quî conjecturam hanc nunc facio. jam primùm hæc ſe è Pamphilo
Gravidam dixit eſſe. inventum eſt falſum. nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cùm intellexeras,
Id conſilii capere, cur non dixti extemplò Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illâ abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm miſerè hanc amârit. nunc ſibi uxorem expetit.
Poſtremò id mihi da negotî. tu tamen idem has nuptias
Perge facere ita, ut facis: et id ſpero adjuturos Deos.
S. Imo abi intrò: ibi me opperire, et, quod parato opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem.

Atque haud scio, an, quæ dixit, sint vera omnia: Sed parvi pendo. illud mihi multo maxumum est, Quod mihi pollicitu' est ipsus gnatus. nunc Chremem Conveniam: orabo gnato uxorem: si impetro, Quid aliàs malim, quàm hodie has fieri nuptias? Nam gnatus quod pollicitu' est, haud dubium est mihi, Si nolit, quin eum meritò possim cogere. Atque adeo in ipso tempore eccum ipsum obviàm.

ACTUS III. SCENA III.

SIMO, CHREMES.

JUBEO Chremetem. C. oh, teipsum quærebam. S. & ego te. C. optatò advenis. Aliquot me adiere, ex te auditum qui aiebant, hodie filiam Meam nubere tuo gnato. id viso, tune, an illi insaniant. S. Ausculta paucis, quid ego te velim; et tu, quod quæris, scies. C. Ausculto: loquere, quid velis. S. Per te Deos oro, et nostram amicitiam, Chreme, Quæ incepta à parvis cum ætate accrevit simul, Perque unicam gnatam tuam, et gnatum meum, Cujus tibi potestas summa servandi datur; Ut me adjuves in hac re, atque ita, uti nuptiæ Fuerant futuræ, fiant. C. ah, ne me obsecra Quasi hoc te orando à me impetrare oporteat. Aliumne esse censes nunc me, atque olim, cùm dabam? Si in rem est utrique, ut fiant, accersi jube. Sed si ex eâ re plus mali est, quàm commodi Utrique; id te oro, in commune ut consulas, Quasi illa tua sit, Pamphilique ego sim pater. S. Imo ita volo, itaque postulo ut fiat, Chreme: Neque postulem abs te, ni ipsa res moneat. C. quid est? S. Iræ sunt inter Glycerium et gnatum. C. audio,

S. Ita magnæ, ut ſperem poſſe avelli. C. fabulæ.
S. Profectò ſic eſt. C. ſic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
S. Hem, id te oro, ut ante eamus, dum tempus datur,
Dumque ejus lubido occluſa eſt contumeliis;
Priuſquam harum ſcelera et lacrumæ confictæ dolis
Reducunt animum ægrotum ad miſericordiam;
Uxorem demus. ſpero conſuetudine, et
Conjugio liberali devinctum, Chreme,
Dein facile ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. Tibi ita hoc videtur: at ego non poſſe arbitror,
Neque illum hanc perpetuò habere, neque me perpeti.
S. Quî ſcis ergo iſtuc, niſi periclum feceris?
C. At iſtuc periclum in filia fieri, grave eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit;
Si eveniat, quod Dì prohibeant, diſceſſio. at
Si corrigatur, quot commoditates, vide.
Principiò amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, et filiæ invenies virum.
C. Quid iſtìc? ſi ita iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritò te ſemper maxumi feci, Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſu' mihi Davus, qui intimus eſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num, cenſes, faceret, filium niſi ſciret eadem hæc velle?
Tute adeo jam ejus audies verba. heus, evocate huc Davum.
Atque eccum, video ipſum foras exire.

ACTUS III. SCENA IV.

DAVUS, SIMO, CHREMES.

AD te ibam. S. quidnam eſt?
D. Cur non accerſitur? jam adveſperaſcit. S. audin' tu illum?
Ego dudum non nil veritus ſum, Dave, abs te, ne faceres idem,
Quod vulgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes,
Propterea quòd amat filius. D. egon' iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeo metuens vos celavi, quod nunc dicam. D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo tibi jam fidem. D. tandem agnôſti, qui ſiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ. D. quid? non? S. ſed eâ gratiâ
Simulavi, vos ut pertentarem. D. quid ais? S. ſic res eſt. D. vide:
Numquam iſtuc quivi ego intellegere. vah conſilium callidum!
S. Hoc audi. ut hinc te juſſi introire, opportunè hic ſit mihi obviàm.
D. Hem, numnam periimus? S. narro huic, quæ dudum narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatam ut det oro, vixque id exoro. D. occidi.
S. Hem, quid dixti? D. optumè inquam factum. S. nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam: atque huc renuncio.
S. Nunc te oro, Dave; quoniam ſolus mihi effeciſti has nuptias:
D. Ego verò ſolus. S. corrigere mihi gnatum porro enitere.
D. Faciam hercle ſedulò. S. potes nunc, dum animus irritatus eſt.

D. Quieſcas. S. age igitur: ubi nunc eſt ipſus? D. mirum, ni domi eſt.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc, quæ tibi dixi, dicam itidem illi. D. nullus ſum,
Quid cauſæ eſt, quin hinc in piſtrinum rectâ proficiſcar viâ?
Nihil eſt preci loci relictum: jam perturbavi omnia:
Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium:
Feci hodie, ut fierent, inſperante hoc, atque invito Pamphilo.
Hem aſtutias! quòd ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum: ipſum video: occidi:
Utinam mihi eſſet aliquid hîc, quo nunc me præcipitem darem.

ACTUS III. SCENA V.

PAMPHILUS, DAVUS.

UBI illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii. P. atque hoc confiteor
Jure obtigiſſe; quandoquidem tam iners, tam nulli conſilî
Sum, ſervon' fortunas meas me commiſiſſe futili?
Ergo precium ob ſtultitiam fero: ſed inultum id nunquam à me auferet.
D. Poſthac incolumem ſat ſcio fore me, nunc ſi evito hoc malum.
P. Nam quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò
Qui ſum pollicitus ducere? quâ fiduciâ id facere audeam?
Nec, quid me nunc faciam, ſcio. D. nec de me equidem; atque id ego ſedulò.
Dicam aliquid jam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram. P. Oh.
D. viſus ſum P. ehodum, bone vir, quid ais? viden' me conſiliis tuis
Miſerum impeditum eſſe? D. at jam expediam. P. expedies? D. certè, Pamphile.

P. Nempe ut modò. D. imo melius, ſpero. P. oh, tibi ego ut credam, furcifer?
Tu rem impeditam et perditam reſtituas? hem, quo fretu' ſum,
Qui me hodie ex tranquilliſſimâ re conjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus? D. crucem.
Sed ſine paululum ad me redeam: jam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cùm non habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, ut volo:
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulciſci, ſinit.

ACTUS IV. SCENA I.

CHARINUS, PAMPHILUS, DAVUS.

HOCCINE credibile eſt, aut memorabile,
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet,
Ut malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua comparent ut commoda? ah,
Idne eſt verum? imo id genus eſt hominum peſſumum,
Indenegando modo queis pudor eſt paululum:
Poſt ubi jam tempus eſt promiſſa perfici,
Tum coacti neceſſario ſe aperiunt, et timent:
Et tamen res cogit denegare. Ibi
Tum impudentiſſima eorum oratio eſt:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proxumus ſum egomet mihi. attamen, ubi fides,
Si roges, nihil pudet. hîc, ubi opus eſt,
Non verentur: illîc, ubi nihil opus eſt, ibi verentur.
Sed quid agam? adeamne ad eum et cum eo injuriam hanc expoſtulem?
Mala ingeram multa? atque aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum. moleſtus certe ei fuero, atque animo morem geſſero.

P. Charine, et me et te imprudens, niſi quid Dii reſpiciunt, perdidi.
C. Itane, imprudens? tandem inventa eſt cauſa: ſolviſti fidem.
P. Quî tandem? C. etiam nunc me ducere iſtis dictis poſtulas?
P. Quid iſtuc eſt? C. poſtquam me amare dixi, complacita eſt tibi.
Heu me miſerum, cùm tuum animum exanimo ſpectavi meo?
P. Falſu', es. C. non tibi ſatis eſſe hoc viſum ſolidum eſt gaudium,
Niſi me lactaſſes amantem, et falsâ ſpe produceres?
Habeas. P. habeam? ah, neſcis quantis in malis verſer miſer,
Quantaſque hic ſuis conſiliis mihi confecit ſolicitudines
Meus carnufex. C. quid iſtuc tam mirum de te ſi exemplum capit?
P. Haud iſtuc dicas, ſi cognôris vel me, vel amorem meum.
C. Scio, cum patre altercaſti dudum, et is nunc propterea tibi
Succenſet, nec te quivit hodie cogere, illam ut duceres.
P. Imo etiam, quo tu minùs ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi;
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare.
C. Scio: tu coactus tuâ voluntate es. P. mane;
Nondum ſcis. C. ſcio equidem illam ducturum eſſe te.
P. Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem, eſſe ducturum, patri:
Suadere, orare, uſque adeo donec perpulit.
C. Quis homo iſtuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.
C. Quamobrem? P. neſcio: niſi mihi Deos ſatis
Scio fuiſſe iratos, qui auſcultaverim.
C. Factum eſt hoc, Dave? D. factum eſt. C. hem, quid ais, ſcelus?
At tibi Dî dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quod, ni hoc, conſilium darent?

D. Deceptus ſum, at non defatigatus. C. ſcio.
D. Hac non ſucceſſit, aliâ aggrediemur viâ:
Niſi id putas, quia primò proceſſit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum.
P. Imo etiam: nam ſati' credo, ſi advigilaveris,
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego, Pamphile, hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctesque et dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum 'ſt, ſi quid præter ſpem evenit, mî ignoſcere.
Parum ſuccedit quod ago, at facio ſedulò.
Vel melius tute reperi, me miſſum face.
P. Cupio, reſtitue quem à me accepiſti locum.
D. Faciam. P. at jam hoc opus eſt. D. hem, ſt, mane: crepuit a Glycerio oſtium.
P. Nihil ad te. D. quæro. P. hem, nunccine demum? D. at jam hoc tibi inventum dabo.

ACTUS IV. SCENA II.

MYSIS, PAMPHILUS, CHARINUS, DAVUS.

JAM, ubi ubi erit, inventum tibi curabo, et mecum adductum
Tuum Pamphilum: tu modò, anime mi, noli te macerare.
P. Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile, optumè mihi te offers. P. quid eſt?
M. Orare juſſit, ſi ſe ames, hera, jam ut ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. P. vah, perii. hoc malum integraſcit.
Siccine me, atque illam operâ tuâ nunc miſeros ſolicitarier?
Nam idcirco accerſor, nuptias quòd mî apparari ſenſit.
C. Quibu' quidem quàm facile potuerat quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſuâ ſponte, inſtiga. M. atque edepol,
Ea res eſt; proptereaque nunc miſera in mœrore eſt, P. Myſis,

Per omnes tibi adjuro Deos, nunquam eam me deferturum:
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant
Qui inter nos diſcidium volunt: hanc niſi mors, mî adimet nemo.
M. Reſipiſco. P. non Apollinis magi' verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat,
Quo minùs hæ fierent nuptiæ, volo. ſed ſi id non poterit;
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.
Quis videor? C. miſer æque atque ego. D. conſilium quæro. C. fortis.
P. Scio quid conere. D. hoc ego tibi profectò effectum reddam.
P. Jam hoc opus eſt. D. quin jam habeo. C. quid eſt? D. huic, non tibi, habeo; ne erres.
C. Sat habeo. P quid facies, cedo? D. dies hic mî ut ſati' ſit, vereor,
Ad agendum: ne vacuum eſſe me nunc ad narrandum credas.
Proinde hinc vos amolimini: nam mî impedimento eſtis.
P. Ego hanc viſam. D. quid tu? quò hinc te agis? C. verum vis dicam? D. imo etiam:
Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?
D. Eho tu impudens, non ſatis habes, quod tibi dieculam addo,
Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave, attamen. D. quid ergo;
C. ut ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me venias, ſi quid poteris.
D. Quid veniam? nihil habeo. C. attamen, ſi quid. D. age, veniam. C. ſi quid,
Domi ero. D. Tu, Myſis, dum exeo, parumper opperire me hîc.
M. Quapropter? D. ita facto eſt opus. M. matura. D. jam, inquam, hic adero.

ACTUS IV. SCENA III.

MYSIS.

NILNE eſſe proprium cuiquam? Dî voſtram fidem!
Summum bonum eſſe heræ putabam hunc Pamphilum,
Amicum, amatorem, virum, in quovis loco
Paratum: verum ex eo nunc miſera quem capit
Laborem? facile hîc plus mali eſt, quam illîc boni.
Sed Davus exit. mi homo, quid iſtuc, obſecro, eſt?
Quò portas puerum?

ACTUS IV. SCENA IV.

DAVUS, MYSIS.

MYSIS, nunc opus eſt tuâ
Mihi ad hanc rem expromptâ malitiâ atque aſtutiâ.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ociùs,
Atque ante noſtram januam appone. M. obſecro,
Humíne? D. ex arâ hinc ſume verbenas tibi,
Atque eas ſubſterne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, ſi forte opu' ſit ad herum jurandum mihi
Non appoſuiſſe, ut liquidò poſſim. M. intellego.
Nova nunc religio in te iſtæc inceſſit, cedo.
D. Move ociùs te, ut, quid agam, porro intellegas.
Pro Jupiter! M. quid eſt? D. ſponſæ pater intervenit.
Repudio quod conſilium primùm intenderam.
M. Neſcio quid narres. D. ego quoque hinc ab dexterâ
Venire me adſimulabo: tu, ut ſubſervias
Orationi, utcunque opu' ſit, verbis, vide.
M. Ego, quid agas, nihil intellego: ſed, ſi quid eſt,
Quod mea opera opus ſit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid veſtrum remorer commodum.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, MYSIS, DAVUS.

REVERTOR, poſtquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ, paravi, ut jubeam accerſi. ſed quid hoc?
Puer hercle eſt. mulier, tun' appoſuiſti hunc? M. ubi
Illic eſt? C. non mihi reſpondes? M. hem, nuſquam eſt. væ miſeræ mihi,
Reliquit me homo, atque abiit. D. Dî voſtram fidem,
Quid turbæ eſt apud forum? quid illìc hominum litigant?
Tum annona cara eſt. quid dicam aliud, neſcio.
M. Cur tu, obſecro, hîc me ſolam? D. hem, quæ hæc eſt fabula?
Eho, Myſis, puer hic unde eſt? quiſve huc attulit?
M. Satin' ſanu'es, qui me id rogites? D. quem ego igitur rogem,
Qui hîc neminem alium videam? C. miror, unde ſit.
D. Dicturan' es quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram.
M. Deliras. non tute ipſe? D. verbum ſi mihi
Unum, præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Male dicis. D. unde eſt? dic clarè. M. à nobis. D. ha ha hæ.
Mirum vero, impudenter mulier ſi facit.
C. Ab Andriâ eſt ancilla hæc, quantum intellego.
D. Adeon' videmur vobis eſſe idonei,
In quibus ſic illudatis? C. veni in tempore.
D Propera adeo puerum tollere hinc ab januâ.
Mane: cave quoquam ex iſtoc exceſſis loco.
M. Dii te eradicent: ita me miſeram territas.
D. Tibi ego dico, an non? M. quid vis? D. at etiam rogas?
Cedo, cujum puerum hîc appoſuiſti, dic mihi.
M. Tu neſcis? D. mitte id, quod ſcio: dic, quod rogo.

M. Veſtri. D. cujus veſtri? M. Pamphili. D. hem, quid Pamphili?
M. Eho, an non eſt? C. rectè ego ſemper fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas?
D. Quemne ego heri vidi ad vos adferri veſperi?
M. O hominem audacem! D. verum. vidi Cantharam Subfarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cùm in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illum haud novit, cujus causâ hæc incipit.
Chremes, ſi poſitum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. D. nunc adeo, ut tu ſcis ſciens,
Niſi puerum tollis, jam ego hunc in mediam viam
Provolvam, teque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol, homo, non es ſobrius. D. fallacia
Alia aliam trudit, jam ſuſurrari audio,
Civem Atticam eſſe hanc. C. hem. D. coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au, obſecro, an non civis eſt?
C. Jocularium in malum inſciens penè incidi.
D. Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tempus advenis?
Auſculta. C. audivi jam omnia. D. an hæc tu omnia?
C. Audivi, inquam, à principio. D. audiſtin' obſecro? hem
Scelera: hanc jam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille eſt: non te credas Davum ludere.
M. Me miſeram: nihil pol falſi dixi, mi ſenex.
C. Novi omnem rem. eſt Simo intus? D. eſt.
M. Ne me attingas, ſceleſte. ſi pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, neſcis quid ſit actum. M. quî ſciam?
D. Hic ſocer eſt. alio pacto haud poterat fieri,
Ut ſciret hæc, quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paulum intereſſe cenſes, ex animo omnia,
Ut fert natura, facias, an de induſtr.?

ACTUS IV. SCENA VI.

CRITO, MYSIS, DAVUS.

IN hac habitaſſe plateâ dictum eſt Chryſidem,
Quæ ſeſe inhoneſtè optavit parere hîc divitias
Potiùs, quàm in patriâ honeſte pauper vivere.
Ejus morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos pe: conter, video. ſalvete. M. obſecro,
Quem video? eſtne hic Crito, ſobrinus Chryſidis?
Is eſt. C. ô Myſis, ſalve, M. ſalvos ſis, Crito.
C. Itan' Chryſis? hem. M. nos quidem pol miſeras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hîc? ſati' ne rectè? M. nos ne? ſic
Ut quimus, aiunt; quando, ut volumus non licet.
C. Quid Glycerium? jam hîc ſuos parentes repperit?
M. Utinam. C. an nondum etiam? haud auſpicatò huc me appuli;
Nam pol, ſi id ſciſſem, nunquam huc tetuliſſem pedem;
Semper enim dicta eſt ejus hæc atque habita eſt ſoror:
Quæ illius fuerunt, poſſidet. nunc, me hoſpitem
Lites ſequi, quàm hîc mihi ſit facile atque utile,
Aliorum exempla commonent. ſimul arbitror,
Jam eſſe aliquem amicum, et defenſorem ei; nam fere
Grandiuſcula jam profecta eſt illinc. clamitent,
Me ſycophantam hereditatem perſequi,
Mendicum. tum ipſam deſpoliare non libet.
M. O optume hoſpes, pol, Crito, antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni, ut videam.
M. maxume.
D. Sequar hos: no'o me in tempore hoc videat ſenex.

ACTUS V. SCENA I.

CHREMES, SIMO.

SATI' jam, sati', Simo, spectata erga te amicitia est mea:
Sati' pericli cœpi adire: orandi jam finem face.
Dum studeo obsequi tibi, penè illusi vitam filiæ.
S. Imo enim nunc quam maximè abs te oro atque postulo, Chreme,
Ut beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide quam iniquus sis præ studio. dum id efficias quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque quid me ores, cogitas:
Nam si cogites, remittas jam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah rogitas? perpulisti me ut homini adolescentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoriâ,
Filiam ut darem in seditionem, atque incertas nuptias;
Ejus labore atque ejus dolore gnato ut medicarer tuo.
Impetravisti: incepi, dum res tetulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc civem esse ajunt: puer est natus: nos missos face.
S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere.
Quibus id maxume utile est, illum esse quam deterrimum.
Nuptiarum gratiâ hæc sunt ficta atque incepta omnia.
Ubi ea causa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, desinent.
C. Erras. cum Davo egomet vidi jurgantem ancillam.
S. scio. C. at
Vero voltu; cùm, ibi me adesse, neuter dum persenserat,

S. Credo; et id facturas, Davus dudum prædixit mihi: Et neſcio quid tibi ſum oblitus hodie ac volui dicere.

ACTUS V. SCENA II.

DAVUS, CHREMES, SIMO, DROMO.

ANIMO nunc jam otioſo eſſe impero. C. hem Davom tibi.

S. Unde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitio. S. Quid illud mali eſt?

D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. ſcelus,

Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt jam in vado. S. ceſſo alloqui?

D. Herus eſt: quid agam? S. ô ſalve, bone vir. D. ehem Simo, ô noſter Chremes,

Omnia apparata jam ſunt intus. C. curaſti probe.

D. Ubi voles accerſe. S. bene ſanè. id enimvero hinc nunc abeſt.

Etiam tu hoc reſponde, quid iſtîc tibi negotî eſt? D. mihin'? S. ita.

D. Mihine? S. tibi ergo. D. modò introii. S. quaſi ego, quàm dudum, rogem.

D. Cum tuo gnato unà. S. anne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.

Eho, non tu dixti eſſe inter eos inimicitias, carnufex?

D. Sunt. S. cur igitur hic eſt? C. quid illum cenſes? cum illâ litigat.

D. Imo verò indignum, Chremes, jam facinus faxo ex me audias.

Neſcio qui ſenex modò venit: ellum, confidens, catus:

Cùm faciem videas, videtur eſſe quantivis precî:

Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.

S. Quidnam apportas? D. nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.

S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire civem eſſe Atticam.

S. Hem Dromo, Dromo. D. quid eſt? S. Dromo. D. audi. S. verbum ſi addideris. Dromo
D. Audi obſecro. DR. quid vis? S. ſublimem hunc intro rape, quantùm potes.
DR. Quem? S. Davom. D. Quamobrem? S. quia lubet, rape, inquam. D. quid feci? S. rape.
D. Si quidquam invenies me mentitum, occidito. S. nihil audio.
Ego jam te commotum reddam. D. tamen etſi hoc verum eſt? S. tamen.
Cura adſervandum vinctum: atque audin'? quadrupedem conſtringito.
Age, nunc jam ego pol hodie, ſi vivo, tibi
Oſtendam, herum quid ſit pericli fallere, et
Illi, patrem. C. ah, ne ſævi tantopere. S. ô Chreme,
Pietatem gnati! nonne te miſeret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age, Pamphile: exi, Pamphile: ecquid te pudet?

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, SIMO, CHREMES.

QUIS me volt? perii, pater eſt. S. quid ais, omnium? C. ah!
Rem potiùs ipſam dic, ac mitte male loqui.
S. Quaſi quidquam in hunc jam gravius dici poſſiet.
Ain' tandem? civis Glycerium eſt? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris ſignum uſquam indicat?
Adeon' impotenti eſſe animo, ut præter civium
Morem, atque legem, et ſui voluntatem patris,
Tamen hanc habere cupiat cum ſummo probro?
P. Me miſerum! S. hem, modòne id demum ſenſti, Pamphile?
Olim iſtuc, olim, cùm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,

Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago? cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem hujus solicito amentiâ? an
Ut pro hujus peccatis ego supplicium sufferam?
Imo habeat, valeat, vivat cum illâ. P. mi pater.
S. Quid, mi pater? quasi tu hujus indigeas patris.
Domus, uxor, liberi inventi, invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant, viceris.
P. Pater, licetne pauca? S. quid dices mihi?
C. Tamen, Simo, audi. S. ego audiam? quid audiam, Chreme? C. at tandem dicat sine. S. age, dicat, sino.
P. Ego me amare hanc fateor. si id peccare est, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quidvis oneris impone: impera.
Vis me uxorem ducere? hanc amittere? ut potero, feram.
Hoc modò te obsecro, ut ne credas à me adlegatum hunc senem.
Sine me expurgem, atque illum huc coràm adducam. S. adducas? P. sine, pater.
C. Æquum postulat: da veniam. P. sine te hoc exorem. S. sino.
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiat, Chreme.
C. Pro peccato magno paulum supplicii satis est patri.

ACTUS V. SCENA IV.

CRITO, CHREMES, SIMO, PAMPHILUS.

MITTE orare. una harum quævis causa me, ut faciam, monet:
Vel tu, vel quòd verum est, vel quòd ipsi cupio Glycerio.
CH. Andrium ego Critonem video? certè is est. CR. salvos sis, Chreme.
CH. Quid tu Athenas insolens? CR. evenit. sed hiccine est Simo?

CH. Hic eſt. S men' quæris? eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?
CR. Tu negas? S. itane huc paratus advenis? CR. quare? S. rogas?
Tune impunè hæc facias? tune hîc homines adoleſcentulos,
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Solicitando, et pollicitando eorum animos lactas? CR. ſanun' es?
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas? 10
P. Perii: metuo, ut ſubſtet hoſpes. CH. ſi, Simo, hunc nôris ſatis,
Non ita arbitrere. bonus eſt hic vir. S. hic vir ſit bonus?
Itane adtemperate venit hodie in ipſis nuptiis,
Ut veniret antehac nunquam? eſt verò huic credendum, Chremes?
P. Ni metuam patrem, habeo pro illâ re, illum quod moneam probè. 15
S. Sycophanta. CR. hem. CH. ſic, Crito, eſt hic: mitte. CR. videat, qui ſiet.
Si mihi pergit, quæ volt, dicere, ea, quæ non volt audiet.
Ego iſtæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam, ego quæ dico, vera, an falſa audieris, jam ſciri poteſt. 19
Atticus quidam olim navi fracta ad Andrum ejectus eſt,
Et iſtæc una parva virgo. tum ille egens fortè applicat
Primùm ad Chryſidis patrem ſe. S. fabulam inceptat CH. ſine.
CR. Itane verò obturbat? CH. perge. CR. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo, ſeſe eſſe Atticum.
Is ibi mortuus eſt. CH. ejus nomen? CR. nomen tam cito tibi? Phania. CH. hem, 25
Perii. CR. verùm hercle opinor fuiſſe Phaniam. hoc certò ſcio,
Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. CH. ô Jupiter! CR. eadem hæc, Chreme,

Multi alii in Andro tum audivere. CH. utinam id sit
quod spero. eho, dic mihi,
Quid eam tum? suamne esse aiebat? CR. non. CH. cujam igitur? CR. fratris filiam.
CH. Certè mea est. CR. quid ais? S. quid tu? quid ais?
P. arrige aures, Pamphile.
S. Quî credis? CH. Phania ille, frater meus fuit. S. nôram, et scio.
CH. Is hinc bellum fugiens, meque in Asiam persequens, proficiscitur.
Tum illam hîc relinquere est veritus. postilla nunc primùm audio,
Quid illo sit factum. P. vix sum apud me: ita animus commotus est metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ istam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo, pater.
CH. At mihi unus scrupulus etiam restat, qui me male habet. P. dignus es
Cum tuâ religione, odium. nodum in scirpo quæris. CR. quid istuc est?
CH. Nomen non convenit. CR. fuit hercle huic aliud parvæ. CH. quod, Crito?
Numquid meministi? CR. id quæro. P. egon' hujus memoriam patiar meæ
Voluptati obstare, cùm ego possim in hac re medicari mihi?
Non patiar. heus Chreme: quod quæris, Pasibula est.
CR. ipsa est. CH. ea est.
P. Ex ipsâ millies audivi. S. omnes nos gaudere hoc, Chreme,
Te credo credere. CH. ita me Dii ament, credo. P. quid restat, pater?
S. Jamdudum res reduxit me ipsa in gratiam. P. ô lepidum patrem!
De uxore ita, ut possedi, nihil mutat Chremes. CH. causa optuma est:
Nisi quid pater aliud ait. P. nempe. S. scilicet. CH. dos, Pamphile, est
Decem talenta. P. accipio. CH. propero ad filiam. eho mecum, Crito:

Nam illam me credo haud noſſe. S. cur non illam huc transferri jubes?
P. Rectè admones. Davo ego iſtuc dedam jam negotî.
S. non poteſt.
P. Quî? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, et majus.
P. quidnam? S. vinctus eſt.
P. Pater, non rectè vinctu' eſt. S. haud ita juſſi. P. jube ſolvi, obſecro.
S. Age, fiat. P. at matura. S. eo intro. P. ô fauſtum et felicem diem.

ACTUS V. SCENA V.

CHARINUS, PAMPHILUS.

PROVISO, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forſan me putet
Non putare hoc verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quòd voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla ægritudo huic gaudio interceſſerit.
Sed quem ego mihi potiſſimum exoptem nunc, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illud gaudî eſt? P. Davom video. nemo eſt, quem mallem, omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolidè ſolum gaviſurum gaudia.

ACTUS V. SCENA VI.

DAVUS, PAMPHILUS, CHARINUS.

PAMPHILUS ubinam hic eſt? P. Dave. D. quis homo'ſt? P. ego ſum. D. ô Pamphile.
P. Neſcis quid mihi obtigerit. D. certè: ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.

P. Et quidem ego. D. more hominum evenit, ut quod ſim nactus mali,
Priùs reſciſceres tu, quàm ego illud quod tibi evenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit. D. ô factum bene.
C. Hem. P. pater amicus ſummus nobis. D. quis? P. Chremes. D. narras probè.
P. Nec mora ulla eſt, quin jam uxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit? P. tum de puero, Dave? D. ah, deſine:
Solus eſt, quem diligant Dî. C. ſalvus ſum, ſi hæc vera ſunt.
Conloquar. P. quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mî advenis.
C. Bene factum. P. hem, audiſti? C. omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes, facturum, quæ voles, ſcio omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum exſpectare, dum exeat.
Sequere hac me intus ad Glycerium nunc. tu Dave, abî domum,
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam. quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne exſpectetis, dum exeant huc: intus deſpondebitur.
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. Ω. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

EUNUCHUS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODULAVIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS DUABUS DEXTRIS. GRÆCA MENANDRU. ACTA II. M. VALERIO, C. FANNIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
PHÆDRIA *adoleſcens.*
PARMENO *ſervus.*
THAIS *meretrix.*
GNATHO *paraſitus.*
CHÆREA *adoleſcens.*
THRASO *miles.*
PYTHIAS *ancilla.*
CHREMES *adoleſcens ruſticus.*
ANTIPHO *adoleſcens.*
DORIAS *ancilla.*
DORUS *eunuchus.*
SANGA *ſervus.*
SOPHRONA *nutrix.*
LACHES *ſenex.*

Perſonæ mutæ.

SIMALIO
DONAX } *militis ſervi.*
SYRISCUS
PAMPHILA *adoleſcentula.*

EUNUCHI ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

SOROREM *falsò dictitatam Thaidis,*
Id ipsum ignorans, miles advexit Thraso,
Ipsique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi jubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipse abit,
Thrasoni oratus biduum concederet
Ephebus frater Phædriæ, puellulam
Cùm deperiret dono missam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur: suadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem. sed Atticus
Civis repertus frater ejus, conjungit
Vitiatam ephebo: Phædriam exorat Thraso.

P. TERENTII

EUNUCHUS.

PROLOGUS.

SI quiſquam eſt, qui placere ſe ſtudeat bonis
Quam plurimis, et minime multos lædere;
In his poeta hic nomen profitetur ſuum.
Tum ſi quis eſt, qui dictum in ſe inclementiùs
Exiſtimavit eſſe, ſic exiſtimet,
Reſponſum, non dictum eſſe, quia læſit prior,
Qui bene vertendo, et eaſdem ſcribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas.
Idem Menandri Phaſma nunc nuper dedit,
Atque in Theſauro ſcripſit, cauſam dicere
Prius unde petitur, aurum quare ſit ſuum,
Quàm illic, qui petit, unde is ſit theſaurus ſibi,
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne fruſtretur ipſe ſe, aut ſic cogitet;
Defunctus jam ſum, nihil eſt quod dicat mihi.
Is ne erret, moneo, et deſinat laceſſere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur:
Quæ proferentur poſt, ſi perget lædere
Ita, ut facere inſtituit. nunc quam acturi ſumus
Menandri Eunuchum, poſtquam ædiles emerunt,
Perfecit, ſibi ut inſpiciundi eſſet copia.
Magiſtratus cùm ibi adeſſet, occepta eſt agi.
Exclamat, furem, non poetam fabulam

Dediſſe, et nil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævî, et Plauti veterem fabulam:
Paraſiti perſonam inde ablatam, et militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentiâ eſt
Poetæ, non quò furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos jam judicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in eâ eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græcâ: ſed eas fabulas factas priùs
Latinas ſciſſe ſeſe, id verò pernegat.
Quòd ſi perſonis iſdem uti aliis non licet:
Quî magi' licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? denique
Nullum eſt jam dictum, quod non ſit dictum priùs.
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, et cum ſilentio animadvortite,
Ut pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTUS I. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

QUID igitur faciam? non eam? ne nunc quidem,
Cùm accerſor ultro? an potiùs ita me comparem,
Non perpeti meretricum contumelias?
Excluſit, revocat: redeam? non, ſi me obſecret.
PA. Siquidem hercle poſſis, nil prius, neque fortius:
Verùm ſi incipies, neque pertendes gnaviter,
Atque, ubi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infectâ pace, ultro ad eam venies, indicans
Te amare, et ferre non poſſe; actum eſt, ilicet,
Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.

PH. Proin tu, dum est tempus, etiam atque etiam cogita.
PA. Hæc, quæ res in se neque consilium neque modum
Habet ullum, eam consilio regere non potes.
In amore hæc omnia insunt vitia, injuriæ,
Suspiciones, inimicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rursum. incerta hæc si tu postules
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quàm si des operam, ut cum ratione insanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cogitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? fine modo
Mori me malim: sentiet qui vir siem.
Hæc verba unâ mehercle falsâ lacrumulâ,
Quam, oculos terendo misere, vix vi expresserit,
Restinguet; et te ultro accusabit: et dabis
Et ultro supplicium. PH. ô indignum facinus! nunc ego
Et illam sceleslam esse, et me miserum sentio:
Et tædet: et amore ardeo: et prudens, sciens,
Vivus videnque pereo: nec, quid agam, scio.
PA. Quid agas? nisi ut te redimas captum quam queas
Minimo: si nequeas paululo, at quanti queas:
Et ne te adflictes. PH. itane suades? PA. si sapis:
Neque, præterquam quas ipse amor molestias
Habet, addas: at illas, quas habet, rectè feras.
Sed ecca ipsa egreditur, nostri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTUS I. SCENA II.

THAIS, PHÆDRIA, PARMENO.

MISERAM me! vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit, neve aliorsum, atque ego feci, acceperit,
Quòd herì intromissus non est. PH. totus, Parmeno,
Tremo horreoque, postquam aspexi hanc. PA. bono animo es:
Accede ad ignem hunc, jam calescis plus satis.
P. Quis hîc loquitur? hem, tun' hîc eras, mi Phædria?
Quid hîc stabas? cur non rectà introibas? PA. cæterum

De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
PH. Sane quia verò hæ mihi patent ſemper fores,
Aut quia ſum apud te primus. T. miſſa iſtæc face.
PH. Quid, miſſa? ô Thais, Thais, utinam eſſet mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret,
Ut aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet:
Aut ego iſtuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te, obſecro, anime mi, Phædria.
Non pol, quò quenquam plus amem, aut plus diligam,
Eò feci: ſed ita erat res: faciundum fuit.
PA. Credo, ut ſit, miſera præ amore exclûſti hunc foras.
T. Siccine agis, Parmeno? age: ſed huc quâ gratiâ
Te accerſi juſſi, auſcultа. PH. fiat. T. dic mihi
Hoc primùm, potin' eſt hic tacere? PA. egone? optumè.
Verùm heus tu, hac lege tibi meam adſtringo fidem:
Quæ vera audivi, taceo, et contineo optumè:
Sin falſum, aut vanum, aut fictum eſt, continuò palam eſt:
Plenus rimarum ſum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri ſi vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
PA. Poteſt taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Atticâ hinc abreptam. PH. civemne? T. arbitror:
Certum non ſcimus: matris nomen et patris
Dicebat ipſa: patriam et ſigna cætera
Neque ſcibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Unde emerat, ſe audiſſe, abreptam è Sunio.
Mater ubi accepit, cœpit ſtudiosè omnia
Docere, educere, ita uti ſi eſſet filia.
Sororem plerique eſſe credebant meam.
Ego cum illo, quocum tum uno rem habebam, hoſpite
Abii huc, qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
PA. Utrumque hoc falſum eſt: effluet. T. quî iſtuc? PA quia
Neque tu uno eras contenta, neque ſolus dedit:
Nam hic quoque bonam magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt. ſed fine me pervenire, quò volo.

Interea miles, qui me amare occeperat,
In Cariam eſt profectus, te interea loci
Cognovi. tute ſcis, poſt illa quàm intumum
Habeam te, et mea conſilia ut tibi credam omnia.
PH. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. PA. oh, dubiumne id eſt?
T. Hoc agite, amabo. mater mea illic mortua eſt
Nuper. ejus frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hanc formâ videt honeſtâ virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortunâ adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignaruſque omnium.
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulò:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare;
Verùm id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adjecit. PH. etiamne amplius?
T. Nil: nam quæſivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupiam abducere.
Primùm quòd ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam ac reddam. ſola ſum: habeo hìc neminem,
Neque amicum, neque cognatum: quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parere amicos beneficio meo.
Sì, amabo, adjuta me, quo id fiat faciliùs.
Sine illum priores partes hoſce aliquot dies
Apud me habere. nihil reſpondes? PH. peſſuma!
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
PA. Eu noſter! laudo. tandem perdoluit: vir es.
PH. Haud ego neſcìbam, quorſum tu ires. parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſuâ:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique:
Ego excludor, ille recipitur. quâ gratiâ,
Niſi illum plus amas, quàm me, et iſtam nunc times,
Quæ advecta eſt, ne illum talem præripiat tibi?
T. Egon' id timeo? PH. quid te ergo aliud ſolicitat, cedo?
Num ſolus ille donat? nuncubi meam

Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nonne, ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopiâ
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi? porro eunuchum dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ: repperi.
Herì minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoriâ:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtîc, Phædria?
Quanquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxumè; verumtamen,
Potiùs quàm te inimicum habeam, faciam ut jufferis.
PH. Utinam iſtuc verbum ex animo ac verè diceres,
Potiùs quam te inimicum habeam. ſi iſtuc crederem
Sincerè dici, quidvis poſſem perpeti.
PA. Labaſcit, victus uno verbo, quam citò!
T. Ego non ex animo miſera dico? quam joco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. PH. ſiquidem biduum.
Verùm ne fiant iſti viginti dies.
T. Profecto non plus biduum, aut. PH. aut? nihil moror.
T. non fiet: hoc modò ſine te exorem. PH. ſcilicet
Faciundum eſt, quod vis. T. meritò te amo. bene facis.
PH. Rus ibo, ibi hoc me macerabo biduum:
Ita facere certum eſt: mos gerundu' eſt Thaidi.
Tu, Parmeno, huc fac illi adducantur. PA. maxume.
PH. In hoc biduum, Thais, vale. T. mi Phædria,
Et tu. numquid vis aliud? PH. egone quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:
Dies noctesque me ames: me deſideres:
Me ſomnies: me exſpectes: de me cogites:
Me ſperes: me te oblectes: mecum tota ſis:
Meus fac ſis poſtremò animus, quando ego ſum tuus.
T. Me miſeram, forſitan hic mihi parvam habeat fidem,
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi ſum conſcia, hoc certò ſcio,
Neque me finxiſſe falſi quidquam, neque meo,
Cordi eſſe quenquam cariorem hoc Phædriâ:
Et quidquid hujus feci, causâ virginis
Feci: nam me ejus fratrem ſpero propemodum

Jam repperiſſe, adoleſcentem adeo nobilem:
Et is hodie venturum ad me conſtituit domum.
Concedam hinc intro, atque exſpectabo, dum venit.

ACTUS II. SCENA I.

PHÆDRIA, PARMENO.

FAC ita, ut juſſi, deducantur iſti. PA. faciam. PH. at diligenter.
PA. Fiet. PH. at maturè. PA. fiet. PH. ſatin' hoc mandatum eſt tibi? PA. Ah!
Rogitare? quaſi difficile ſit.
Utinam tam aliquid invenire facile poſſis, Phædria,
Quam hoc peribit. PH. ego quoque unà pereo, quod mî eſt carius.
Ne iſtuc tam iniquo patiare animo. PA. minimè: quin effectum dabo.
Sed numquid aliud imperas?
PH. Munus noſtrum ornato verbis, quod poteris: et iſtum ænulum,
Quod poteris, ab eâ pellito.
PA. Au, memini, tametſi nullus moneas. PH. ego rus ibo, atque ibi manebo.
PA. Cenſeo. PH. ſed heus tu. PA. quid vis? PH. cenſen' poſſe me obfirmare
Et perpeti, ne redeam interea? PA. tene? non hercle arbitror:
Nam aut jam revertere, aut mox noctu te adiget horſum inſomnia.
PH. Opus faciam, ut defatiger uſque, ingratiis ut dormiam.
PA. Vigilabis laſſus: hoc plùs facies. PH. ah, nil dicis, Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc eſt mollities animi. nimis me indulgeo.
Tandem non ego illâ caream; ſi ſit opus, vel totum triduum? PA. hui!

Universum triduum! vide quid agas. PH. fiat sententia.
PA. Dii boni! quid hoc morbi est? adeon' homines immutarier
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse; hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magi' continens.
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho
Militis: ducit secum unà virginem dono huic: papæ!
Facie honestâ. mirum, ni ego me turpiter hodie hîc dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc superat ipsam Thaidem

ACTUS II. SCENA II.

GNATHO, PARMENO.

Dî immortales! homini homo quid præstat! stulto intellegens
Quid interest! hoc adeo ex hac re venit in mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis,
Hominem haud impurum, itidem patria qui abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annisque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui, perdidi, hem,
Quò redactus sum! omnes noti me atque amici deserunt.
Hîc ego illum contemsi præ me: Quid, homo, inquam, ignaviss̃ime,
Itan' parasti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amîsti? vidên' me ex eodem ortum loco?

Qui color, nitor, veſtitus, quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cùm eſt, nil deſit tamen.
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. Quid? tu his rebus credis fieri? totâ erras viâ.
Olim illi fuit generi quondam quæſtus apud ſæclum prius.
Hoc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus inveni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt: hos conſector: hiſce ego non paro me ut rideant,
Sed eis ultro arrideo, et eorum ingenia admiror ſimul:
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis? nego: ait? aio: poſtremo, imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo uberrimus.
P. Scitum hercle hominem! hic homines prorſum ex ſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, [aucupes,]
Quibus et re ſalvâ et perditâ profueram et proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miſer, famelicu' videt me eſſe tanto honore,
Et tam facilè victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare
Ut ſibi liceret diſcere id de me. ſectari juſſi:
Si potis eſt, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
P. Viden', otium et cibus quid facit alienus? G. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, et rogare ad cœnam ut veniat.
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,

Rivalis ſervum. ſalva res eſt: nimirum homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. G. plurimâ ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? P. ſtatur.
G. video.
Numquidnam hîc, quod nolis, vides? P. te. G. credo. at numquid aliud?
P. Quî dum? G. quia triſtis es. P. nihil equidem. G. ne ſis. ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? P. non malum hercle. G. uro hominem. P. ut falſus animi eſt!
G. Quàm hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? P. hoc nunc dicis,
Ejectos hinc nos. omnium rerum, heus, viciſſitudo eſt.
G. Sex ego te totos, Parmeno, hos menſes quietum reddam;
Ne ſurſum, deorſum curſites; neve ad lucem uſque vigiles.
Ecquid beo te? P. men'? papæ! G. ſic ſoleo amicos. P. laudo.
G. Detineo te: fortaſſe tu profectus aliò fueras.
P. Nuſquam. G. tum tu igitur paululum da mihi operæ: fac ut admittar
Ad illam. P. age, modò nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.
G. Numquem evocari hinc vis foras? P. ſine biduum hoc prætereat;
Qui mihi nunc uno digitulo fores aperis fortunatus,
Næ tu iſtas, faxo, calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.
G. Etiam nunc hîc ſtas, Parmeno? eho, numnam hîc relictus cuſtos,
Ne quis forte internuncius clam à milite ad iſtam curſet?
P. Facetè dictum! mira vero, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quî ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publice eſt nunc.
Non temere eſt: et properans venit: neſcio quid circumſpectat.

ACTUS II. SCENA III.

CHÆREA, PARMENO.

OCCIDI.
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.
Ubi quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum: una hæc ſpes eſt; ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. ecce autem alterum;
Neſcio quid de amore loquitur. ô infortunatum ſenem!
Hic vero eſt, qui ſi occeperit, ludum jocumque dices
Fuiſſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
C. Ut illum Dî Deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt;
Meque adeo, qui reſtiterim: tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. ſalve. P. quid tu es triſtis, quidve alacris?
Unde is? C. egone? neſcio hercle, neque unde eam, neque quorſum eam:
Ita prorſus ſum oblitus mei.
P. Quî, quæſo? C. amo. P. hem! C. nunc, Parmeno, te oſtendes, qui vir ſies.
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modò, quod ames: in eâ re utilitatem ego faciam ut cognoſcas meam:
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculùm.
P. Age, inepte. C. hoc hercle factum eſt. fac ſis nunc promiſſa appareant:

Sive adeo digna res est, ubi tu nervos intendas tuos.
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres studeant
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut gracilæ sient.
Siqua est habitior paulò, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curaturâ junceas:
Itaque ergo amantur. P. quid tua istæc? C. nova figura oris. P. papæ!
C. Color verus, corpus solidum et succi plenum. P. anni? C. sedecim.
P. Flos ipse. C. hanc tu mihi vi, clam, precario,
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modò.
P. Quid, virgo cuja est? C. nescio hercle. P. unde est? C. tantundem. P. ubi habitat?
C. Ne id quidem. P. ubi vidisti? C. in viâ. P. quâ ratione amisisti?
C. Id equidem adveniens mecum stomachabar modò:
Neque ego quenquam hominem esse arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adversæ sient.
P. Quid hoc sceleris est? C. perii. P. quid factum est? C. rogas?
Patris cognatum atque æqualem Archidemidem
Novistin'? P. quidni? C. is, dum hanc sequor, fit mi obviam.
P. Incommodè hercle. C. imo enimvero infeliciter:
Nam incommoda alia sunt dicenda, Parmeno.
Illum, liquet mihi dejerare, his mensibus
Sex, septem prorsum non vidisse proxumis,
Nisi nunc, cùm minime vellem, minimeque opus fuit.
Eho, nonne hoc monstri simile est? quid ais? P. maxumè.
C. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demissis, gemens:
Heus, heus, tibi dico, Chærea, inquit. Restiti.
Scin' quid ego te volebam? Dic. Cras est mihi
Judicium. Quid tum? Ut diligenter nuncies

Patri, advocatus manè mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora. rogo, numquid velit.
Rectè, inquit. Abeo. cùm huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodùm huc advorterat
In hanc noſtram plateam. P. mirum, ni hanc dicit, modò
Huic quæ data eſt dono. C. huc cùm advenio, nulla erat.
P. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem ?
C. Verùm, paraſitus cum ancillâ. P. ipſa eſt : ilicet :
Deſine, jam conclamatum eſt. C. alias res agis.
P. Iſthuc ago equidem. C. noſtin' quæ ſit ? dic mihi : aut
Vidiſtin' ? P. vidi, novi : ſcio quò abducta ſit.
C. Eho, Parmeno mi, noſtin' ? P. novi. C. et ſcis, ubi ſiet ?
P. Huc deducta eſt ad meretricem Thaidem : ei dono data eſt.
C. Quis is eſt tam potens cum tanto munere hoc ? P. miles Thraſo
Phædriæ rivalis. C. duras partes fratris prædicas.
P. Imo enim, ſi ſcias quod donum huic dono contrà comparet,
Tum magis id dicas. C. quodnam, quæſo hercle ? P. eunuchum. C. illumne, obſecro,
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt herì, ſenem, mulierem ?
P. Iſtunc ipſum. C. homo quatietur certè cum dono foràs.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam. P. haud diu eſt.
C. Perii. nunquamne etiam me illam vidiſſe ? ehodum, dic mihi,
Eſtne, ut fertur, forma ? P. ſane. C. at nihil ad noſtram hanc. P. alia res.
C. Obſecro hercle, Parmeno, fac ut potiar. P. faciam ſedulo, ac
Dabo operam, adjuvabo. numquid me aliud ? C. quo nunc is ? P. domum,

Ut mancipia hæc, ita ut juſſit frater, ducam ad Thaïdem.
C. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum!
P. Quid ita? C. rogitas? ſummâ formâ ſemper conſervam domi
Videbit, conloquetur, aderit unà in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum eâ, interdum propter dormiet.
P. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias? C. quâ re, Parmeno?
Reſponde. P. capias tu illius veſtem. C. veſtem? quid tum poſtea?
P. Pro illo te deducam. C. audio. P. te illum eſſe dicam. C. intellego.
P. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò:
Cibum unà capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, et ætas ipſa eſt, facile ut pro eunucho probes.
C. Dixiſti pulchre: nunquam vidi melius conſilium dari.
Age, eamus intro nunc jam; orna me, abduc, duc, quantum potes.
P. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii, quid ego egi miſer!
Quo trudis? perculeris jam tu me. tibi equidem dico, mane.
C. Eamus. P. pergin'? C. certum eſt. P. vide ne nimium calidum hoc ſit modò.
C. Non eſt profecto. ſine. P. at enim iſtæc in me cudetur faba. ah,
Flagitium facimus! C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam
Deducar, et illis crucibus, quæ nos noſtramque adoleſcentiam
Habent deſpicatam, et quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,

Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam, ut ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? æquum eſt fieri, ut à me ludatur dolis.
Quod qui reſcierint, culpent: illud meritò factum omnes putent.
P. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere. facías. verùm ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. P. jubeſne? C. jùbeo: imo cogo, atque impero.
Nunquam defugiam auctoritatem. ſequere. P. Dii vortant bene.

ACTUS III. SCENA I.

THRASO, GNATHO, PARMENO.

MAGNAS vero agere gratias Thais mihi?
G. Ingentes. T. ain' tu, læta eſt? G. non tam ipſo quidem
Dono, quàm abs te datum eſſe: id vero ſeriò
Triumphat. P. huc proviſo, ut, ubi tempus fiet,
Deducam. ſed eccum militem. T. eſt iſtuc datum
Profecto, ut grata mihi ſint quæ facio omnia.
G. Advorti hercle animum. T. vel rex ſemper maximas
Mihi agebat, quidquid feceram: aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem;
Qui in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis, T. ſcilicet.
G. Geſtare. T. verò, credere omnem exercitum,
Conſilia. G. mirum. T. tum ſi ubi eum ſatietas
Hominum, aut negotî ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
Quaſi ubi illam exſpueret miſeriam ex animo. T. tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. G. hui!
Regem elegantem narras. T. imo ſic homo

Est perpaucorum hominum. G. imo nullorum, arbitror,
Si tecum vivit. T. invidere omnes mihi,
Mordere clanculum: ego non flocci pendere:
Illi invidere misere. verùm unus tamen
Impensè, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi molestus magis est, quæso, inquam, Strato,
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, et sapienter. papæ!
Jugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quidni esset? P. Dî vostram fidem! hominem pe-
dum,
Miserumque; et illum sacrilegum! T. quid? illud
Gnatho,
Quo paclo Rhodium tetigerim in convivio,
Nunquam tibi dixi? G. nunquam: sed narra, obsecro.
Plus millies jam audivi. T. unà in convivio
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus:
Forte habui scortum: cœpit ad id alludere,
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impu-
dens?
Lepus tute es, et pulpamentum quæris. G. ha. ha, hæ.
T. Quid est? G. facetè, lepidè, lautè, nihil suprà.
Tuumne, obsecro te, hoc dictum erat? vetu' credidi.
T. Audieras? G. sæpe; et fertur in primis. T. meum est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, et libero.
P. At te Dî perdant. G. quid ille, quæso? T. perditus.
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique,
Metuebant omnes jam me. G. non injuriâ.
T. Sed heus tu, purgon' ego me de istac Thaidi,
Quòd eam me amare suspicata est? G. nihil minus:
Imo, auge magis suspicionem. T. cur? G. rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut male urat: T. sentio.
G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
Ubi nominabit Phædriam, tu Pamphilam
Continuò. si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus commissatum; Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc
Illius formam; tu hujus contrà. denique
Par pro pari referto, quod eam mordeat.

T. Siquidem me amaret, tum istuc prodesset, Gnatho.
G. Quando illud, quod tu das, exspectat, atque amat,
Jamdudum te amat: jamdudum illi facile fit
Quod doleat. metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.
T. Bene dixti: ac mihi istuc non in mentem venerat.
G. Ridiculum: non enim cogitaras. cæterùm,
Idem hoc tute meliùs quanto inveniffes, Thraso!

ACTUS III. SCENA II.

THAIS, THRASO, PARMENO, GNATHO, PYTHIAS.

AUDIRE vocem visa sum modò militis:
Atque eccum. salve, mi Thraso. THR. ô Thais mea,
Meum suavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina istac? PA. quàm venustè! quod dedit
Principium adveniens! THA. plurimùm merito tuo.
G. Eamus ergo ad cœnam: quid stas? PA. hem alterum:
Ex homine hunc natum dicas. THA. ubi vis, non moror.
PA. Adibo, atque adsimulabo, quasi nunc exeam.
Ituran', Thais, quopiam es? THA. ehem, Parmeno,
Bene pol feciſti: hodie itura. PA. quò? THA. quid? hunc non vides?
PA. Video, et me tædet. ubi vis, dona adsunt tibi
A Phædriâ. THR. quid stamus? cur non imus hinc?
PA. Quæso hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ,
Dare huic quæ volumus, convenire et conloqui.
THR. Perpulchra credo dona, haud nostris similia.
PA. Res indicabit. heus, jubete istos foràs
Exire, quos jussi. ociùs procede tu huc.
Ex Æthiopiâ est usque hæc. THR. hìc sunt tres minæ.
G. Vix. PA. ubi tu es, Dore? accede huc. hem eunuchum tibi:
Quàm liberali facie, quàm ætate integrâ!

THA. Ita me Dii ament, honestus. PA. quid tu ais, Gnatho?
Numquid habes, quod contemnas? quid tu autem, Thraso?
Tacent: satis laudant. fac periclum in literis,
Fac in palæstrâ, in musicis. quæ liberum
Scire æquom est adolescentem, solertem dabo.
THR. Ego illum eunuchum, si opu' siet, vel sobrius.
PA. Atque hæc qui misit, non sibi soli postulat
Te vivere, et suâ causâ excludi cæteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices suas
Ostentat, neque tibi obstat: quod quidam facit.
Verùm, ubi molestum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, sat habet, si tum recipitur.
THR. Apparet servom hunc esse domini pauperis
Miserique. G. nam hercle nemo posset, sat scio,
Qui haberet quî pararet alium, hunc perpeti.
PA. Tace tu, quem ego esse infra infimos omnes puto
Homines. nam, qui huic animum assentari induxeris,
E flamma petere te cibum posse arbitror.
THR. Jamne imus? THA. hos priùs introducam, et, quæ volo,
Simul imperabo. postea, continuò exeo.
THR. Ego hinc abeo: tu istam opperire. PA. haud convenit,
Unà cum amicâ ire imperatorem in via.
THR. Quid tibi ego multa dicam? domini similis es.
G. Ha, ha, hæ. THR. quid rides? G. istuc, quod dixti modo:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. THR. abi, præcurre, ut sint domi
Parata. G. fiat. THA. diligenter, Pythias,
Fac cures, si Chremes huc fortè advenerit,
Ut ores, primùm ut maneat: si id non commodum est,
Ut redeat: si id non poterit, ad me adducito.
PY. Ita faciam. THA. quid? quid aliud volui dicere? Ehem, curate istam diligenter virginem.
Domi adsitis, facite. THR. eamus. THA. vos me sequimini.

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, PYTHIAS.

PROFECTO, quanto magi' magisque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me video ab eâ astutè labefactarier.
Jam tum, cùm primùm jussit me ad se accersier,
(Roget quis, quid tibi cum illâ? ne nôram quidem)
Ubi veni, causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem divinam feciſſe, et rem ſeriam
Velle agere mecum. jam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia. ipſa accumbere
Mecum, mihi ſeſe dare, ſermonem quærere.
Ubi friget, huc evaſit, quàm pridem pater
Mihi et mater mortui eſſent. dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, et quàm longe à mari.
Credo ei placere hoc: ſperat ſe à me avellere.
Poſtremò, ecqua inde parva periiſſet ſoror;
Ecquis cum eâ unà; quid habuiſſet, cùm perît;
Ecquis eam poſſet noſcere. hæc cur quæreret?
Niſi ſi illa fortè, quæ olim periit parvola
Soror, hanc ſe intendit eſſe, ut eſt audacia.
Verùm ea, ſi vivit, annos nata eſt ſedecim,
Non major: Thais, quàm ego ſum, majuſcula eſt.
Miſit porrò orare, ut venirem, ſeriò.
Aut dicat quid volt, aut moleſta ne ſiet.
Non hercle veniam tertio. heus, heus; ecquis hic?
Ego ſum Chremes. P. ò capitulum lepidiſſimum!
C. Dico ego mî inſidias fieri? P. Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. C. rus eo.
P. Fac, amabo. C. non poſſum, inquam. P. at apud nos hîc mane,
Dum redeat ipſa. C. nihil minus. P. cur, mi Chremes?
C. Malam in rem hinc ibis. P. ſi iſtuc ita certum eſt tibi,
Amabo, ut illuc tranſeas, ubi illa eſt. C. eo.
P. Abi, Dorias, citò hunc deduce ad militem.

ACTUS III. SCENA IV.

ANTIPHO.

HERI aliquot adoleſcentuli coîmus in Piræeum, In hunc diem ut de ſymbolis eſſemus. Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus conſtitutum eſt.
Præteriit tempus: quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt: neque ſcio, quid dicam, aut quid conjectem.
Nunc mihi hoc negotî cæteri dedêre, ut illum quæram.
Ibo ad eum; viſam, ſi domi eſt. quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui hic ornatus eſt?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conjicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet prius, quid ſit, ſciſcitari.

ACTUS III. SCENA V.

CAÆREA, ANTIPHO.

NUM quis hîc eſt? nemo eſt. num quis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Jamne erumpere hoc licet mihi gaudium? proh Jupiter!
Nunc eſt profecto, interfici cùm perpeti me poſſum,
Ne hoc gaudium contaminet vita ægritudine aliquâ.
Sed neminemne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquò eam, rogitando obtundat, enecet,
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim, quò pergam, unde emergam, ubi ſiem

Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim anne inſaniam?

A. Abibo, atque abeo gratiam hanc, quam video velle, inibo.

Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit?

Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatin' ſanus? quid me aſpectas?

Quid taces? C. ô feſtus dies hominis! amice, ſalve:

Nemo eſt omnium, quem ego nunc magis cuperem [videre] quam te.

A. Narra iſtuc, quæſo, quid fiet. C. imo ego te obſecro hercle, ut audias.

Noſtin' hanc, quam frater amat? A. novi: nempe, opinor, Thaidem.

C. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. C. quædam hodie eſt ei dono data

Virgo. quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem, Antipho,

Cùm ipſum me nôris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem?

In hac commotus ſum. A. ain' tu? C. primam dices, ſcio, ſi videris.

Quid multa verba? amare cœpi. forte fortunâ domi

Erat quidam eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:

Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno

Ibi ſervus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tace ſis, citiùs audies.

Ut veſtem cum eo mutem, et pro illo jubeam me illuc deducier.

A. Pro eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid ex eâ re tandem ut caperes commodi?

C. Rogas? viderem, audirem, eſſem unà, quacum cupiebam, Antipho.

Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.

Illa illico, ubi me accepit, læta vero ad ſe abducit domum,

Commendat virginem. A. cui? tibine? C. mihi A. satis tutò tamen.
C. Edicit, ne vir quisquam ad eam adeat; et mihi, ne abscedam, imperat:
In interiore parte ut maneam solus cum solâ. adnuo,
Terram intuens modestè. A. miser. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo:
Abducit secum ancillas: paucæ, quæ circum illum essent, manent
Novitiæ puellæ. continuo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi sedet,
Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat pictura hæc, Jovem
Quo pacto Danaæ misisse aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: et quia consimilem luserat
Jam olim ille ludum, impendiò magis animus gaudebat mihi,
Deum sese in hominem convertisse, atque per alienas tegulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum mulieri.
At quem Deum? Qui templa cœli summa sonitu concutit.
Ego homuncio hoc non facerem? ego vero illud feci, ac lubens.
Dum hæc mecum reputo, accersitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde eam in lectum illæ conlocant.
Sto exspectans, si quid mihi imperent. venit una; heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, ventulum huic sic facito dum lavamur.
Ubi nos laverimus, si voles, lavato. accipio tristis.
A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre nimiùm vellem,
Qui esset status, flabellulum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta est hoc, foràs simul omnes proruunt se:

Abeunt lavatum, perſtrepunt, ita ut fit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit. ego limis ſpecto
Sic per flabellum clanculum: ſimul alia circumſpecto,
Satin' explorata ſint. video eſſe: peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? C. quid, quid tum, fatue? A. fateor. C. an ego occaſionem
Mihi oſtentam tantam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam,
Amittere n? tum pol ego is eſſem verè qui ſimulabar.
A. Sanè hercle, ut dicis. ſed interim de ſymbolis quid actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es. ubi? domin'? C. imo apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt: ſed tanto ociùs properemus. muta veſtem.
C. Ubi mutem? perii: nam domo exſulo nunc. metuo fratrem,
Ne intus ſit: porro autem, pater ne rure redierit jam.
A. Eamus ad me: ibi proxumum eſt ubi mutes. C. rectè dicis.
Eamus: et de iſtac ſimul quo pacto porro poſſim
Potiri, conſilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACTUS IV. SCENA I.

DORIAS.

ITA me Dii ament, quantùm ego illum vidi, non nihil timeo miſera,
Ne quam ille hodie inſanus turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte advenit Chremes, adoleſcens frater virginis,
Militem rogat, ut eum admitti jubeat. ille continuò iraſci,
Neque negare audere. Thais porro inſtare, ut hominem invitet.

Id faciebat retinendi illius causâ: quia, illa quæ cupiebat
De sorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat tristis: manfit. ibi illa cum illo sermonem occipit.
Miles vero sibi putare adductum ante oculos æmulum:
Voluit facere contra huic ægrè: heus, inquit, puer, Pamphilam
Arcesse, ut delectet hîc nos. illa exclamat, Minimè gentium.
In convivium illam? miles tendere. Inde ad jurgium.
Interea aurum sibi clàm mulier demit, dat mihi ut auferam.
Hoc est signi ubi primum poterit se illinc subducet, scio.

ACTUS IV. SCENA II.

PHÆDRIA.

DUM rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut fit, ubi quid in animo est molestiæ,
Aliam rem ex aliâ cogitare, et ea omnia in
Pejorem partem. quid opu' est verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam, longè jam abieram,
Cùm sensi. redeo rursum, male vero me habens.
Ubi ad ipsum veni divorticulum, constiti:
Occepi mecum cogitare; hem, biduum hîc
Manendum est soli sine illâ? quid tum postea?
Nihil est quid? nihil? si non tangendi copia est,
Eho, ne videndi quidem erit? si illud non licet,
Saltem hoc licebit certe, extremâ lineâ
Amare, haud nihil est. villam prætereo sciens.
Sed quid hoc, quòd timida subitò egreditur Pythias?

ACTUS IV. SCENA III.

PYTHIAS, PHÆDRIA, DORIAS.

UBI ego illum ſceleroſum miſera atque impium inveniam? aut ubi quæram?
Hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? perii. PH. hoc quid ſit, vereor.
PY. Quin etiam inſuper ſcelus, poſtquam ludificatu' eſt virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
PH. Hem. PY. qui nunc ſi detur mihi,
Ut ego unguibus facilè illi in oculos involem veneficò?
PH. Neſcio quid profectò, abſente nobis, turbatum eſt domi.
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris, Pythias?
PY. Ehem Phædria, egon' quem quæram? i hinc quo dignu' es cum donis tuis
Tam inlepidis? PH. quid iſtuc eſt rei?
PY. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Virginem, quam heræ dono dederat miles, vitiavit. PH. quid ais?
PY. Perii. PH. temulenta es. PY. utinam ſic ſint, qui mihi male volunt.
D. Au, obſecro, mea Pythias, quid iſtuc nam monſtri fuit?
PH. Inſanis: quî iſtuc facere eunuchus potuit? PY. ego illum neſcio:
Quî fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat, neque, cùm rogites quid ſit, audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. PH. nequeo mirari ſatis,

Quò ille abire ignavos poſſit longius, niſi ſi domum
Fortè ad nos rediit. PY. viſe amabo, num ſit. PH. jam faxo, ſcies.
D. Perii, obſecro: tam infandum facinus, mea tu, ne audivi quidem.
PY. At pol ego amatores mulierum eſſe audieram eos maxumos,
Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat:
Nam illum aliquò concluſiſſem, neque illi commiſiſſem virginem.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHÆDRIA, EUNUCHUS, PYTHIAS, DORIAS.

EXI foras, ſceleſte: at etiam reſtitas,
Fugitive? prodi, male conciliate. E. obſecro. PH. oh,
Illud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex!
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio?
Quid narras? paulùm ſi ceſſaſſem, Pythias,
Domi non offendiſſem: ita jam adornarat fugam.
PY. Habeſne hominem, amabo? PH. quidni habeam? PY. ô factum bene!
D. Iſtuc pol vero bene. PY. ubi eſt. PH. rogitas? non vides?
PY. Videam, obſecro, quem? PH. hunc ſcilicet. PY. quis hic eſt homo?
PH. Qui ad vos deductus hodie eſt. PY. hunc oculis ſuis
Noſtrarum nunquam quiſquam vidit, Phædria.
PH. Non vidit? PY. an tu hunc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum? PH. nam quem? alium habui neminem. PY. au!
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat
Honeſtâ facie, et liberali. PH. ita viſus eſt
Dudum, quia variâ veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.

PY. Tace, obsecro: quasi verò paulum interfiet.
Ad nos deductus hodie est adolescentulus,
Quem tu videre verò velles, Phædria.
Hic est vetus, vietus, veternosus, senex,
Colore mustelino. PH. hem, quæ hæc est fabula?
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet nesciam.
Eho tu, emin' ego te? E. emisti. PY. jube, mihi dentio
Respondeat. PH. roga. PY. venistin' hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus sedecim,
Quem secum adduxit Parmeno. PH. agedum, hoc mihi expedi:
Primùm illam, quam habes, unde habes vestem? taces?
Monstrum hominis, non dicturus? E. venit Chærea.
PH. Fraterne? E. Ita. PH. quando? E. hodie. PH. quam dudum? E. modò.
PH. Quicum? E. cum Parmenone. PH. norasne eum prius?
E. Non: [nec, quis esset, unquam audieram dicier.]
PH. Unde igitur, meum fratrem esse, sciebas? E. Parmeno
Dicebat eum esse: is dedit mihi hanc. PH. occidi.
E. Meam ipse induit: post unà amno abierunt foras.
PY. Jam sati' credis sobriam esse me, et nil mentitam tibi?
Jam sati' certum est virginem vitiatam esse? PH. age nunc, bellua,
Credis huic quod dicat? PY. quid isti credam? res ipsa indicat.
PH. Concede istuc paululum. audin'? etiam paululum. sat est. [tibi?
Dic dum hoc rursum: Chærea tuam vestem detraxit
E. Factum. PH. et eâ est indutus? E. factum. PH. et pro te huc deductu' est? E. ita.
PH. Jupiter magne! ô scelestum, atque audacem hominem! PY. væ mihi!
Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis?
PH. Mirum ni tu credas quod iste dicat. quid agam, nescio.
Heus, negato rursum, possumne ego hodie ex te excipere

Verum? vidiſtine fratrem Chæream? E. non. PH. non poteſt
Sine malo fateri, video, ſequere hàc. modò ait, modò negat.
Ora me. E. obſecro te verò, Phædria. PH. i intro nunc jam? E. hoi, hei.
PH. alio pacto honestè quo modo hinc nunc abeam, neſcio:
Actum eſt ſiquidem. tu me hîc etiam, nebulo, ludificabere? 50
PY. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quàm me vivere.
D. Sic eſt PY. inveniam pol hodie parem ubi referam gratiam.
Sed nunc quid faciendum ſuades, Dorias? D. de iſtac rogas
Virgine? PY. ita: utrum taceamne, an prædicem? D. tu pol, ſi ſapis,
Quod ſcis neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis. 55
Hac re et te omni turbâ evolves, et illi gratum feceris.
Id modo dic, abîſſe Dorum. PY. ita faciam. D. ſed videon' Chremem?
Thais jam aderit. PY. quid ita? D. quia, cùm inde abeo, jam tum inceperat
Turba inter eos. PY. tu aufer aurum hoc: ego ſcibo ex hoc, quid fiet.

ACTUS IV. SCENA V.

CHREMES, PYTHIAS.

AT at, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi eſſe pulchrè ſobrius!
Poſtquam ſurrexi, neque pes neque mens ſati' ſuum officium facit.

P. Chremes. C. quis eſt? ehem, Pythias. vah, quanto nunc formoſior
Videre mihi quàm dudum? P. certe tu quidem pol multo hilarior.
C. Verbum hercle hoc verum eſt: ſine Cerere et Libero friget Venus.
Sed Thais multo ante venit? P. an abiit jam à milite?
C. Jamdudum ætatem. lites factæ ſunt inter eos maxumæ.
P. Nil dixit, tu ut ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.
P. Eho, nonne id ſat erat? C. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minu': nam me extruſit foras.
Sed eccam ipſam video: miror, ubi ego huic antevorterim.

ACTUS IV. SCENA VI.

THAIS, CHREMES, PYTHIAS.

CREDO equidem illum jam adfuturum eſſe, ut illam à me eripiat: ſine veniat:
Atqui ſi illam digito attigerit uno, oculi illico effodientur.
Uſque adeo ego illiu' ferre poſſum ineptiam et magnifica verba,
Verba dum ſint: verùm enim ſi ad rem conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego jamdudum hîc adſum. T. ô mi Chreme, teipſum exſpecto:
Scin' tu turbam hanc propter te eſſe factam? et adeo ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? quî? quaſi iſtuc. T. quia, dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, ac reſtituere, hæc atque hujuſmodi ſum multa paſſa.
C. Uoi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?

Educta ita, uti teque illâque dignum eſt. C. quid ais? T. id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illâ quidquam abs te precii.
C. Et habetur, et referetur, Thais, [à me,] ita uti merita es, gratia.
T. At enim cave, ne priùs, quàm hanc à me accipias, amittas, Chreme.
Nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc ereptum venit.
Abi tu, ciſtellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
C. Viden' tu illum, Thais. P. ubi ſita eſt? T. in riſco. odioſa, ceſſas?
C. Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
At at. T. num formidoloſus, obſecro, es, mi homo? C. apageſis.
Egon' formidoloſus? nemo eſt hominum, qui vivat, minus.
T. Atque ita opu' eſt. C. ah, metuo, qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
T. Imo hoc cogitato: quicum res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minu' potens quam tu, minu' notus, minus amicorum hîc habens.
C. Scio iſtuc. ſed tu quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci acceptâ injuriâ.
Tu abi, atque obſera oſtium intus, dum ego hinc tranſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hîc advocatos nobis in turbâ hac. T. mane.
C. Melius eſt. T. mane. C. omitte, jam adero. T. nil opus eſt iſtis, Chreme:
Hoc modò dic, ſororem illam tuam eſſe, et te parvam virginem
Amiſiſſe, nunc cognôſſe: ſigna oſtende. P. adſunt. T. cape.
Si vim faciet, in jus ducito hominem: intellextin'? C. probè.

P. Fac animo hæc præsenti dicas. C. faciam. T. attolle pallium.
Perii; huic ipsi opus patrono est, quem defensorem paro.

ACTUS IV. SCENA VII.

THRASO, GNATHO, SANGA, CHREMES, THAIS.

HANCCINE ego ut contumeliam tam insignem in me accipiam, Gnatho?
Mori me satius est. Simalio, Donax, Syrisce, sequimini.
Primùm ædes expugnabo. G. rectè. THR. virginem eripiam. G. probè.
THR. Male mulcabo ipsam. G. pulchrè. THR. in medium huc agmen cum vecti, Donax;
Tu Simalio, in sinistrum cornu; tu Syrisce, in dexterum.
Cedo alios: ubi centurio est Sanga, et manipulus furum? S. eccum, adest.
THR. Quid, ignave? periculon' pugnare, qui istum huc portes, cogitas?
S. Egone? imperatoris virtutem noveram, et vim militum:
Sine sanguine hoc fieri non posse: quî abstergerem volnera.
THR. Ubi alii? S. qui, malùm, alii? solus Sannio servat domi.
THR. Tu hosce instrue hîc: ego ero post principia: inde omnibu' signum dabo.
C. Illuc est sapere: ut hosce instruxit, ipsus sibi cavit loco.
THR. Idem hoc jam Pyrrhus factitavit. C. viden' tu, Thais, quam hic rem agit?
Nimirum consilium illud rectum est de occludendis ædibus.

THA. Sanè, quod tibi nunc vir videatur esse, hic nebulo magnus est:
Ne metuas. THR. quid videtur? G. fundam tibi nunc nimis vellem dari,
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
THR. Sed eccam Thaidem ipsam video. G. quam mox irruimus? THR. mane.
Omnia priùs experiri, quàm armis, sapientem decet.
Quî scis, an, quæ jubeam, sine vi faciat? G Dî vostram fidem!
Quanti est sapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
THR. Thais, primùm hoc mihi responde: cum tibi do istam virginem,
Dixtin' hos dies mihi soli dare te? THA. quid tum postea?
THR. Rogitas, quæ mî ante oculos coràm amatorem adduxti tuum?
THA. Quid cum illoc agas? THR. et cum eo clam te subduxti mihi?
THA. Libuit. THR. Pamphilam ergo huc redde, nisi si mavis eripi.
C. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium? G. ah, quid agis? tace.
THR. Quid tu tibi vis? ego non tangam meam? C. tuam autem, furcifer?
G. Cave sis, nescis cui maledicas nunc viro. C. non tu hinc abis?
Scin' tu, ut tibi res se habeat? si quidquam hodie hîc turbæ cœperis,
Faciam, ut hujus loci, dieique, meique semper memineris.
G. Miseret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
C. Diminuam ego caput tuum hodie, nisi abis. G. ain' verò, canis?
Siccine agis? THR. quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illâ rei tibi est?

C. Scibis. principio eam esse dico liberam. THR. hem! C. civem Atticam. THR. hui!
C. Meam sororem. THR. os durum! C. miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, et signa ostendam hæc. THR. tun' me prohibeas,
Meam ne tangam? C. prohibebo, inquam. G. audin' tu? hic furti se alligat:
Satis hoc tibi est. THR. idem tu hoc ais, Thais? THA. quære, qui respondeat.
THR. Quid nunc agimus? G. quin redeamus: jam hæc tibi aderit supplicans
Ultro. THR. credin'? G. imo certe. novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis: ubi nolis, cupiunt ultro. THR. bene putas.
G. Jam dimitto exercitum? THR. ubi vis. G. Sangaita ut fortes decet
Milites, domi focique fac viciſſim ut memineris.
S. Jamdudum animus est in patinis. G. frugi es. S. vos me hac sequimini.

ACTUS V. SCENA I.

THAIS, PYTHIAS.

PERGIN', sceleſta, mecum perplexè loqui?
Scio, nescio: abiit: audivi: ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura aperte es, quidquid est?
Virgo conscissâ veste lacrumans obticet:
Eunuchus abiit. quamobrem; quid factum est? taces?
P Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. T. quis fuit igitur? P. iste Chærea.
T. Qui Chærea? P. iste ephebus frater Phædriæ.
T. Quid ais, venefica? P. atqui certo compe i.
T. Quid is obsecro ad nos? quamobrem adducta' est?
P. nescio,

Niſi amaſſe credo Pamphilam. T. hem, miſera, occidi,
Infelix, ſi quidem tu iſtæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? P. id opinor. T. quid ais, ſacrilega?
Illuccine interminata ſum hinc abiens tibi?
P. Quid facerem? ita ut tu jüſti, ſoli credita eſt.
T. Sceleſta, ovem lupo commiſiſti. di pudet,
Sic mihi data eſſe verba. quid illuc hominis eſt?
P. Hera mea, tace, tace obſecro, ſalvæ ſumus:
Habemus hominem ipſum. T. ubi is eſt? P. hem ad ſiniſteram,
Viden'? T. video. P. comprehendi jube, quantum poteſt.
T. Quid illo faciemus, ſtulta? P. quid facias, rogas?
Vide amabo. ſi non, cùm aſpicias os impudens
Videtur: non eſt? tum, quæ ejus confidentia eſt?

ACTUS V. SCENA II.

CHÆREA, THAIS, PYTHIAS.

APUD Antiphonem uterque, mater et pater,
Quaſi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me. interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviàm
Venit. ubi vidi, ego me impedes, quantùm queo,
In angiportum quoddam deſertum: inde item
In aliud, inde in aliud. ita miſerrimus
Fui fugitando, nequis me cognoſceret.
Sed eſtne hæc Thais, quam video? ipſa eſt. hæreo.
Quid faciam? quid meâ autem? quid faciet mihi?
T. Adeamus. bone vir Dore, ſalve: dic mihi,
Aufugiſtin'? C. hera, factum. T. ſatin' id tibi placet?
C. Non. T. credin' te impune habiturum? C. unam hanc noxiam
Amitte: ſi aliam admiſero unquam, occidito.
T. Num meam fævitiam veritus es? C. non. T. quid igitur?

C. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.
T. Quid feceras? C. paulum quiddam. P. eho, paulum, impudens?
An paulum hoc esse tibi videtur, virginem
Vitiare civem? C. conservam esse credidi.
P. Conservam? vix me contineo, quin involem in
Capillum. monstrum: etiam ultro derisum advenit.
T. Abin' hinc, insana? P. quid ita vero? debeam,
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim;
Præsertim cùm se servom fateatur tuum.
T. Missa hæc faciamus. non te dignum, Chærea,
Feciſti: nam si ego digna hac contumeliâ
Sum maxume, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque, edepol, quid nunc consilii capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ita ut æquom fuerat, atque ut studui, tradere,
Ut solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
C. At nunc dehinc spero eternam inter nos gratiam
Fore, Thais. sæpe ex hujusmodi re quapiam, et
Malo principio magna familiaritas
Conflata est. Quid, si hoc quispiam voluit Deus?
T. Equidem pol in eam partem accipioque et volo.
C. Imo ita quæso. unum hoc scito, contumeliæ
Non me feciſſe causa, sed amoris. T. scio:
Et pol propterea nunc magis ignosco tibi.
Non adeo inhumano sum ingenio, Chærea,
Neque ita imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
C. Te quoque jam, Thais, ita me Dî bene ament, amo.
P. Tum pol ab istoc tibi, hera, cavendum intellego.
C. Non ausim. P. nihil tibi quidquam credo. T. desinas.
C. Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix sies:
Ego me tuæ commendo et committo fidei:
Te mihi patronam capio, Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
T. Tamen si pater. C. ah, quid? volet, certo scio,
Civis modò hæc sit. T. paululum opperirier
Si vis, jam frater ipse hîc aderit virginis:
Nutricem arcessitum iit, quæ illam aluit parvolam:

In cognoſcendo tute ipſe hîc aderis, Chærea:
C. Ego vero maneo. T. viſne interea, dum venit,
Domi opperiamur potius, quàm hîc ante oſtium?
C. Imo percupio. P. quam tu rem actura, obſecro, es?
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas
Recipere poſthac? T. cur non? P. crede hoc meæ fidei,
Dabit hic pugnam aliquam denuo. T. au, tace, obſecro.
P. Parum perſpexiſſe ejus videre audaciam.
C. Non faciam, Pythias. P. non pol, credo, Chærea,
Niſi ſi commiſſum non erit. C. quin, Pythias,
Tu me ſervato. P. neque pol ſervandum tibi
Quidquam dare aufim, neque te ſervare. apage te.
T. Adeſt optumè ipſe frater. C. perii hercle. obſecro,
Abeamus intro, Thais: nolo me in viâ
Cum hac veſte videat. T. quamobrem tandem? an quia pudet?
C. Id ipſum. P. id ipſum? virgo vero. T. i præ, ſequor.
Tu iſtic mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACTUS V. SCENA III.

PYTHIAS, CHREMES, SOPHRONA.

QUID? quid venire in mentem nunc poſſit mihi?
Quidnam, quî referam ſacrilego illi gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. move vero ocius
Te, nut ix. S. moveo. C. video, ſed nil promoves.
P. Jamne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoſcitne? C. ac memoriter.
P. Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intro: jamdudum hera vos exſpectat domi.
Virum bonum ecce in Parmenonem incedere
Video. vide ut ornatus it, ſi Dîs placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACTUS V. SCENA IV.

PARMENO, PYTHIAS.

REVISO, quidnam Chærea hîc rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, Dî vostram fidem,
Quantam et quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut mittam, quòd ei amorem difficillimum, et
Cariſſimam ab meretrice avarâ; virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtiâ,
Sine ſumtu, ſine diſpendio: tum hoc alterum,
Id vero eſt, quod ego mihi puto palmarium
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia et mores poſſet noſcere;
Maturè ut cùm cognôrit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magi' compoſitum quidquam, nec magis elegans.
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre inluviem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex jure heſterno panem atrum vorent:
Nôſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
PY. Ego pol te pro iſtis dictis et factis, ſcelus,
Ulciſcar; ut ne impunè in nos inluſeris.

ACTUS V. SCENA V.

PYTHIAS, PARMENO.

PROH Deûm fidem! facinus fœdum! ô infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc adduxit! PA. quid eſt?
PY. Miſeret me: itaque, ut ne viderem, miſera huc effugi foras.
Quæ futura exempla dicunt in eum indigna? PA. ô Jupiter!

Quæ illæc turba eſt? numnam ego perii? adibo. quid iſtuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? PY. rogitas, audaciſſime?
Perdidiſti iſtum, quem adduxti pro eunucho, adoleſcentulum,
Dum ſtudes dare verba nobis. PA. quid ita? aut quid factum eſt? cedo.
PY. Dicam. virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono data eſt,
Scis eam civem hinc eſſe? et fratrem ejus eſſe adprimè nobilem?
PA. Neſcio. PY. atqui ſic inventa eſt. eam iſte vitiavit miſer.
Ille ubi id reſcivit factum frater violentiſſimus,
PA. Quidnam fecit? PY. conligavit primùm eum miſeris modis.
PA. Conligavit? PY. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
PA. Quid ais? PY. nunc minitatur porro ſeſe id, quod mœchis ſolet:
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. PA. quâ audaciâ
Tantum ſacinus audet? PY. quid ita tantum? PA. an non hoc maxumum eſt?
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretriciâ
Prehendi quemquam? PY. neſcio. PA. at ne hoc neſciatis, Pythias,
Dico, edico vobis, noſtrum eſſe illum herilem filium. PY. hem,
Obſecro, an is eſt? PA. ne quam in illum Thais vim fieri ſinat.
Atque adeo autem cur non egomet intro eo? PY. vide, Parmeno,
Quid agas, ne neque illi proſis, et tu pereas. nam hoc putant,
Quidquid factum eſt, ex te eſſe ortum. PA. quid igitur faciam miſer?
Quidve incipiam? ecce autem, rure video redeuntem ſenem.

Dicam huic, an non? dicam hercle; etsi mihi magnum malum
Scio paratum. sed necesse est, huic ut subveniat. PY. sapis.
Ego abeo intro: tu isti narra omnem ordine rem, ut factum siet.

ACTUS V. SCENA VI.

LACHES, PARMENO.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri, neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi satias cœpit fieri, commuto locum.
Sed estne ille noster Parmeno, et certe ipsus est.
Quem præstolare, Parmeno, hîc ante ostium?
P. Quis homo est? hem, salvum te adveniſſe, here, gaudeo.
L. Quem præstolare? P. perii: lingua hæret metu, L. hem.
Quid est? quid trepidas? sati' ne salvæ? dic mihi.
P. Here, primùm te arbitrari id, quod res est, velim:
Quidquid hujus factum est, culpâ non factum est meâ.
L. Quid? P. rectè sane interrogâsti: oportuit
Rem prænarrasse me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. cui? P. Thaidi.
L. Emit? perii hercle. quanti? P. viginti minis.
L. Actum est. P. tum quandam fidicinam amat hic Chærea.
L. Hem, quid? amat? an scit jam ille, quid meretrix siet?
An in astu venit? aliud ex alio malum.
P. Here, ne me spectes: me impulsore hæc non facit.
L. Omitte de te dicere. ego te, furcifer,
Si vivo. sed istuc, quidquid est, primùm expedi.
P. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus est.
L. Pro eunuchon'? P. sic est. hunc pro mœcho postea
Comprehendêre intus, et constrinxêre. L. occidi.

P. Audaciam meretricum ſpecta. L. numquid eſt
Aliud mali damnive, quod non dixeris,
Reliquom? P. tantum eſt. L. ceſſo huc intro irrumpere.
P. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,
Niſi quia neceſſe fuit hoc facere. id gaudeo,
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:
Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret his: nunc repperit.

ACTUS V. SCENA VII.

PYTHIAS, PARMENO.

NUNQUAM edepol quidquam jamdiu, quod magi' vellem evenire,
Mî evenit, quàm quòd modò ſenex intro ad nos venit errans.
Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
PA. Quid hoc autem eſt? PY. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.
Sed ubi, obſecro, eſt? PA. me quærit hæc. PY. atque eccum video. adibo.
PA. Quid eſt, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? PY. perii:
Deſeſſa jam ſum miſera te ridendo. PA. quid ita? PY. rogitas?
Nunquam pol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo. ah,
Non ſati' poteſt narrari, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum ac diſertum credidi hominem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, oportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? jam ſcis te periſſe?
PA. Ehem, quid dixti, peſſuma? an mentita es? etiam rides?

Itan' lepidum tibi visum est, scelus, nos irridere? PY. nimiùm.
PA. Siquidem istuc impunè habueris. PY. verum. PA. reddam hercle. PY. credo.
Sed in diem istuc, Parmeno, est fortasse, quod minitare:
Tu jam pendebis, qui stultum adolescentulum nobilitas
Flagitiis, et eundem indicas: uterque in te exempla edent.
PA. Nullus sum. PY. hic pro illo munere tibi honos est habitus. abeo.
PA. Egomet meo indicio miser, quasi sorex, hodie perii.

ACTUS V. SCENA VIII.

GNATHO, THRASO.

QUID nunc? quâ spe, aut quo consilio huc imus? quid cœptas, Thraso?
T. Egone? ut Thaidi me dedam, et faciam quod jubeat. G. quid est?
T. Quî minu', quam Hercules servivit Omphale? G. exemplum placet.
Utinam tibi commitigari videam sandalio caput.
Sed fores crepuerunt ab eâ. T. perii, quid hoc autem est mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam hic properans prosilit?

ACTUS V. SCENA IX.

CHÆREA, PARMENO, GNATHO, THRASO.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?
Nemo hercle quisquam: nam in me planè Di potestatem suam

Omnem oſtendère, cui tam ſubito tot contigerint commoda.
P. Quid hic lætus eſt? C. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector. ſcin' me in quibus ſim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? P. audivi. C. ſcis ſponſam mihi?
P. Bene, ita me Dii ament, factum. G. audin' tu, hic quid ait? C. tum autem Phædriæ
Meo fratri gaudeo eſſe amorem omnem in tranquillo: una eſt domus:
Thais patri ſe commendavit: in clientelem et fidem
Nobis dedit ſe. P. fratris igitur Thais tota eſt. C. ſcilicet.
P. Jam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
C. Tu, frater ubi ubi eſt, fac quam primùm hæc audiat. P. viſam domum.
T. Numquid, Gnatho, tu dubitas, quin ego nunc perpetuo perierim?
G. Sine dubio, opinor. C. quid commemorem primum, aut laudem maxume?
Illumne, qui mihi dedit conſilium ut facerem; an me, qui auſu' ſim
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit,
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum concluſit diem?
An mei patris feſtivitatem et facilitatem? ô Jupiter,
Serva, obſecro, hæc bona nobis.

ACTUS V. SCENA X.

PHÆDRIA, CHÆREA, GNATHO, THRASO.

DI voſtram fidem! incredibilia
Parmeno modò quæ narravit! ſed ubi eſt frater? C. præſto adeſt.

P. Gaudeo C. ſatis credo. nihil eſt Thaide hac, frater, tuâ
Dignius quod ametur. ita noſtræ omni eſt fautrix familiæ. P. hui!
Mihi illam laudas? T. perii; quanto minu' ſpei eſt, tanto magis amo.
Obſecro, Guatho, in te ſpes eſt. G. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, precio, ut hæream in parte aliquâ tandem apud Thaidem.
G. Difficile eſt. T. ſi quid conlibuit, novi te. hoc ſi effeceris,
Quodvis donum, præmium à me optato, id optatum feres.
G. Itane? T fic erit. G. ſi efficio hoc, poſtulo ut tua mihi domus,
Te præſente, abſente, pateat; invocato ut ſit locus
Semper. T. do fidem futurum. G. accingar. P. quem ego hîc audio?
O Thraſo. T. ſalvete. P. tu fortaſſe, quæ facta hîc ſient,
Neſcis. T. ſcio. P. cur te ergo in his ego conſpico, regionibus?
T. Vobis fretus. P. ſcin' quàm fretus? miles, edico tibi,
Si te in plateâ offendero hac pòſt unquam, quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui: periiſti. G. eia, haud ſic decet.
P. Dictum eſt. G. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. P. ſic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cùm dixero, ſi placuerit,
Facitote. P. audiamus. G. tu concede paulùm iſtuc, Thraſo.
Principio ego vos ambos credere hoc mihi vehementer, velim,
Me, hujus quidquid facio, id facere maxumè causâ meâ:
Verùm ſi idem vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.

P. Quid id eſt? G. militem ego rivalem recipiundum cenſeo. P. hem,
Recipiundum? G. cogita modo. tu hercle cum illâ, Phædria,
Et libenter vivis; et enim bene libenter victitas:
Quod des paululum eſt, neceſſe eſt multum accipere Thaidem:
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumtu tuo; ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo,
Nemo eſt. principio et habet quod det, et dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctes et dies:
Neque iſtum metuas ne amet mulier: facile pellas, ubi velis.
P. Quid agimus? G. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit homo nemo meliùs prorſum, neque prolixiùs.
P. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. C. idem ego arbitror.
C. Rectè facitis. unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis. fati' diu hoc jam ſaxum volvo. P. recipimus.
C. Ac libenter. G. at ego pro iſtoc, Phædria, et tu Chærea,
Hunc comedendum et deridendum vobis propino. C. placet.
P. Dignus eſt. G. Thraſo, ubi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudavi ſecundum facta et virtutes tuas,
Impetravi. T. bene feciſti. gratiam habeo maxumam.
Numquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarint plurimùm
G. Dixin' ego in hoc eſſe vobis Atticam elegantiam?
P. Nil præter promiſſum eſt. G. ite hac. Ω. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO, L. VALERIO FLACCO ÆDILIBUS CURULIBUS. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII. GRÆCA EST MENANDRU. ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO, TI. SEMPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

Personæ.

PROLOGUS.
CHREMES, *senex*,
MENEDEMUS, *senex*.
CLITIPHO, *adolescens*.
CLINIA, *adolescens*.
SYRUS, *servus*.
DROMO, *servus*.
SOSTRATA, *matrona*.
PHRYGIA, *ancilla*.
BACCHIS, *meretrix*.
ANTIPHILA, *Chremetis filia*.
NUTRIX.

HEAUTONTIMORUMENI

ARGUMENTUM.

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut revorſus eſt clam patre divortitur
Ad Clitiphonem. is amabat ſcortum Bacchidem.
Cum arceſſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac ſervolæ
Habitum gerens Antiphila. factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho. hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene:
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

P. TERENTII

HEAUTONTIMORUMENOS.

PROLOGUS.

NE cui sit vostrûm mirum, cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integrâ Græcâ integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon;
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, et quæ esset, nunc, qui scripserit,
Et cujus Græca sit, ni partem maxumam
Existimarem scire vostrûm, id dicerem.
Nunc, quamobrem has partes didicerim, paucis dabo.
Oratorem esse voluit me, non prologum:
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundiâ,
Quantum ille potuit cogitare commode,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturu' sum.
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminasse Græcas, dum facit
Paucas Latinas: id factum esse hic non negat;
Neque se pigere, et deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat,

Repentè ad ſtudium hunc ſe applicaſſe muſicum,
Amicûm ingenio fretum, haud naturâ ſuâ:
Arbitrium voſtrum, voſtra exiſtimatio
Valebit. quare omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquûm poſſit quam æquûm oratio.
Facite æqui ſitis, date creſcendi copiam,
Novarum qui ſpectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro ſe dictum exiſtumet,
Qui nuper fecit ſervo currenti in viâ
Deceſſe populum. cur inſano ſerviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, niſi finem maledictis facit.
Adeſte æquo animo: date poteſtatem mihi,
Statariam agere ut liceat per ſilentium:
Ne ſemper ſervus currens, iratus ſenex,
Edax paraſitus, ſycophanta autem impudens,
Avarus leno, aſſidue agendi ſint ſeni
Clamore ſummo, cum labore maxumo.
Meâ causâ, cauſam hanc juſtam eſſe, animum inducite
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui ſcribunt, nihil parcunt ſeni:
Si quæ laborioſa eſt, ad me curritur:
Si lenis eſt, ad alium defertur gregem.
In hac eſt pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid poſſit meum.
Si nunquam avare precium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quammaxumè ſervire voſtris commodis;
Exemplum ſtatuite in me, ut adoleſcentuli
Vobis placere ſtudeant potiùs, quam ſibi.

ACTUS I. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

QUANQUAM hæc inter nos nuper notitia admodum eſt,
Inde adeo quod agrum in proximo hîc mercatus es,
Nec rei fere ſane amplius quidquam fuit:

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
Quod ego in propinquâ parte amicitiæ puto,
Facit, ut te audacter moneam et familiariter,
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, et præter quam res te adhortatur tua.
Nam, proh Deûm atque hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quæris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque precii majoris, nemo habet:
Servos complures. proinde quasi nemo fiet,
Attentè tute illorum officia fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum revortor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre denique:
Nullum remittis tempus, neque te respicis.
Hæc non voluptati tibi esse, satis certò scio.
At enim, Me, quantum hîc operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantumne ab re tuâ est otii tibi,
Aliena ut cures, ea quæ nihil ad te attinent?
C. Homo sum: humani nihil à me alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta:
Rectum est? ego ut faciam: non est? te ut deterream.
M. Mihi sic est usus: tibi ut opus est facto, face.
C. An quoiquam est usus homini, se ut cruciet? M. mihi.
C. Si quid laboris est, nollem: sed quid istuc mali est?
Quæso, quid de te tantum meruisti? M. heu!
C. Ne lacruma, atque istuc, quidquid est, fac me ut sciam.
Ne retice: ne verere: crede, inquam, mihi:
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
M. Scire hoc vis? C. hac quidem causâ, quâ dixi tibi.
M. dicetur. C. at istos rastros interea tamen
Appone, ne labora. M. minime. C. quam rem agis?
M. Sine me, vacivom tempus ne quod dem mihi
Laboris. C. non finam, inquam. M. ah, non æquom facis.
C. Hui, tam graves hos, quæso? M. sic meritum est meum.

C. Nunc loquere. M. Filium unicum adoleſcentuium
Habeo. ah, quid dixi? habere me? imo habui, Chreme:
Nunc habeam, necne, incertum eſt. C. quid ita iſtuc?
M. ſcies.
Eſt è Corintho hîc advena anus paupercula:
Ejus filiam ille amare cœpit perditè,
Prope jam ut pro uxore haberet. hæc clam me omnia.
Ubi rem reſcivi, cœpi non humanitùs,
Neque ut animum decuit ægrotum adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi et viâ pervolgatâ patrum.
Quotidie accuſabam: hem, tibine hæc diutiùs
Licere ſperas facere, me vivo patre,
Amicam ut habeas prope jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, et me ignoras, Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nullâ adeò ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio.
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam,
Sed in Aſiam hinc abii propter pauperiem, atque ibi
Simul rem et gloriam armis belli repperi.
Poſtremò adeò res rediit, adoleſcentulus
Sæpe eadem et gravite audiendo victus eſt.
Putavit me et ætate et benevolentiâ
Plus ſcire, et providere, quam ſeipſum ſibi.
In Aſiam ad regem militatum abiit, Chreme.
C. Quid ais? M. clam me eſt profectus: menſes tres abeſt.
C. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, et non inſtrenui.
M. Ubi comperi ex iis, qui fuere ei conſcii,
Domum revortor mœſtus, atque animo fere
Conturbato, atque incerto præ ægritudine.
Adſido: accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Ubi video hæc, cœpi cogitare; hem, tot mei
Solius ſoliciti ſunt causâ, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumtus domi

Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam ampliùs,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt,
Eum ego hinc ejeci miſerum injuſtitiâ meâ.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam. nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias,
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens.
Ita facio prorſus. nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia.
Ancillas, ſervos, niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facilè ſumtum exercerent ſuum,
Omnes produxi ac vendidi. inſcripſi illico
Ædes mercede: quaſi talenta ad quindecim
Coegi. agrum hunc mercatus ſum: hîc me exerceo.
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec fas eſſe ullâ me voluptate hîc frui,
Niſi ubi ille huc ſalvus redierit meus particeps.
C. Ingenio te eſſe in liberos leni puto, et
Illum obſequentem, ſi quis rectè aut commodè
Tractaret. verum neque tu illum ſati' noveras,
Nec te ille. hoc ibi fit, ubi non verè vivitur.
Tu illum nunquam oſtendiſti quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri.
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam eveniſſent tibi.
M. Ita res eſt, fateor: peccatum à me maxumum eſt.
C. Menedeme, at porro rectè ſpero: et illum tibi
Salvum adfuturum eſſe hîc confido propediem.
M. Utinam ita Dî faxint. C. facient. nunc, ſi commodum eſt,
Dionyſia hîc ſunt, hodie apud me ſis volo.
M. Non poſſum. C. cur non? quæſo, tandem aliquantulum
Tibi parce: idem abſens facere te hoc volt filius.
M. Non convenit, qui illum ad laborem impellerim,
Nunc meipſum fugere. C. ficcine eſt ſententia?
M. Sic. C. bene vale. M. et tu. C. lacrumas excuſſit mihi,

Miſeretque me ejus: ſed, ut diei tempus eſt,
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat. ibo, viſam ſi domi eſt.
Nihil opus fuit monitore: jamdudum domi
Præſtò apud me eſſe aiunt: egomet convivas moror.
Ibo adeò hinc intrò. ſed quid crepuerunt fores
Hinc à me? quiſnam egreditur? huc conceſſero.

ACTUS I. SCENA II.

CLITIPHO, CHREMES.

NIHIL adhuc eſt, quod vereare, Clinia: haudquaquam etiam ceſſant:
Et illam ſimul cum nuncio tibi hîc adfuturam hodie ſcio.
Proìn tu ſolicitudinem iſtam falſam, quæ te excruciat, mittas.
CH. Quicum loquitur filius?
CL. Pater adeſt quem volui: adibo. Pater, opportunè advenis.
CH. Quid id eſt? CL. hunc Menedemum noſtin' noſtrum vicinum? CH. probè.
CL. Huic filium ſcis eſſe? CH. audivi eſſe, in Aſiâ. CL. non eſt, pater:
Apud nos eſt. CH. quid ais? CL. advenientem, è navi egredientem illico
Abduxi ad cœnam: nam mihi magna cum eo jam inde uſque à pueritiâ
Fuit ſemper familiaritas. CH. voluptatem magnam nuncias.
Quàm vellem Menedemum invitatum, ut nobiſcum eſſet [hodie] amplius,
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus objicerem ei domi!
Atque etiam nunc tempus eſt. CL. cave faxis: non opus eſt, pater.
CH. Quapropter? CL. quia enim incertum eſt etiam, quid ſe faciat. modò venit:

Timet omnia, patris iram, atque animum amicæ, ſe erga ut ſit, ſuæ.
Eam miſerè amat: propter eam hæc turba atque abitio evenit. CH. ſcio.
CL. Nunc ſervolum ad eam in urbem miſit, et ego noſtrum unà Syrum.
CH. Quid narrat? CL. quid ille? ſe miſerum eſſe. CH. miſerum? quem minu' credere eſt?
Quid relliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona,
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias?
Atque hæc perinde ſunt, ut illius animus eſt, qui ea poſſidet:
Qui uti ſcit, ei bona; illi, qui non utitur rectè, mala.
CL. Imo ille fuit ſenex importunus ſemper: et nunc nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus ſatis faxit pater.
CH. Illene? ſed reprimam me: nam, in metu eſſe hunc, illi eſt utile.
CL. Quid tute tecum? CH. dicam, ut ut erat, manſum tamen oportuit.
Fortaſſe aliquanto iniquior erat præter ejus lubidinem:
Pateretur: nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex hujus vivere?
Et quod illum inſimulat durum, id non eſt. nam parentum injuriæ
Uniuſmodi ſunt ferme; paulo qui eſt homo tolerabilis.
Scortari crebrò nolunt, nolunt crebrò convivarier,
Præbent exiguè ſumtum: atque hæc ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verùm animus ubi ſemel ſe cupiditate devinxit malâ,
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia. hoc
Scitum eſt, periclum ex aliis facere, tibi quod ex uſu fiet.
CL. Ita credo. CH. ego ibo hinc intro, ut videam nobis quid cœnæ fiet.

Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis, ne quò hinc abeas longiùs.

ACTUS I. SCENA III.

CLITIPHO.

QUAM iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes judices!
Qui æquom eſſe cenſent, nos jam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum adfines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.
Ex ſuâ libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre :
Nam et cognoſcendi, et ignoſcendi dabitur peccati locus :
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii : is mihi, ubi adbibit plus paulo, ſua quæ narrat facinora ?
Nunc ait, periclum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus! næ ille haud ſcit, quàm mihi nunc ſurdo narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant, Da mihi, atque, Adfer mihi :
Cui quid reſpondeam, nihil habeo : neque me quiſquam eſt miſerior.
Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumtuoſa, nobilis.
Tum, quòd dem ei, recte eſt : nam nihil eſſe mihi religio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni : neque etiamdum ſcit pater.

ACTUS II. SCENA I.

CLINIA, CLITIPHO.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jamdudum, ſcio,
Veniſſent: ſed vereor, ne mulier, me abſente, hîc corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exangeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperio eſt, mala;
Cui nihil præter precium jam dulce eſt. CLIT. Clinia.
CLIN. hei miſero mihi!
CLIT. Etiam caves, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
CLIN. Faciam: ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.
CLIT. Pergin' iſtuc priùs dijudicare, quàm ſcis, quid veri ſiet?
CLIN. Si nihil mali eſſet, jam hîc adeſſent. CLIT. jam aderunt. CLIN. quando iſtuc erit?
CLIT. Non cogitas hinc longulè eſſe? et noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum conantur, annus eſt. CLIN. ô Clitipho,
Timeo. CLIT. reſpira: eccum Dromonem cum Syro; unà adſunt tibi.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, DROMO, CLITIPHO, CLINIA.

AIN' tu? D. ſic eſt. S. verùm interea dum ſermones cædimus,
Illæ ſunt relictæ. CLIT. mulier tibi adeſt, audin', Clinia?

CLIN. Ego vero audio nunc demum, et video, et valeo, Clitipho.
D. Minimè mirum: adeò impeditæ ſunt: ancillarum gregem
Ducunt ſecum. CLIN. perii. unde illi ſunt ancillæ? CLIT. men' rogas?
S. Non oportuit relictas: portant quid rerum? CLIN. hei mihi!
S. Aurum, veſtem: et veſperaſcit, et non noverunt viam.
Factum à nobis ſtultè eſt. abi dum tu, Dromo, illis obviam.
Propera. quid ſtas? CLIN. væ miſero mihi, quantâ de ſpe decidi!
CLIT. Quid iſtuc? quæ res te ſolicitat autem? CLIN. rogitas quid fiet?
Viden' tu ancillas, aurum, veſtem? quam ego cum unâ ancilluld
Hîc reliqui. unde eſſe cenſes? CLIT. vah, nunc demum intellego.
S. Dii boni, quid turbæ eſt? ædes noſtræ vix capient, ſcio.
Quid comedent? quid ebibent? quid ſene erit noſtro miſerius?
Sed video, eccos, quos volebam. CLIN. ô Jupiter, ubinam eſt fides?
Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea loci
Conlocupletaſti, Antiphila, te, et me in his deſeruiſti malis,
Propter quam in ſummâ infamiâ ſum, et meo patri minùs obſequens:
Cujus nunc pudet me, et miſeret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra; neque potuiſſe eum unquam ab hac me expellere.
Quod tamen nunc faciam; tum, cùm mihi gratum eſſe potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. S. hic de noſtris verbis erat videlicet,

Quæ hìc ſumus locuti. Clinia, aliter tuum amorem, atque eſt, accipis.
Nam et vita eſt eadem, et animus te erga idem ac fuit,
Quantùm ex ipsâ re conjecturam cepimus.
CLIN. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium eſt
Quod malim, quàm me hoc falsò ſuſpicarier.
S. Hoc primùm, ut ne quid hujus rerum ignores: anus,
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audivi. CLIT. quænam eſt altera?
S. Mane, hoc, quod cœpi, primùm enarrem, Clitipho:
Poſt iſtùc veniam. CLIN. propera. S. jam primùm omnium,
Ubi ventum ad ædes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuò hic ſe conjecit intro: ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hìc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit;
Ubi de improviſo eſt interventum mulieri.
Nam ea res dedit tum exiſtumandi copiam
Quotidianæ viæ conſuetudinem;
Quæ, cujuſque ingenium ut ſit, declarat maximè.
Texentem telam ſtudiosè ipſam offendimus,
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,
Ejus anuis causâ, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornatur ſibi,
Nullâ malâ re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus neglegenter. pax. CLIN. Syre mi, obſecro,
Ne me in lætitiam fruſtra conjicias. S. anus
Subtemen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat unà pannis obſita,
Neglecta, immunda inluvie. CLIN. ſi hæc ſunt, Clinia,
Vera, ita utì credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit ſordidatam et ſordidam?
Magnum hoc quoque ſignum eſt, dominam eſſe extra noxiam,

Cùm ejus tam negleguntur internuncii:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primùm, ad dominas qui adfectant viam.
CLIN. Perge, obſecro te, et cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas?
S. Ubi dicimus rediiſſe te, et rogare utì
Veniret ad te. mulier telam deſinit
Continuò, et lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facilè ſcires deſiderio id fieri tuo.
CLIN. Præ gaudio, ita me Dii ament, ubi ſim neſcio:
Ita timui CLIT. at ego nihil eſſe ſciebam, Clinia.
Agedum. viciſſim, Syre, dic quæ illa eſt altera.
S. Addicimus tuam Bacchidem. CLIT. hem, quid Bacchidem?
Eho, ſcelestè, quò illam ducis? S. quò ego illam? ad nos ſcilicet.
CLIT. Ad patremne? S. ad eum ipſum. CLIT. ô hominis impudentem audaciam!
S. Heus tu, non ſit ſine periclo facinus magnum et memorabile.
CLIT. Hoc vide: in meâ vitâ tu tibi laudem is quæſitum, ſcelus?
Ubi ſi paululùm modò quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. at enim, CLIT. quid enim? S. ſi ſinas, dicam. CLIN. ſine.
CLIT. Sino. S. ita res eſt hæc nunc, quaſi cum ------
CLIT. quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? CLIN. Syre, verum hic dicit: mitte; ad rem redi.
S. Eninvero reticere nequeo. multimodis injurius,
Clitipho, es, neque ferri potis es. CLIN. audiendum hercle eſt: tace.
S. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
Tuum eſſe in potiundo periclum non vis. haud ſtulte ſapis:
Siquidem id ſapere eſt, velle te id, quod non poteſt contingere.
Aut hæc cum illis ſunt habenda, aut illa cum his mittenda ſunt.
Harum duarum conditionum nunc utram malis, vide:

Etsi hoc consilium, quod cepi, rectum esse et tutum scio:
Nam apud patrem tua amica tecum sine metu ut sit, copia est:
Tum quod illi argentum es pollicitus, eâdem hac inveniam viâ:
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis? CLIT. siquidem hoc fit. S. siquidem? experiundo scies.
CLIT. Age, age, cedo istuc tuum consilium, quid id est? S. adsimulabimus,
Tuam amicam hujus esse. CLIT. pulchrè: cedo, quid hic faciet suâ? [parum?
An ea quoque dicetur hujus, si una hæc dedecori est
S. Imo ad tuam matrem abducetur. CLIT. quid eò? S. longum est, Clitipho,
Tibi si narrem, quamobrem id faciam: vera causa est. CLIT. fabulæ:
Nihil sati' firmi video, quamobrem accipere hunc mihi expediat metum.
S. Mane: habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo confiteamini
Sine periclo esse. CLIT. hujusmodi, obsecro, aliquid reperi. S. maxumè:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum. CLIT. hem,
Quid dixti? S. ademptum tibi jam faxo omnem metum, In aurem utramvis otiosè ut dormias.
CLIT. Quid ago nunc? CLIN. tune? quod boni est? CLIT. Syre, dic modò
Verum. S. age modò hodie: serò ac nequicquam voles.
CLIN. Datur: fruare, dum licet: nam nescias,
Ejus sit potestas posthac, an nunquam tibi.
CLIT. Syre, inquam. S. perge porro, tamen istuc ago.
CLIT. Verum hercle istuc est. Syre, Syre inquam, heus heus, Syre.
S. Concaluit. quid vis? CLIT. redi, redi. S. adsum, dic, quid est?
Jam hoc quoque negabis tibi placere. CLIT. imo, Syre,

Et me, et meum amorem, et famam permitto tibi.
Tu es judex: ne quid accuſandus ſis, vide.
S. Ridiculum eſt, te iſtuc me admonere, Clitipho:
Quaſi iſtîc minor mea res agatur, quàm tua.
Hîc ſi quid nobis fortè advorſi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter hæc res neutiquam neglectui eſt mihi.
Sed iſtunc exora, ut ſuam eſſe adſimulet. CLIN. ſci. licet,
Facturum me eſſe: in eum jam res rediit locum,
Ut ſit neceſſe. CLIT. meritò te amo, Clinia.
CLIN. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probè.
CLIT. At hoc demiror, quî tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere!
S. In tempore ad eam veni; quod rerum omnium eſt
Primum. nam quendam miſere offendi ibi militem
Ejus noctem orantem. hæc arte tractabat virum,
Ut illius animum cupidum inopiâ incenderet,
Eademque ut eſſet apud te quàm gratiſſima.
Sed heus tu, vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem noviſti, ad has res quàm ſit perſpicax:
Ego te autem novi, quàm eſſe ſoleas impotens:
Inverſa verba, everſas cervices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſſes, riſus abſtine.
CLIT. Laudabis. S vide ſis. CLIT. tutemet mirabere.
S. Sed quàm citò ſunt conſecutæ mulieres?
CLIT. Ubi ſunt? cur retines? S. jam nunc hæc non eſt tua.
CLIT. Scio, apud patrem: at nunc interim. S. nihilo magis.
CLIT. Sine. S. non ſinam, inquam. CLIT. quæſo, pauliſper. S. veto.
CLIT. Saltem ſalutare. S. abeas, ſi ſapias. CLIT. eo. Quid iſtic? S. manebit. CLIT. ô hominem felicem! S. ambula.

ACTUS II. SCENA III.

BACCHIS, ANTIPHILA, CLINIA, SYRUS.

EDEPOL te, mea Antiphila, laudo et fortunatam judico,
Id cùm ſtuduiſti, iſti formæ ut mores conſimiles forent:
Miniméque, ita me Dii ament, miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Omniumque adeò voſtrarum, volgus quæ ab ſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiuſmodi, et nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam expedit bonas eſſe vobis: nos, quibuſcum eſt res, non ſinunt.
Quippe formâ impulſi noſtrâ nos amatores colunt:
Hæc ubi imminuta eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi proſpectum interea aliquid nobis eſt, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maxumè eſt conſimilis voſtrûm; hi ſe ad vos applicant:
Hoc beneficio utrique ab utriſque vero devincimini;
Ut nunquam ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas.
A. Neſcio alias: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulo,
Ut ex illius commodo meum compararem commodum.
C. ah.
Ergo, mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis.

Nam dum abs te abſum, omnes mihi labores fuere, quos cepi, leves,
Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. C. Syre, vix ſuffero.
Hoccine me miſerum non licere meo modo ingenium frui?
S. Imo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras dabit.
E. Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuitur nos? A. ah, retine me, obſecro.
B. Amabo, quid tibi eſt? A. diſperii. B. perii miſera! quid ſtupes,
Antiphila? A. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? C. ſalve, anime mi.
A. O mi exſpectate Clinia, ſalve. C. ut vales?
A. Salvom adveniſſe gaudeo. C. teneone te,
Antiphila, maximè animo exoptatam meo?
S. Ite intrò: nam vos jamdudum exſpectat ſenex.

ACTUS III. SCENA I.

CHREMES, MENEDEMUS.

LUCISCIT hoc jam. ecſſo pultare oſtium
Vicini, primùm ex me ut ſciat, ſibi filium
Rediſſe? etſi adoleſcentem hoc nolle intellego.
Verùm, cùm videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cùm illi periclì nihil ex indicio fiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem,
Item ut filium meum amico atque æquali ſuo
Video inſervire, et ſocium eſſe in negotiis.
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
M. Aut ego profectò ingenio egregio ad miſerias
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgò audio
Dici, diem adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo; et quanto diutiùs
Abeſt, magis cupio tanto, et magis deſidero.

C. Sed ipsum foras egressum video: ibo, adloquar.
Menedeme, salve: nuncium adporto tibi,
Cujus maxumè te fieri participem cupis.
M. Numquidnam de gnato meo audisti, Chreme?
C. Valet, atque vivit. M. ubinam est, quæso? C. apud me domi.
M. Meus gnatus? C. sic est. M. venit? C. certè. M. Clinia Meus venit? C. dixi. M. eamus, duc me ad eum, obsecro.
C. Non volt te scire se redisse etiam, et tuum
Conspectum fugitat propter peccatum: hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta sit.
M. Non tu ei dixisti, ut essem? C. non. M. quamobrem, Chreme?
C. Quia pessumè istuc in te atque in illum consulis,
Si te tam leni et victo esse animo ostenderis.
M. Non possum: satis jam, satis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parcimoniâ.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illâ, incides.
Primùm olim potiùs, quàm paterere filium
Commeare ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc. ea coacta ingratiis
Post illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc cùm fine magno intertrimento non potest
Haberi, quidvis dare cupis. nam, ut tu scias,
Quàm ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet;
Primùm, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas veste atque auro. satrapes si siet
Amator, nunquam sufferre ejus sumtus queat:
Nedum tu possis. M. estne ea intus? C. sit, rogas?
Sensi: nam unam ei cœnam atque ejus comitibus
Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumsit? sic hoc, dicens; asperum,
Pater, hoc est: aliud lenius sodes vide.
Relevi dolia omnia, omnes serias:
Omnes sollicitos habui. atque hæc una nox.
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?
Sic me Dii amabunt, ut me tuarum miseritum est,

Menedeme, fortunarum! M. faciat quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat: decretum eſt pati;
Dum illum modò habeam mecum C. ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Ut ne ſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? C. quidvis potiùs, quàm quod cogitas:
Per alium quemvis ut des, falli te finas
Technis per ſervolum. etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, id agere inter ſe clanculùm.
Syru' cum illo veſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia ad adoleſcentes: et tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quomodo
Minimo periclo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum ille intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, et priùs
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris!
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere.
Nam deteriores ſumus omnes licentiâ.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravumne an rectum ſit, quod petet.
Tu, rem perire, et ipſum, non poteris pati:
Dare denegâris; ibit ad illud illico,
Quo maxumè apud te ſe valere ſentiet:
Abiturum ſe abs te eſſe illico minitabitur.
M. Videre verum, atque ita utì res eſt, dicere.
C. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi quî filium reſtituerem.
M. Cedo dextram: porro te oro idem ut facias Chreme,
C. Paratus ſum. M. ſcin' quid nunc facere te volo? 85
C. Dic. M. quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere. cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum jam videre. C. operam dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit. concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paulum hoc negotî mihi obſtat: Simus et Crito
Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus:
Me cepere arbitrum. ibo, ac dicam, ut dixeram

Operam daturum me, hodie non poſſe his dare.
Continuò hîc adero. M. ita quæſo. Dii voſtram fidem!
Ita comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut meliùs vid ant et dijudicent
Quàm ſua! an eo fit, quia in re noſtrâ aut gaudio
Sumus præditi nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quàm egomet mihi?
C. Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

ACTUS III. SCENA II.

SYRUS, CHREMES.

HAC illac circumcurſa: inveniundum eſt tamen Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
C. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Ille Cliniæ ſervus tardiuſculus eſt:
Idcirco huic noſtro tradita eſt provincia.
S. Quis hîc loquitur? perii. numnam hæc audivit? C. Syre. S. hem.
C. Quid tu iſtîc? S. rectè equidem: ſed te miror, Chreme,
Tam manè, qui herì tantum biberis. C. nihil nimis.
S. Nihil, narras? viſa verò eſt, quod dici ſolet,
Aquilæ ſenectus. C. heia. S. mulier commoda et
Faceta hæc meretrix. C. ſanè idem viſa eſt mihi.
S. Et quidem hercle formâ luculentâ. C. ſic ſatis.
S. Ita non ut olim, ſed utì nunc, ſanè bonâ:
Miniméque miror, Clinia hanc ſi deperit.
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum atque aridum,
Vicinum hunc: noſtin'? at quaſi is non divitiis
Abundet, gnatus ejus profugit inopiâ.
Scis eſſe factum, ut dico? C. quid ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum! S. quem? C. iſtunc ſervolum
Dico adoleſcentis, S. Syre, tibi timui malè.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S. quid faceret? C. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret;

Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
S. Garris. C. hæc facta ab illo oportebant, Syre.
S. Eho, quæſo, laudas qui heros fallunt? C. in loco,
Ego verò laudo. S. rectè ſanè. C. quippe qui
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt.
Jam huic manſiſſet unicus gnatus domi.
S. Jocone an ſeriò illæc dicat, neſcio;
Niſi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. Et nunc quid exſpectat, Syre? an dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare hujus ſumtus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam fingit? S. ſtolidus eſt.
C. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Causâ. S. facilè equidem facere poſſum, ſi jubes:
Etenim, quo pacto id fieri ſoleat, calleo.
C. Tanto hercle melior. S. non eſt mentiri meum.
C. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Siquid hujus ſimile fortè aliquando evenerit,
Ut ſunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non uſus veniet, ſpero. S. ſpero hercle ego quoque:
Neque eò nunc dico, quò quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid ------- quæ ſit ejus ætas, vides:
Et næ ego te, ſi uſus veniat, magnificè, Chreme,
Tractare poſſim. C. de iſtoc, cùm uſus venerit,
Videbimus quid opus ſit: nunc iſtuc age.
S. Nunquam commodiùs unquam herum audivi loqui:
Nec, cùm malefacerem, crederem mî impuniùs
Licere. quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTUS III. SCENA III.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

QUID iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt, Clitipho? itane fieri oportet?
CL. Quid ego feci? CH. vidin' ego te modò manum in ſinum huic meretrici

Inferere? S. acta hæc res est, perii. CL. mene? CH. hisce oculis: ne nega.
Facis adeò indignè injuriam illi, qui non abstineas manum:
Nam ista quidem contumelia est,
Hominem amicum recipere ad te, atque ejus amicam subigitare.
Vel heri in vino quam immodestus fuisti? S. factum. CH. quàm molestus?
Ut equidem, ita me Dii ament, metui quid futurum denique esset!
Novi ego amantium animum: advortunt graviter, quæ non censeas.
CL. At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.
CH. Esto. at certè concedas aliquò ab ore eorum aliquantisper.
Multa fert libido; ea facere prohibet tua præsentia.
Ego de me facio conjecturam. nemo est meorum hodie
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsus facti pudet,
Ne ineptus, ne protervus videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum est intellegere, utcunque, atque ubicunque opus sit, obsequi.
S. Quid istic narrat? CL. perii? S. Clitipho, hæc ego præcipio tibi,
Hominis frugi et temperantis functus officium. CL. tace sodes.
S. Rectè sanè. CH. Syre, pudet me. S. credo: neque id injuriâ.
Quin mihi molestum est. CL. pergin' hercle? S. verum dico, quod videtur.
CL. Nonne accedam ad illos? CH. eho quæso, una accedundi via est?
S. Actum est: hic priùs se indicârit, quàm ego argentum effecero.

Chreme, vin' tu homini ſtulto mihi auſcultare? CH. quid faciam? S. jube hunc
Abire hinc aliquò. CL. quò ego hinc abeam? S. quò lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. CL. deambulatum, quò? S. vah, quaſi deſit locus.
Abi ſanè iſtàc, iſtorſum, quo vis. CH. rectè dicit: cenſeo.
CL. Di te eradicent, Syre, qui me hinc extrudas. S. at tu tibi iſtas
Poſthac comprimito manus.
Cenſen' verò? quid illum porro credis facturum, Chreme,
Niſi eum, quantum tibi opis Dii dant, ſervas, caſtigas, mones?
CH. Ego iſtuc curabo. S. atqui nunc, here, hic tibi adſervandus eſt.
CH. Fiet. S. ſi ſapias; nam mihi jam minus minuſque obtemperat.
CH. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti, Syre? aut
Reperiſti quod placeat, an nondum etiam? S. de fallacia
Dicis? ſt. inveni quandam nuper. CH. frugi es: cedo, quid id eſt?
S. Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit. CH. quidnam, Syre?
S. Peſſuma hæc eſt meretrix. CH. ita videtur. S. imo ſi ſcias ------
Hoc vide, quod inceptet facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
CH. Quid tum? S. ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arrhaboni eſt pro illo argento. CH. inte lego.
S. Hunc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
CH. Quid tum? S. Cliniam orat, ſibi uti id nunc det: illam illi tamen

Poſt dicturam. mille nummûm poſcit. CH. et poſcit quidem! S. hui,
Dubiumne id eſt? CH. ego ſic putavi. quid nunc facere cogitas?
S. Egone? ad Menedemum ibo: dicam hanc eſſe captam è Cariâ,
Ditem et nobilem: ſi redimat, magnum ineſſe in eâ lucrum.
CH. Erras. S. quid ita? CH. pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
Non emo. quid agis? S. optata loquere. CH. atqui non eſt opus.
S. Non opus eſt? CH non hercle verò. S. quî iſtuc? miror. CH. jam ſcies.
Mane, mane: quid eſt, quod tam à nobis graviter crepuerunt fores?

ACTUS III. SCENA IV.

SOSTRATA, CHREMES, NUTRIX, SYRUS.

NISI me animus fallit, hic profectò eſt annulus quem ego ſuſpicor,
Is, quicum expoſita eſt gnata. C. quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?
So. Quid eſt? iſne tibi videtur? N. dixi equidem, ubi mihi oſtendiſti, illico,
Eum eſſe. So. at ut fati' contemplata modò ſis, mea nutrix. N. fatis.
So. Abi nunc jam intro: atque, illa ſi jam laverit, mihi nuncia.
Hîc ego virum interea opperibor. SY. te volt: videas, quid velit.
Nescio quid triſtis eſt. non temerè eſt. metuo quid ſit. C. quid fiet?
Næ iſta hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem, mi vir. C. ehem, mea uxor. SO. te ipſam quæro. C. loquere quid velis.

SO. Primùm hoc te oro, ne quid credas me advorſum edictum tuum
Facere eſſe autam. C. vis me iſtuc tibi, etſi incredibile eſt, credere?
Credo. SY. neſcio quid peccati portat hæc purgatio.
SO. Meminiſtin' me eſſe gravidam, et mihi te maxumo opere dicere,
Si puellam parerem, nolle tolli? C. ſcio quid feceris:
Sustuliſti. SY. ſic eſt factum, domina? ergo herus damno auctus eſt.
SO. Minimè: ſed erat hîc Corinthia anus haud impura: ei dedi
Exponendam. C. ô Jupiter, tantamne eſſe in animo inſcitiam!
SO. Pe ii, quid ego feci? C. at rogitas? S. ſi peccavi, mi Chreme,
Inſciens feci. C. id quidem ego, etſi tu neges, certò ſcio,
Te inſcientem atque imprudentem dicere ac facere omnia:
Tot peccata in hac re oſtendis. nam jam primùm, ſi meum
Imperium exſequi voluiſſes, interemtam oportuit;
Non ſimulare mortem verbis, re ipsâ ſpem vitæ dare.
At id omitto: miſericordia, animus maternus: ſino.
Quam bene verò abs te proſpectum eſt! quid voluiſti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia eſt planiſſumè,
Per te vel utì quæſtum faceret, vel utì veniret palam.
Credo, id cogitaſti, quidvis ſatis eſt, dum vivat modò.
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom ſciunt,
Melius, pejus, proſit, obſit, nil vident, niſi quod lubet?
SO. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincor: nunc hoc te obſecro,
Quanto tuus eſt animus natu gravior, ignoſcentior,
Ut meæ ſtultitiæ in juſtitia tuâ ſit aliquid præſidî.
C. Scilicet equidem iſtuc factum ignoſcam; verùm, Sofrata,

Malè docet te mea facilitas multa. ſed iſtuc quidquid eſt,
Quâ hoc occeptum eſt causâ, loquere. SO. ut ſtultœ et miſeræ omnes ſumus
Religioſæ; cùm exponendam do illi, de digito annulum
Detraho; et eum dico ut unà cum puellâ exponeret;
Si moreretur, ne expers partis eſſet de noſtris bonis.
C. Iſtuc rectè: conſervaſti te, atque illam. SO. is hic eſt annulus.
C. Unde habes? SO. quam Bacchis ſecum adduxit adoleſcentulam. SY. hem.
C. Quid ea narrat? SO. ea lavatum dum it, ſervandum mihi dedit.
Animum non advorti primùm: ſed poſtquam aſpexi, illico
Cognovi: ad te exſilui. C. quid nunc ſuſpicare, aut invenis
De illâ? SO. neſcio, niſi ex ipsâ quæras, unde hunc habuerit,
Si potis eſt reperiri. SY. interii: plus ſpei video, quàm volo.
Noſtra eſt, ſi ita eſt. C. vivitne illa, cui tu dederas? SO. neſcio.
C. Quid renunciavit olim feciſſe? SO. id, quod juſſeram.
C. Nomen mulieris cedo quod ſit, ut quæratur. SO. Philtere.
SY. Ipſa eſt. mirum, ni illa ſalva eſt, et ego perii. C. Soſtrata,
Sequere me intro hac. SO. ut præter ſpem evenit! quàm timui malè,
Ne nunc animo ita eſſes duro, ut olim in tollendo, Chreme.
C. non licet hominem eſſe ſæpe ita ut volt, ſi res non ſinit.
Nunc ita tempus eſt mî, ut cupiam filiam: olim nil minùs,

ACTUS IV. SCENA I.

SYRUS.

NISI me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:
Ita hac re in anguſtum oppidò nunc meæ coguntur copiæ:
Niſi aliquid video, ne eſſe amicam hanc gnati reſciſcat ſenex.
Nam quod de argento ſperem, aut poſſe poſtulem me fallere,
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tantum mihi eſſe ereptum tam ſubitò e faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi,
Nil tam difficile eſt, quin quærendo inveſtigari poſſiet.
Quid ſi hoc ſic nunc incipiam? nihil eſt. quid ſi ſic? tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immo optumè. euge, habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

CLINIA, SYRUS.

NULLA mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem adferat: tanta hæc lætitia oborta eſt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim quàm volt.
S. Nil me fefellit. cognita eſt, quantum audio hujus verba.
Iſtuc tibi ex ſententiâ tuâ obtigiſſe lætor.

C. O mi Syre, audiſtin' obſecro? S. quidni? qui uſque unà adfuerim.
C. Cui æquè audiſti commodè quidquam evenifle? S. nulli.
C. Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam meapte causâ
Lætor, quàm illius; quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam.
S. Ita credo: ſed nunc, Clinia, age, da te mihi viciſſim:
Nam amici quoque res eſt videndæ, in tuto ut conlocetur,
Ne quid de amicâ nunc ſenex. C. ô Jupiter! S. quieſce.
C. Antiphila mea nubet mihi. S. ſiccine me interloquere?
C. Quid faciam, mi Syre? gaudeo: fer me. S. fero hercle verò.
C. Deorum vitam adepti ſumus. S. fruſtra operam, opinor, ſumo.
S. Loquere, audio. S. at jam hoc non ages. C. agam. S. videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut conlocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, et Bacchidem hîc relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur ſitidem, ut celata adhuc eſt.
C. At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nuptiis advorſum:
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid dicam? S. quidni?
C. Quid dicam? quam cauſam adferam? S. quid? nolo mentiare:
Apertè, ita ut res ſeſe habet, narrato. C. quid ais? S. jubeo,
Illam te amare et velle uxorem; hanc eſſe Clitiphonis.
C. Bonam atque juſtam rem oppidò imperas, et factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles patrem exorare, ut celet
Senem voſtrum. S. imo ut rectâ viâ rem narret ordine omnem. C. hem,
Satin' ſanus es aut ſobrius? tu quidem illum planè prodis:

Nam quî ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
S. Huic equidem conſilio palmam do: hîc me magnificè effero,
Qui vim tantam in me et poteſtatem habeam tantæ aſtutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam: ut cùm narret ſenex
Voſter noſtro, eſſe iſtam amicam gnati, non credat tamen.
C. At enim ſpem iſtoc pacto rurſus nuptiarum omnem eripis:
Nam dum amicam hanc meam eſſe credet, non committet filiam.
Tu fortaſſe, quid me fiat, parvi pendis, dum illi conſulas.
S. Quid, malùm, me ætatem cenſes velle id adſimulârier?
Unus eſt dies, dum argentum eripio: pax! nihil ampliùs.
C. Tantum ſat habes? quid tum, quæſo, ſi hoc pater reſciverit?
S. Quid ſi redeo ad illos, qui aiunt, Quid ſi nunc cœlum ruat?
C. Metuo quid agam. S. metuis? quaſi non ea poteſtas ſit tua,
Quo velis in tempore ut te exſolvas, rem facias palàm.
C. Age, age, traducatur Bacchis. S. optumè: ipſa exit foràs.

ACTUS IV. SCENA III.

BACCHIS, CLINIA, SYRUS, DROMO, PHRYGIA.

SATI' pol protervè me Syri promiſſa huc induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus eſt. quòd ſi is nunc me

Deceperit; ſæpe obſecrans me, ut veniam, fruſtra veniet.
Aut, cùm venturam dixero, et conſtituero; cùm is certè
Renunciârit; Clitipho cùm ſpe pendebit animi; 5
Decipiam, ac non veniam: Syrus mihi tergo pœnas pendet.
C. Sati' ſcitè promittit tibi. S. atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, niſi caveo. B. dormiunt: ego pol iſtos commovebo.
Mea Phrygia, audiſtin', modò iſte homo quam villam demonſtravit
Charini? P. audivi. B proxumam eſſe huic fundo ad dextram? P. memini. 10
B. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.
S. Quid inceptat? B. dic me hîc oppidò eſſe invitam, atque aſſervari:
Verùm aliquo pacto verba me his daturam eſſe, et venturam.
S. Perii hercle. Bacchis, mane, mane: quò mittis iſtanc, quæſo?
Jube, maneat. B. abi. S. quin eſt paratum argentum. B quin ego hîc maneo. 15
S. Atqui jam dabitur. B. ut lubet: num ego inſto? S. at ſcin' quid, ſodes?
B. Quid? S. tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, et tua pompa
Eò traducenda eſt. B. quam rem agis, ſcelus? S. ego? argentum cudo,
Quod tibi dem. B. dignam me putas, quam inludas? S. non eſt temerè.
B. Etiamne tecum hîc res mihi eſt? S. minimè: tuum tibi reddo. 20
B. Eatur. S. ſequere hac. heus, Dromo. D. quis me volt? S. Syrus. D. quid eſt rei?
S. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.
D. Quamobrem? S. ne quæras. efferant, quæ ſecum huc attulerunt.
Sperabit ſumtum ſibi ſenex levatum eſſe haruncʼ abitu.

Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. D. mutum dicea.

ACTUS IV. SCENA IV.

CHREMES, SYRUS.

ITA me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me, tantum deveniſſe ad eum mali.
Illanccine mulierem alere cum illâ familiâ?
Etſi ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet:
Ita magno deſiderio fuit ei filius.
Verùm ubi videbit tantos ſibi ſumtus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum;
Optabit rurſum ut abeat ab ſe filius.
Syrum optumè, eccum. S. ceſſo hunc adoriri? C. Syre. S hem.
C. Quid eſt? S. te mihi ipſum jamdudum optabam dari.
C. Videre egiſſe jam neſcio quid cum ſene.
S. De illo quod dudum? dictum ac factum reddidi.
C. Bonân' fide? S. bonâ, hercle. C. non poſſum pati,
Quin tibi caput demulceam: accede huc, Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro iſtâ re, ac lubens.
S. At ſi ſcias, quàm ſcitè in mentem venerit.
C. Vah, gloriare eveniſſe ex ſententiâ?
S. Non hercle verò: verum dico. C. dic, quid eſt?
S. Tui Clitiphonis eſſe amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, et eâ gratiâ
Secum adduxiſſe, ne tu id perſentiſceres.
C. Probè. S. dic ſodes. C. nimiùm, inquam. S. immo ſi ſcias.
Sed porro auſculta quod ſupereſt fallaciæ.
Seſe ipſe dicet tuam vidiſſe filiam:
Ejus ſibi complacitam formam, poſtquam aſpexerit:
Hanc cupere uxorem. C. modóne quæ inventa eſt? S. eam:
Et quidem jubebit poſci. C. quamobrem iſtuc, Syre?
Nam prorſum nihil intellego. S. hui, tardus es.
C. Fortaſſe. S. argentum dabitur ei ad nuptias,

Aurum atque veſtem qui, teneſne? C. comparet? 30
S. Id ipſum. C. at ego illi nec do, nec deſpondeo.
S. Non? quamobrem? C. quamobrem, me rogas? homini ------ S. ut lubet.
Non ego dicebam, in perpetuum illam illi ut dares;
Verùm ut ſimulares. C. non mea eſt ſimulatio:
Ita tu iſtæc tua miſceto, ne me admiſceas. 35
Egon', cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
S. Credebam. C. minimè. S. ſcitè poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
Eò cœpi. C. credo. S. cæterùm equidem iſtuc, Chreme,
Æqui bonique facio. C. atqui cum maxumè 40
Volo te dare operam ut fiat, verùm aliâ viâ.
S. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi. neque tu ſcilicet 44
Eò nunc confugies: Quid meâ? num mihi datum eſt?
Num juſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud, Chreme,
Dicunt: jus ſummum ſæpe ſumma eſt malitia.
C. Haud faciam. S. imo aliis ſi licet, tibi non licet.
Omnes te in lautâ et bene auctâ parti putant. 50
S. Quin egomet jam ad eam deferam. S. imo filium
Jube potiùs. C. quamobrem? S. quia enim in hunc ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. C. quid tum? S. quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cùm hic illi dabit:
Et ſimul conficiam faciliùs ego, quod volo. 55
Ipſe adeò adeſt; abi, effer argentum. C. effero.

ACTUS IV. SCENA V.

CLITIPHO, SYRUS.

NULLA eſt tam facilis res, quin difficilis fiet,
Quam invitus facias. vel me hæc deambulatio,
Quàm non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidnam magis nunc metuo, quàm ne denuo
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.

Ut te quidem omnes Dii Deæque quantum eſt, Syre,
Cum tuo iſto invento, cumque incepto perduint!
Hujuſmodi res ſemper comminiſcere,
Ubi me excarnufices. S. is tu hinc quo dignus es?
Quàm penè tua me perdidit protervitas?
C. Vellem hercle factum: ita meritus. S. meritus? quo modo?
Næ me iſtuc priùs ex te audiviſſe gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus jam fui.
C. Quid igitur dicam tibi vis? abiiſti, mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
S. Jam non ſum iratus: ſed ſci' ubi nunc ſit tibi
Tua Bacchis? C. apud nos. S. non. C. ubi ergo? S. apud Cliniam.
C. Perii. S. bono animo es: jam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. C. garris. unde? S. à tuo patre.
C. Ludis fortaſſe me. S. ipsâ re experibere.
C. Næ ego fortunatus homo ſum: deamo te, Syre.
S. Quâ causâ id fiat, obſecundato in loco.
Sed pater egreditur. cave quidnam admiratu' ſis.
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTUS IV. SCENA VI.

CHREMES, CLITIPHO, SYRUS.

UBI Clitipho nunc eſt? S. eccum me, inquc. CL. eccum hîc tibi.
CH Quid rei eſſet, dixti huic? S. dixi pleraque omnia.
CH. Cape hoc argentum, ac defer. S. i, quid ſtas lapis?
Quin accipis? CL. cedo ſanè. S. ſequere hàc me ociùs:
Tu hîc nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illîc, quod moremur diutiùs.
CH. Minas quidem jam decem habet à me filia,
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis appoſcunt duo.
Quàm multa injuſta ac prava fiunt moribus!

Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACTUS IV. SCENA VII.

MENEDEMUS, CHREMES.

MULTO omnium me nunc fortunatissimum
Factum puto esse, gnate, cùm te intellego
Resipisse. C. ut errat! M. teipsum quærebam, Chreme:
Serva, quod in te est, filium, et me, et familiam.
C. Cedo, quid vis faciam? M. invenisti hodie filiam.
C. Quid tum? M. hanc uxorem sibi dari volt Clinia.
C. Quæso, quid hominis es? M. quid est? C. jamne oblitus es,
Inter nos quid sit dictum de fallaciâ,
Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. scio.
C. Ea res nunc agitur ipsa. M. quid dixti, Chreme?
Erravi. C. et quidem hæc, quæ apud te est, Cliphonis est
Amica. M. ita aiunt. C. et tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut cùm desponderim,
Des qui aurum ac vestem, atque alia, quæ opus sunt, comparet.
M. Id est profecto: id amicæ dabitur. C. scilicet
Daturum. M. vah, frustra sum igitur gavisus miser.
Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te responsum, Chreme,
Ne sentiat me sensisse, atque ægrè ferat?
C. Ægrè? nimiùm illi, Menedeme, indulges. M. sine,
Inceptum est: perfice hoc mihi perpetuò, Chreme.
C. Dic conveniisse, egisse te de nuptiis.
M. Dicam: quid deinde? C. me facturum esse omnia;
Generum placere: postremò etiam, si voles,
Desponsum quoque esse dicito. M. hem, istuc volueram.
C. Tanto ociùs te ut poscat, et tu id, quod cupis,
Quàm ociissimè ut des. M. cupio. C. nam tu propediem,
Ut istam rem video, istius obsaturabere.

Sed hæc ut ut ſunt, cautim et paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intro: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſanè volo:
Nam te ſcientem faciam, quidquid egero.

ACTUS V. SCENA I.

MENEDEMUS, CHREMES.

EGO me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe, id ſcio:
Sed hic adjutor meus, et monitor, et præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus plumbeus:
In illum nihil poteſt: nam exſuperat ejus ſtultitia hæc omnia.
C. Ohe, jam deſine Deos, uxor, gratulando obtundere,
Tuam eſſe inventam gnatam; niſi illos ex tuo ingenio judicas;
Ut nil credas intellegere, niſi idem dictum ſit centies.
Sed interim quid illîc jamdudum gnatus ceſſat cum Syro?
M. Quos ais homines, Chreme, ceſſare? C. ehem, Menedeme, advenis?
Dic mihi: Clitiæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. omnia.
C. Quid ait? M. gaudere adeo occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
C. Ha, ha, hæ. M. quid riſiſti? C. ſervi venere in mentem Syri
Calliditates. M. itane? C. voltus quoque hominum fingit ſcelus.
M. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? C. id. M. itidem iſtuc mihi
Venit in mentem. C. veterator. M. magi', ſi magi' noris, putes

Ita rem eſſe. C. ain' tu? M. quin tu auſculta. C. mane: hoc priùs ſcire expeto,
Quid perdideris. nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
Continuò injeciſſe verba tibi Dromonem ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe; argentum ut dares.
M. Non. C quid non? M. non, inquam. C. neque ipſe gnatus? M. nil prorſus, Chreme.
Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiæ.
C. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? M. nihil.
C. Quamobrem? M. neſcio equidem: ſed te miror, qui alia tam planè ſcias.
Sed ille tuus quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut ne paulùm quidem ſuboleat eſſe amicam hanc Cliniæ.
C. Quid ais? M. mitto jam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
C. Quid eſt, quod ampliùs ſimuletur? M. vah. C. quid eſt? M audi modò:
Eſt mihi in ultimis conclave ædibus quoddam retro:
Huc eſt intro latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
C. Quid, poſtquam hoc eſt factum? M. dictum ac factum, huc abiit Clitipho.
C. Solus? M. ſolus. C. timeo. M. Bacchis conſecuta eſt illico.
C. Sola? M. ſola. C. perii. M. ubi abiere intro, operuere oſtium. C. hem.
Clinia hæc fieri videbat? M quidni? unà mecum ſimul.
C. Filî eſt amica Bacchis, Menedeme: occidi.
M. Quamobrem? C. decem dierum vix mî eſt familia.
M Quid? iſtuc times, quòd ille operam amico dat ſuo?
C. Imo quòd amicæ. M. ſi dat. C. an dubium id tibi eſt?
Quenquamne animo tam comi eſſe, et leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? M. ah,
Quidni? quò verba faciliùs dentur mihi.
C. Derides? merito mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi!

At næ illud haud ingitum, ſi vivo, ferent:
Nam jam---M. non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? C. præ iracundiâ,
Menedeme, non ſum apud me. M. téne iſtuc loqui?
Nonne id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
C. Quid faciam? M. id, quod me feciſſe aiebas parùm:
Fac te patrem eſſe ſentiat: fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere et poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. Imo abeat multo malo quavis gentium,
Quàm hîc per flagitium ad inopiam redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumtibus,
Menedeme, mihi illæc verè ad raſtros res redit.
M. Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, et ignoſces tamen
Poſt et id ingratum. C. ah, neſcis quàm doleam. M. ut lubet.
Quid hoc, quod vo'o, ut illa nubat noſtro? niſi quid eſt,
Quod mavis. C. imo et gener et adfines placent.
M. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? C. dotis? M. ita dico. C. ah. M. Chreme,
Ne quid vereare, ſi minu': nil nos dos movet.
C. Duo talenta pro re noſtrâ ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſalvom eſſe, et rem, et filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. quam rem agis?
C. Id mirari te ſimulato, et illum hoc rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. M. quin ego verò, quamobrem id facias, neſcio.
C. Egone? ut illius animum, qui nunc luxuriâ et laſciviâ
Diffluit, retundam, et redigam, ut quò ſe vortat neſciat.
M. Quid agis? C. mitte, ſine me in hac re gerere mihi morem. M. ſino:
Itane vis? C. ita. M. fiat. C. ac jam, uxorem ut accerſat, paret.

Hic ita, ut liberos eſt æquom, dictis confutabitur.
Sed Syrum---M. quid eum? C. egone? ſi vivo, adeò exornatum dabo,
Adeò depexum, ut, dum vivat, meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro deridiculo ac delectamento putat.
Non, ita me Dii ament, auderet facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTUS V. SCENA. II.

CLITIPHO, MENEDEMUS, CHREMES, SYRUS.

ITANE tandem quæſo eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum ſceleris admiſi miſer?
Volgo faciunt. M. ſcio tibi eſſe hoc gravius multo ac durius,
Cui fit: verùm ego haud minùs ægrè patior id, qui neſcio;
Nec rationem capio, niſi quòd tibi bene ex animo volo.
CL. Hìc patrem eſſe aiebas? M. eccum. CH. quid me incuſas, Clitipho?
Quidquid ego hujus feci, tibi proſpexi, et ſtultitiæ tuæ.
Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, et ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem;
Cepi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Ubi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi dare,
Abii ad proxumos, tibi qui erant, eis commiſi, et credidi.
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho,

Victus, vestitus, quò in tectum te receptes. CL. hei mihi!
CH. Satius est, quàm teipso herede hæc possidere Bacchidem.
S. Disperii: scelestus quantas turbas concivi insciens!
CL. Emori cupio. CH. priùs, quæso, disce quid sit vivere:
Ubi scies, si displicebit vita, tum istoc utitor.
S. Here, licetne? CH. loquere. S. at tuto? CH. loquere. S. quæ ista est pravitas,
Quæve amentia est, quod peccavi ego, id obesse huic? CH. ilicet,
Ne te admisce: nemo accusat, Syre, te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem parâris. S. quid agis? CH. nil succenseo,
Nec tibi, nec huic; nec vos est æquum, quod facio, mihi.
S. Abiit. vah, rogasse vellem. CL. quid, Syre? S. unde mihi peterem cibum:
Ita nos alienavit. tibi jam esse ad sororem intellego.
CL. Adeon' rem rediisse, ut periclum etiam fame mihi sit, Syre?
S. Modò liceat vivere, est spes. CL. quæ? S. nos esurituros satis.
CL. Irrides in re tantâ, neque me quidquam consilio adjuvas?
S. Imo et ibi nunc sum, et usque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intellegere possum, CL. quid? S. non aberit longiùs.
CL. Quid id ergo? S. sic est: non esse horum te arbitror. CL. quid istuc, Syre?
Satin' sanus es? S. ego dicam, quod mihi in mentem: tu dijudica.
Dum istis fuisti solus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior esset, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa, quâ te expellerent.

CL. Eſt veriſimile. S. an tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
CL. Non arbitror. S. nunc aliud ſpecta: matres omnes filiis
In peccato adjutrices, auxilio in paternâ injuriâ
Solent eſſe: id non fit. CL. verum dicis. quid ergo nunc faciam, Syre?
S. Suſpicionem iſtanc ex illis quære: rem profer palàm.
Si non eſt verum, ad miſericordiam ambos adduces cito, aut
Scibis cujus ſis. CL. rectè ſuades: faciam. S. ſat recte hoc mihi
In mentem venit: namque adoleſcens, quàm in minimâ ſpe ſitus erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet ſuas.
Etiam haud ſcio an uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid hoc autem? ſenex exit foras: ego fugio. adhuc quod factum eſt
Miror, non juſſiſſe illico adripi me. ad Menedemum hinc pergam:
Eum mihi precatorem paro: ſeni noſtro fidei nihil habeo.

ACTUS V. SCENA III.

SOSTRATA, CHREMES.

PROFECTO, niſi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeò miror, quomodo
Tam ineptum quidquam tibi venire in mentem, mi vir, potuerit.
C. Oh, pergin' mulier eſſe? nullamne ego rem unquam in vitâ meâ
Volui, quin tu in eâ re mihi advorſatrix fueris, Soſtrata?
At ſi rogitem jam, quid eſt quod peccem, aut quamobrem id faciam, neſcias?

In quâ re nunc tam confidenter reſtas, ſtulta. S. ego neſcio?
C. Imo ſcis potiùs, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.
S. Oh, iniques es, qui me tacere de re tantâ poſtules.
C. Non poſtulo: jam loquere: nihilo minùs ego hoc faciam tamen.
S. Facies? C. verum. S. non vides quantum mali ex câ re excites?
Subditum ſe ſuſpicatur. C. ſubditum! ain' tu? S. certè ſic erit,
Mi vir. C. confitere. S. au, obſecro te, iſtuc inimicis fiet.
Egon' confitear meum non eſſe filium, qui ſit meus?
C. Quid metuis? ne non, cùm velis, convincas eſſe illum tuum?
S. Quòd filia eſt inventa? C. non; ſed, quo magi' credendum fiet,
Id, quòd eſt conſimilis moribus,
Convinces facilè ex te natum: nam tui ſimilis eſt probè:
Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin ſit et idem tibi:
Tum præterea talem nulla, niſi tu, pareret filium.
Sed ipſe egreditur, quàm ſeverus! rem cùm videas, cenſeas.

ACTUS V. SCENA IV.

CLITIPHO, SOSTRATA, CHREMES.

SI unquam ullum fuit tempus, mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tuâ voluntate, obſecro
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miſereſcat mei;
Quod peto & volo, parentes meos ut commonſtres mihi.
S. Obſecro, mi gnate, ne iſtuc in animum inducas tuum,

lienum esse te. CL. sum. S. miseram me! hoccine quæsisti, obsecro?
a mihi atque huic sis superstes, ut ex me atque hoc natus es:
t cave posthac, si me amas, unquam istuc verbum ex te audiam. CH. at
go, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam.
L. Quos? CH. si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
anco, damnosus, crede; et nostrum te esse credito.
L. Non sunt hæc parentis dicta. CH. non, si ex capite sis meo
atus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eâ causâ magis
atiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
. Dì istæc prohibeant. CH. Deos nescio: ego, quod potero, sedulo.
uæris id, quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
uomodo obsequare, et ut serves quod labore invenerit.
on mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
icere hac præsente verbum turpe: at te id nullo modo
cere puduit. CL. eheu, quàm nunc totus displiceo mihi!
uàm pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTUS V. SCENA V.

MENEDEMUS, CHREMES, CLITIPHO, SOSTRATA.

NIMVERO Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
imisque inhumanè. exeo ergo, ut pacem conciliem. optumè
sos video. CH. ehem, Menedeme, cur non accersi jubes

Filiam, & quod dotis dixi, firmas? S. mi vir, te obſecro
Ne facias. CL. pater, obſecro ut mî ignoſcas. M. da veniam, Chreme.
Sine te exorent. CH. egon' mea bona ut dem Bacchidi dono ſciens?
Non faciam. M. at nos non ſinemus. CL. ſi me vivom vis pater,
Ignoſce. S. age, Chremes mi. M. age, quæſo, ne tam obſirma te, Chreme.
CH. Quid iſtîc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere.
M. Facis ut te decet. CH. eâ lege hoc adeo faciam, ſi facit,
Quod ego hunc æquom cenſeo. CL. pater, omnia faciam: impera.
CH. Uxorem ut ducas. CL. pater. CH. nihil audio. M. ad me recipio:
Faciet. CH. nil etiam audio ipſum. CL. perii. S. an dubitas, Clitipho?
CH. Imo utrum vult? M. faciet omnia. S. hæc, dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognoris, facilia. CL. faciam, pater.
S. Nate mi, ego pol tibi dabo illam lepidam, quam tu facilè ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. CL. rufamne illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum, pater.
CH. Heia, ut elegans eſt! credas animum ibi eſſe? S. aliam dabo.
CL. Quid iſtîc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. S. nunc laudo te, gnate. CL. Archonidi hujus filiam.
S. Perplacet. CL. pater, hoc nunc reſtat. CH. quid? CL. Syro ignoſcas volo,
Quæ meâ causâ fecit. CH. fiat. Ω. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

ADELPHI,

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. ÆMILII PAULI. QUOS FECERE Q. FABIUS MAXIMUS, P. CORNELIUS AFRICANUS. EGERE L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, MINUCIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRÆCA MENANDRU. L. ANICIO, M. CORNELIO COSS.

Personæ.

PROLOGUS.
MICIO *senex.*
DEMEA *senex.*
SANNIO *leno.*
ÆSCHINUS *adolescens.*
SYRUS *servus.*
CTESIPHO *adolescens.*
SOSTRATA *matrona.*
CANTHARA *nutrix.*
PAMPHILA *puerpera.*
GETA *servus.*
HEGIO *senex.*
DROMO *servus.*

Personæ mutæ.

TIBICINA Ctesiphonis *amica.*
PARMENO *servus.*

ADELPHORUM ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

DUOS cùm haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum:
Sed Cteſiphonem retinet. hunc cithariſtriæ
Lepore captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. vitiaverat
Idem Æschinus civem Atticam pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, et graviter ferre mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducit Æschinus
Vitiatam, potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demeâ.

P. TERENTII

ADELPHI.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, et adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus;
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
Laudine an vitio duci factum id oporteat.
Synapothneſcontes Diphili comœdia eſt:
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græcâ adoleſcens eſt, qui lenoni eripit
Meretricem, in primâ fabulâ. eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumſit ſibi
In Adelphos: verbum de verbo expreſſum exſtulit.
Eam nos acturi ſumus novam: pernoſcite,
Furtumne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus neglege tiâ eſt.
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, aſſiduéque unà ſcribere:
Quod illi maledictum vehemens eſſe exiſtumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cùm illis placet,
Qui vobis univerſis, et populo placent;
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbiâ.
Dehinc ne exſpectetis argumentum fabulæ:

Senes qui primi venient, hi partem aperient:
In agendo partem ostendent. Facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTUS I. SCENA I.

MICIO.

STORAX. non rediit hac nocte à cœnâ Æschinus,
Neque servulorum quisquam, qui advorsum issent!
Profecto hoc verè dicunt: si absis uspiam,
Aut ibi si cesses, evenire ea satius est,
Quæ in te uxor dicit, et quæ in animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitii.
Uxor, si cesses, aut te amare cogitat,
Aut tete amari, aut potare, atque animo obsequi,
Et tibi bene esse soli, cùm sibi sit malè.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibus nunc solicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut præfregerit
Aliquid. vah, quenquamne hominem in animum instituere, aut
Parare, quod sit carius, quàm ipse est sibi!
Atque ex me hic natus non est, sed ex fratre. is adeò
Dissimili studio est jam inde ab adolescentiâ.
Ego hanc clementem vitam urbanam atque otium
Secutus sum: et, quod fortunatum isti putant,
Uxorem nunquam habui. ille contrà, hæc omnia:
Ruri agere vitam, semper parcè ac duriter
Se habere. uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulo:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut

Audebit, tanto magis audebit cæteros.
Pudore et liberalitate liberos
Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ad me ſæpe clamitans, Quid agis, Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumtum ſuggeris?
Veſtitu nimio indulges: nimiùm ineptus es.
Nimiùm ipſe eſt durus, præter æquomque et bonum:
Et errat longè, meâ quidem ſententiâ,
Qui imperium credat gravius eſſe aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud, quod amicitiâ adjungitur.
Mea ſic eſt ratio, et ſic animum induco meum:
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clàm, rurſum ad ingenium redit.
Ille, quem beneficio adjungas, ex animo facit:
Studet par referre, præſens abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potiùs conſuefacere filium
Suâ ſponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus intereſt. hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? et certè is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo jam, ut ſolet,
Jurgabit. Salvom te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACTUS I. SCENA II.

DEMEA, MICIO.

EHEM, opportunè: te ipſum quærito.
M. Quid triſtis es? D. rogas me, ubi nobis Æſchinus
Siet, quid triſtis ego ſim? M. dixin' hoc fore?
Quid fecit? D. quid ille fecerit? quem neque pudet
Quidquam, nec metuit quenquam. neque legem putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto: modò quid deſignavit? M. quidnam id eſt?

D. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipsum dominum atque omnem familiam
Mulcavit usque ad mortem: eripuit mulierem,
Quam amabat. clamant omnes indignissumè
Factum esse. hoc advenienti quot mihi, Micio,
Dixere? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum? hæc cùm illi, Micio,
Dico, tibi dico. tu illum corrrumpi sinis.
M. Homine imperito nunquam quidquam injustius,
Qui, nisi quod ipse fecit, nihil rectum putat.
D. Quorsum istuc? M. quia tu, Demea, hæc malè judicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare; non est, neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum feciſti inopiâ.
Injurium est. nam si esset unde id fieret,
Faceremus: et tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potiùs quàm, ubi te exspectatum ejeciſſet foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
D. Proh Jupiter! tu homo adigis me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescentulum? M. ah,
Auscultа, ne me obtundas de hac re sæpiùs.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Opsonat? potat? olet unguenta? de meo.
Amat? dabitur a me argentum, dum erit commodum:
Ubi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur. discidit
Vestem? resarcietur. est, Dis gratia,
Et unde hæc fiant, et adhuc non molesta sunt.
Postremò aut desine, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. D. hei mihi!
Pater esse disce ab illis, qui verè sciunt.

M. Naturâ tu illi pater es, conſiliis ego.
D. Tun' conſulis quidquam? M. ah! ſi pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. an ego toties de eâdem re audiam?
D. Curæ eſt mihi. M. et mihi curæ eſt: verùm, Demea,
Curemus æquam uterque partem: tu alterum,
Ego item alterum. nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum eſt, quem dediſti. D. ah Micio!
M. Mihi ſic videtur. D. quid iſtîc? tibi ſi iſtuc placet,
Profundat, perdat, pereat, nihil ad me attinet.
Jam ſi verbum unum poſthac. M. rurſum, Demea,
Iraſcere? D. an non credis? repeton' quem dedi?
Ægrè eſt. alienus non ſum. ſi obſto: hem, deſino.
Unum vis curem: curo: et eſt Dîs gratia,
Quom ita, ut volo, eſt. iſte tuus ipſe ſentiet
Poſteriùs: nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc ſunt, quæ dicit. tamen
Non nihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægrè pati, illi nolui. nam ita eſt homo:
Cùm placo, advorſor ſæpiùs, et deterreo;
Tamen vix humanè patitur: verùm ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam prôfectò cum illo. etſi Æſchinus
Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hîc non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? Poſtremò nuper (credo jam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autem de integro: niſi, quidquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi apud forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

SANNIO, ÆSCHINUS.

OBSECRO, populares, ferte miſero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ. otiosè: nunc jam illico hîc conſiſte:

Quid reſpectas? nihil pericli eſt: nunquam, dum ego adero, hic te tanget.

S. Ego iſtam invitis omnibus.

Æ. Quanquam eſt ſceleſtus, non committet hodie unquam iterum ut vapulet.

S. Æſchine, audi: ne te ignarum fuiſſe dicas meorum morum;

Leno ego ſum. Æ. ſcio. S. at ita, ut uſquam fuit ullus quiſquam optumâ.

Tu quod te poſteriùs purges. Hanc injuriam mihi nolle

Factam eſſe; hujus non faciam. crede hoc, ego meum jus perſequar;

Neque tu verbis ſolves unquam, quod mihi re maleſeceris.

Novi ego veſtra hæc: Nollem factum: Jusjurandum dabitur, te eſſe

Indignum injuriâ hac; indignis cùm egomet ſim acceptus modis.

Æ. Abi præ ſtrenue, ac fores aperi. S. cæterùm hoc nihil facis.

Æ. I intro nunc jam. S. at enim non ſinam. Æ. accede illuc, Parmeno;

Nimiùm iſtoc abiſti: hîc propter hunc aſſiſte. hem, ſic volo.

Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam demoveas tuos,

Ne mora ſit, ſi innuerim, quin pugnus continuò in malâ hæreat.

S. Iſtuc volo ergo ipſum experiri. Æ. hem, ſerva. omitte mulierem.

S. O facinus. indignum. Æ. geminabit, niſi caves. S. hei miſeriam!

Æ. Non innueram: verùm in iſtam partem potiùs peccato tamen.

I nunc jam. S. quid hoc rei eſt? regnumne, Æſchine, hîc tu poſſides?

Æ. Si poſſiderem, ornatus eſſes ex tuis virtutibus.

S. Quid tibi rei mecum eſt? Æ. nihil. S. quid? noſtin' qui ſim? Æ. non deſidero.

S. Tetigin' tui quid quam? Æ. ſi attigiſſes, ferres infortunium.

S. Quî tibi magis licet meam habere, pro quâ ego argentum dedi ?
Reſponde. Æ. ante ædes non feciſſe erit melius hîc convicium :
Nam ſi moleſtus pergis eſſe, jam intro abripiere, atque ibi
Uſque ad necem operiere loris. S. loris liber ? Æ. ſic erit.
S. O hominem impurum ! hîccine libertatem aiunt eſſe æquam omnibus ?
Æ. Si ſatis jam debacchatus es, leno, audi ſi vis nunc jam.
S. Egon' debacchatus ſum autem, an tu in me ? Æ. mitte iſta, atque ad rem redi.
S. Quam rem ? quò redeam ? Æ. jamne me vis dicere id, quod ad te attinet ?
S. Cupio, æqui modò aliquid. Æ. vah, leno iniqua me non volt loqui !
S. Leno ſum, fateor, pernicies communis adoleſcentium,
Perjurus, peſtis : tamen tibi à me nulla eſt orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc reſtat. S. illuc quæſo redi, quò cœpiſti, Æſchine.
Æ. Minis viginti tu illam emiſti, quæ res tibi vortat male :
Argenti tantum dabitur. S. quid, ſi ego tibi illam nolo vendere ?
Coges me ? Æ. minimè. S. namque id metui. Æ. neque vendundam cenſeo,
Quæ libera eſt : nam ego liberali illam aſſero causâ manu
Nunc vide utrum vis argentum accipere, an cauſam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. proh ſupreme Jupiter !
Minimè miror, qui inſanire occipiunt ex injuriâ.
Domo me eripuit, verberavit : me invito abduxit meam.
Ob malefacta hæc tantidem emtam poſtulat ſibi tradier.

Homini miſero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Verùm enim, quando bene promeruit, fiat: ſuum jus poſtulat.
Age, jam cupio, ſi modò argentum reddat. ſed ego hoc hariolor:
Ubi me dixero dare tanti, teſtes faciet illico,
Vendidiſſe me: de argento ſomnium: mox, Cras redi.
Id quoque poſſum ferre, ſi modò reddat: quanquam injurium eſt.
Verùm cogito id, quod res eſt: quando eum quæſtum occeperis,
Accipiunda et muſſitanda injuria adoleſcentium eſt.
Sed nemo dabit: fruſtra egomet mecum has rationes puto.

ACTUS II. SCENA II.

SYRUS, SANNIO.

TACE, egomet conveniam ipſum: cupidè accipiat jam faxo, atque etiam
Bene dicat ſecum eſſe actum. Quid iſtuc, Sannio, eſt, quod te audio
Neſcio quid concertaſſe cum hero? SA. numquam vidi iniquiùs
Certationem comparatam, quàm hæc hodie inter nos fuit:
Ego vapulando, ille verberando, uſque ambo deſeſſi ſumus.
SY. Tua culpa. SA. quid facerem? SY. adoleſcenti morem geſtum oportuit.
SA. Qui potui melìù, qui hodie uſque os præbui? SY. age, ſcis quid loquar?
Pecuniam in loco neglegere, maxumum interdum eſt lucrum. hui!
Metuiſti, ſi nunc de tuo jure conceſſiſſes paululum,
Atque adoleſcenti eſſes morigeratus, hominum homo ſtultiſſime,

Ne non tibi iſtuc feneraret? SA. ego ſpem precio non emo.
SY. Nunquam rem facies. abi, neſcis ineſcare homines, Sannio.
SA. Credo iſtuc melius eſſe: verùm ego nunquam adeò aſtutus fui,
Quin, quidquid poſſem, mallem auferre potiùs in præſentiâ.
SY. Age, novi tuum animum: quaſi jam uſquam tibi ſint viginti minæ,
Dum huic obſequare. præterea autem, te aiunt proficiſci Cyprum. SA. hem.
SY. Coemiſſe hinc, quæ illuc veheres, multa; navem conductam: hoc ſcio,
Animus tibi pendet. ubi illinc, ſpero, redieris, tamen hoc ages.
SA. Nuſquam pedem. perii hercle: hac illi ſpe hoc inceperunt. SY. timet:
Injeci ſcrupulum homini. SA. ô ſcelera! illud vide,
Ut in ipſo articulo oppreſſit. emtæ mulieres
Complures, et item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Niſi eò ad mercatum venio, damnum maxumum eſt.
Nunc ſi hoc omitto, actum agam. ubi illinc rediero,
Nihil eſt, refrixerit res: Nunc demum venis?
Cur paſſus? ubi eras? ut ſit ſatius perdere,
Quàm aut hîc manere tam diu, aut tum perſequi.
SY. Jamne enumeraſti id quod ad te rediturum putes?
SA. Hoccine illo dignum eſt? hoccine incipere Æſchinum?
Per oppreſſionem ut hanc mî eripere poſtulet?
SY. Labaſcit. unum hoc habeo. vide ſi ſatis placet:
Potiùs quàm venias in periclum, Sannio,
Serveſne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem conradet alicunde. SA. hei mihi:
Etiam de ſorte nunc venio in dubium miſer.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber eſt totum caput.
Etiam inſuper defrudet; nuſquam abeo. SY. ut lubet.
Numquid vis, quin abeam? SA. imo hercle hoc quæſo, Syre;

Ut ut hæc ſunt facta, potiùs, quàm lites ſequar,
Meum mihi reddatur, ſaltem quanti emta eſt, Syre.
Scio te non uſum antehac amicitiâ meâ:
Memorem me dices eſſe et gratum. SY. ſedulo
Faciam ſed Cteſiphonem video: lætus eſt
De amicâ. SA. quid, quod te oro? SY. pauliſper mane.

ACTUS II. SCENA III.

CTESIPHO, SYRUS.

ABS quivis homine, cùm eſt opus, beneficium accipere gaudeas:
Verùm enimvero id demum juvat, ſi, quem æquom eſt facere, is bene facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? ſatis certò ſcio,
Nunquam ita magnificè quiſquam dicam, id virtus quia ſuperet tua.
Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini eſſe primarum artium magi' principem.
S. O Cteſipho. C. ô Syre, Æſchinus ubi eſt? S. illum, te exſpectat domi. C. hem.
S. Quid eſt? C. quid ſit? illius operâ, Syre, nunc vivo. feſtivum caput!
Quin' omnia ſibi poſt putarit eſſe præ meo commodo?
Maledicta, famam, meum amorem, et peccatum in ſe tranſtulit.
S. Nihil pote ſupra. C. quidnam fores crepuit? S. mane, mane, ipſe exit foras.

ACTUS II. SCENA IV.

ÆSCHINUS, SANNIO, CTESIPHO, SYRUS.

UBI eſt ille ſacrilegus? SA. me quærit. numquidnam effert? occidi:
Nil video. Æ. ehem, opportune: teipſum quærito. quid
fit, Cteſipho?
In tuto eſt omnis res: omitte vero triſtitiem tuam.
C. Ego illam hercle verò omitto, qui quidem te habeam
fratrem: ô mi Æſchine!
O mi germane! ah, vereor coràm in os te laudare
amplius,
Ne id aſſentandi magis, quàm quò habeam gratum, facere exiſtumes.
Æ. Age inepte, quaſi nunc non norimus nos inter nos,
Cteſipho.
Hoc mihi dolet, nos penè ſerò ſciſſe, et penè in eum
locum
Rediſſe, ut, ſi omnes cuperent, nihil tibi poſſent auxiliarier.
C. Pudebat. Æ. ah, ſtultitia eſt iſtæc, non pudor: tam
ob parvolam
Rem pene è patria! turpe dictu. Deos quæſo, ut iſtæc
prohibeant.
C Peccavi. Æ. quid ait tandem nobis Sannio? SY. jam
mitis eſt.
Æ. Ego ad forum ibo, ut hunc abſolvam. tu intro ad
illam, Cteſipho:
SA. Syre, inſta. SY. eamus; namque hic properat in
Cyprum. SA. ne tam quidem;
Quamvis etiam maneo otioſus hìc. SY. reddetur, ne
time.
S. At ut omne reddat. SY. omne reddet, tace modo,
ac ſequere hac. SA. ſequor.
C. Heus, heus Syre. SY. hem, quid eſt? C. obſecro
hercle, hominem iſtum impuriſſimum

Quam primùm abſolvitote, ne, ſi magis irritatus ſiet,
Aliquà ad patrem hoc permanet, atque ego tum perpetuò perierim.
SY. Non fiet: bono animo es. tu cum illâ te intus oblecta interim,
Et lectulos jube ſterni nobis, et parari cætera.
Ego jam tranſactâ re convortam me domum cum opſonio.
C. Ita quæſo: quando hoc bene ſucceſſit, hilarem hunc ſumamus diem.

ACTUS III. SCENA I.

SOSTRATA, CANTHARA.

OBSECRO, mea nutrix, quid nunc fiet? C. quid fiat, rogas?
Rectè edepol, ſpero. S. modò dolores, mea tu, occipiunt primulùm.
C. Jam nunc times, quaſi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
C. Miſeram me, neminem habeo, ſolæ ſumus: Geta autem hîc non adeſt:
Nec quem ad obſtetricem mittam, nec qui accerſat Æſchinum.
C. Pol is quidem jam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin ſemper veniat. S. ſolus mearum miſeriarum eſt remedium.
C. E re natâ melius fieri haud potuit, quam factum eſt, hera;
Quando vitium oblatum eſt, quod ad illum attinet potiſſimùm,
Talem, tali genere atque animo, natum ex tantâ familiâ.
S. Ita pol eſt, ut dicis. ſalvus nobis, Deos quæſo, ut ſiet.

ACTUS III. SCENA II.

GETA, SOSTRATA, CANTHARA.

NUNC illud eſt, quod, ſi omnes omnia ſua conſilia conferant,
Atque huic malo ſalutem quærant, auxilii nihil adferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili eſt. væ miſero mihi!
Tot res repentè circumvallant, unde emergi non poteſt,
Vis, egeſtas, injuſtitia, ſolitudo, infamia.
Hoccine ſæclum? ô ſcelera! ô genera ſacrilega! ô hominem impium!
S. Me miſeram, quidnam eſt, quòd ſic video timidum et properantem Getam?
G. Quem neque fides, neque jusjurandum, neque illum miſericordia
Repreſſit, neque reflexit; neque quòd partus inſtabat prope,
Cui miſeræ indignè per vim vitium obtulerat. S. non intellego
Satis quæ loquatur. C. propiùs, obſecro, accedamus, Soſtrata. G. ah,
Me miſerum, vix ſum compos animi, ita ardeo iracundiâ.
Nihil eſt, quod malim, quàm totam familiam dari mihi obviam,
Ut ego iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc eſt recens:
Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modò.
Seni animam primùm exſtinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus:
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!

Sublimem medium primùm arriperem, et capite in terram ſtatuerem,
Ut cerebro diſpergat viam.
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præcipitem darem.
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, et proſternerem.
Sed ceſſo heram hoc malo impertiri propere? S. revocemus. Geta.
G. Hem, quiſquis es, fine me. S. ego ſum Soſtrata. G. ubi ea eſt? teipſam quærito:
Te exſpecto. oppidò opportunè te obtuliſti mî obviàm,
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi! S. quid feſtinas, mi Geta?
Animam recipe. G. prorſus. S. quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. periimus.
Actum eſt. S. eloquere ergo, obſecro te, quid ſit. G. jam. S. quid jam, Geta?
G. Æſchinus. S. quid is ergo? G. alienus eſt ab noſtrâ familiâ. S. hem,
Perii, quare? G. amare occepit aliam. S. væ miſeræ mihi!
G. Neque id occultè fert. ab lenone ipſus eripuit palàm.
S. Satin' hoc certum eſt? G. certum: hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. S. ah,
Me miſeram! quid credas jam? aut cui credas? noſtrumne Æſchinum,
Noſtram vitam omnium, in quo noſtræ ſpes opeſque omnes ſitæ
Erant, qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam victurum diem,
Qui ſe in ſui gremio poſiturum puerum dicebat patris,
Ita obſecraturum, ut liceret hanc ſibi uxorem ducere!
G. Hera, lacrumas mitte, ac potiùs, quod ad hanc rem opus eſt, porro proſpice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au, au mi homo, ſanuſne es? an
Hoc proferendum tibi videtur eſſe uſquam? G. mihi quidem non placet.
Jam primùm, illum alieno animo à nobis eſſe, res ipſa indicat.

Nunc ſi hoc palàm proferimus, ille inficias ibit, ſat ſcio;
Tua fama, et gnatæ vita in dubium veniet. tum ſi maxumè
Fateatur, cùm amet aliam, non eſt utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto tacito eſt opus. S. ah, minimè gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Soſtrata, vide quam rem agas.
S. Pejore res loco non potis eſt eſſe, quàm in quo nunc ſita eſt.
Primùm indotata eſt: tum præterea, quæ ſecunda ei dos erat,
Periit: pro virgine dari nuptum non poteſt. hoc reliquom eſt,
Si inficias ibit, teſtis mecum eſt annulus, quem amiſerat.
Poſtremò, quando ego conſcia mihi ſum, à me culpam eſſe hanc procul,
Neque precium, neque rem ullam interceſſiſſe illâ aut me indignam; Geta,
Experiar. G. quid iſtic? accedo, ut meliùs dicas. S. tu, quantum potes,
Abi, atque Hegioni cognato hujus rem enarrato omnem ordine:
Nam is noſtro Simulo fuit ſummus, et nos coluit maxumè.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. S. propera tu, mea Canthara:
Curre, obſtetricem arceſſe, ut, cùm opus ſit, ne in mora nobis ſiet.

ACTUS III. SCENA III.

DEMEA.

DISPERII. Ctefiphonem audivi filium
Unà ſ iſſe in raptione cum Æſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,

Qui alicui rei eſt, etiam ad nequitiem eum abducere.
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: perſuaſit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrum ire video. hinc ſcibo jam, ubi
fiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam id me velle.

ACTUS III. SCENA IV.

SYRUS, DEMEA.

OMNEM rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine.
Nil vidi quidquam lætius. D. proh Jupiter,
Hominis ſtultitiam! S. collaudavit filium:
Mihi, qui id dediſſem conſilium, egit gratias.
D. Diſrumpor. S. argentum adnumeravit illico:
Dedit præterea in ſumtum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententiâ. D. hem,
Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis.
SEhem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. S. eſt hercle inepta, ne dicam dolo,
Atque abſurda. Piſces cæteros purga, Dromo:
Congrum iſtum maxumum in aquâ finito ludere
Tantiſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Priùs nolo. D. hæccine flagitia? S. mihi quidem non
placent:
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc, Stephanio,
Fac macerentur pulchrè. D. Dî voſtram fidem!
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi!
Videre videor jam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. S. ô Demea,
Huc eſt ſapere, non quod ante pedes modò eſt
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. D. quid? iſtæc jam penes vos pſaltria eſt

S. Ellam intus. D. eho, an domi eſt habiturus?
S. credo, ut eſt
Dementia. D. hæccine fieri? S. inepta lenitas
Patris, et facilitas prava. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. S. nimium inter vos, Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc, pernimium intereſt.
Tu, quantus quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille ſomnium. fineres verò illum tu tuum
Facere hæc? D. finerem illum? aut non ſex totis menſibus
Priùs olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperet?
S. Vigilantiam tuam tu mihi narras? D. ſic fiet
Modò, ut nunc eſt, quæſo. S. ut quiſque ſuum volt eſſe, ita eſt.
D. Quid eum? vidiſtin' hodie? S. tuumne filium?
(Abigam hunc rus) jamdudum aliquid ruri agere arbitror.
D. Satin' ſcis ibi eſſe? S. oh, qui egomet produxi. D. optumè eſt.
Metui, ne hæreret hîc. S. atque iratum admodum.
D. Quid autem? S. adortu'ſt jurgio fratrem apud forum
De pſaltriâ iſtac. D. ain' verò? S. vah, nil reticuit:
Nam, ut numerabatur fortè argentum, intervenit
Homo de improviſo: cœpit clamare; Æſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? D. oh, oh, lacrumo gaudio.
S. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
D. Salvus ſit: ſpero, eſt ſimilis majorum ſuûm. S. hui.
D. Syre, præceptorum plenu'ſt iſtorum ille. S. phy,
Domi habuit, unde diſceret. D. fit ſedulo:
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam in ſpeculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. S. rectè ſanè. D. hoc fugito. S. callidè.
D. Hoc laudi eſt. S. iſtæc res eſt. D. hoc vitio datur.
S. Probiſſumè. D. porro autem. S. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi. piſces ex ſententiâ
Nactus ſum: hi' mihi ne corrumpantur, cautio eſt.

Nam id nobis tam flagitium eſt, quàm illa, Demea,
Non facere vobis, quæ modò dixti: et, quod queo,
Conſervis ad eundem iſtunc præcipio modum:
Hoc falſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud rectè, iterum ſic memento: ſedulo
Moneo, quæ poſſum pro meâ ſapientiâ.
Poſtremò, tanquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, et moneo quid facto uſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio.
Verùm quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Numquid vis? D mentem vobis meliorem dari.
S. Tu rus hinc ibis? D. rectà. S. nam quid tu hîc agas,
Ubi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?
D. Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet.
Quando ita volt frater, de iſtoc ipſe viderit.
Sed quis illic eſt, quem video procul? eſtne Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt. vah,
Homo amicus nobis jam inde à puero. Dî boni!
Næ illiuſmodi jam magna nobis civium
Penuria eſt. homo antiquâ virtute ac fide:
Haud citò mali quid ortum ex hoc ſit publicè.
Quàm gaudeo, ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video! vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hîc, ut ſalutem et conloquar.

ACTUS III. SCENA V.

HEGIO, GETA, DEMEA, PAMPHILA.

PROH Dî immortales, facinus indignum, Geta!
Quid narras? G. ſic eſt factum. H. ex illan' familiâ
Tam illiberale facinus eſſe ortum? ô Æſchine,
Pol haud paternum iſtuc dediſti. D. videlicet
De pſaltriâ hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit. hei mihi!

Utinam hic prope adeſſet alicubi, atque audiret hæc.
H. Niſi facient quæ illos æquom eſt, haud ſic auferent.
G. In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt:
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu pater:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, periimus. H. cave dixeris:
Nec faciam, neque me ſatis piè poſſe arbitror.
D. Adibo, ſalvere Hegionem plurimùm
Jubeo. H. oh, te quærebam ipſum; ſalve, Demea.
D. Quid autem? H. major filius tuus Æſchinus,
Quem fratri adoptandum dediſti, neque boni,
Neque liberalis functus officium eſt viri.
D. Quid iſtuc eſt? H. noſtrum amicum noras Simulum,
Atque æqualem? D. quid ni? H. filiam ejus virginem
Vitiavit. D. hem! H. mane, nondum audiſti, Demea,
Quod eſt graviſſumum. D. an quidquam eſt etiam amplius?
H. Verò amplius: nam hoc quidem ferundum aliquo modo eſt:
Perſuaſit nox, amor, vinum, adoleſcentia:
Humanum eſt. ubi ſcit factum, ad matrem virginis
Venit ipſus ultro, lacrumans, orans, obſecrans,
Fidem dans, jurans ſe illam ducturum domum.
Ignotum eſt, tacitum eſt, creditum eſt. virgo ex eo
Compreſſu gravida facta eſt. menſi' hic decimus eſt:
Ille bonus vir nobis pſaltriam, ſi Dis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deſerat.
D. Pro certon' tu iſtæc dicis? H. mater virginis
In medio eſt, ipſa virgo, res ipſa: hic Geta
Præterea, ut captus eſt ſervorum, non malus,
Neque iners, alit illas: ſolus omnem familiam
Suſtentat: hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Imò hercle extorque, niſi ita factum eſt, Demea.
Poſtremò, non negabit, coràm ipſum cedo.
D. Pudet: nec, quid agam, neque quid huic reſpondeam,
Scio. P. miſeram me! differor doloribus.
Juno Lucina, fer opem, ſerva me obſecro. H. hem!
Numnam illa, quæſo, parturit? G. certè, Hegio. H. hem!

Illæc fidem nunc voſtram implorat, Demea,
Quod vos vis cogit, id voluntate impetret.
Hæc primùm ut fiant, Deos quæſo, ut vobis decet:
Sin aliter animus voſter eſt, ego, Demea,
Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unà à pueris parvolis
Sumus educti: unà ſemper militiæ et domi
Fuimus: paupertatem unà pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potiùs quàm illas deferam.
Quid mihi reſpondes? D. fratrem conveniam, Hegio:
Is quod mihi de hac re dederit conſilium, id ſequar.
H. Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm vos facillime agitis, quàm eſtis maxumè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maxumè vos æquo animo æqua noſcere
Oportet, ſi vos voltis perhiberi probos.
D. Redito. fient, quæ fieri æquom eſt, omnia.
H. Decet te facere. Geta, duc me intrò ad Soſtratam.
D. Non me indicente hæc fiunt. utinam hoc ſit modò
Defunctum. verûm nimia illæc licentia
Profectò evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTUS III. SCENA VI.

HEGIO.

BONO animo fac ſis, Soſtrata, et iſtam, quod potes,
Fac conſolere. ego Micionem, ſi apud forum eſt,
Conveniam, atque, ut res geſta eſt, narrabo ordine.
Si eſt, facturus ut ſit officium ſuum,
Faciat: ſin aliter de hac re eſt ejus ſententia;
Reſpondeat mî, ut, quid agam, quamprimùm ſciam.

ACTUS IV. SCENA I.

CTESIPHO, SYRUS.

AIN' patrem hinc abîſſe rus? S. jamdudum. C. dic ſodes. S. apud villam eſt.
Nunc cum maximè operis aliquid facere credo. C. utinam quidem,
Quod cum ſalute ejus fiat, ita ſe defatigarit velim,
Ut triduo hoc perpetuo prorſum è lecto nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, et iſtoc ſi quid potis eſt rectius. C. ita. nam hunc diem
Miſerè nimis cupio, ut cœpi, perpetuum in lætitiâ degere.
Et illud rus nullâ aliâ causâ tam male odi, niſi quia propè eſt:
Quod ſi abeſſet longius,
Priùs nox oppreſſiſſet illîc, quàm huc revorti poſſet iterum.
Nunc, ubi me illîc non videbit, jam huc recurret, ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim; quem ego hodie toto non vidi die:
Quid dicam? S. nihilne in mentem? C. nunquam quidquam. S. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes, nemo eſt vobis? C. ſunt: quid poſtea?
S. Hiſce opera ut data ſit. C. quæ non data ſit? non poteſt fieri. S. poteſt.
C. Interdiu: ſed ſi hîc pernocto, cauſæ quid dicam, Syre?
S. Vah. quàm vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari.
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchrè calleo.
Cum fervit maxumè, tam placidum quàm ovem reddo. C. Quomodo?
S. Laudarier te audit libenter. facio te apud illum deum

Virtutes narro. C. meas? S. tuas. homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. C. quidnam eſt? S. lupus in fabulâ.
C. Pater adeſt? S. ipſu' eſt. C. Syre, quid agimus? S. fuge modò intrò: ego videro.
C. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? S. potin' ut deſinas?

ACTUS IV. SCENA II.

DEMEA, CTESIPHO, SYRUS.

NÆ ego homo ſum infelix! primum fratrem nuſquam invenio gentium:
Præterea autem dum illum quæro, à villâ mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe ruri: nec, quid agam, ſcio.
C. Syre. S. quid ais? C. men' quærit? S. verum. C. perii. S. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malùm, infelicitatis? nequeo ſatis decernere:
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus ſentio mala noſtra: primus reſciſco omnia:
Primus porro obnuncio. ægrè ſolus, ſi quid ſit, fero.
S. Rideo hunc: primum ait ſe ſcire: is ſolus neſcit omnia.
D. Nunc redeo: ſi fortè frater redierit, viſo. C. Syre,
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. etiam taces?
Ego cavebo. C. nunquam hercle hodie ego illuc committam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illâ concludam. id tutiſſimum eſt.
S. Age, tamen ego hunc amovebo. D. ſed eccum ſceleratum Syrum.
S. Non hercle hîc quidem durare quiſquam, ſi ſic ſit, poteſt.

Scire equidem volo, quot mihi fint domini. quæ hæc
eſt miſeria?
D. Quid ille gannit? quid volt? Qui d ais, bone vir? eſt
frater domi?
S. Quid, malùm, Bone vir, mihi narras? equidem perii.
D. quid tibi eſt?
S. Rogitas? Ctefipho me pugnis miſerum et iſtam
pſaltriam
Uſque occidit. D. hem, quid narras? S. hem, vide ut
diſcidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulſore hanc emtam eſſe
ait. D. non tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? S. factum. verùm venit poſt inſaniens:
Nihil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſe-
nem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtavi
meis?
D. Laudo, Ctefipho: patriſſas. abi, virum te judico.
S. Laudas? næ ille continebit poſthac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquàm; quia miſeram mulierem et
me ſervolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter!
D. Non potuit melius. idem, quod ego, ſenſit, te eſſe
huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? S. non eſt. D. ubi illum quæ-
ram, cogito.
S. Scio ubi ſit, verùm hodie nunquam monſtrabo. D.
hem, quid ais? S. ita.
D. Dimiſſuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen
neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. D. dic ergo lo-
cum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum? D.
quidni noverim?
S. Præterito hac rectâ plateâ ſurſum: ubi eò veneris,
Clivus deorſum vorſus eſt, hac præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter
eſt.
D. Quònam? S. illîc, ubi etiam caprificus magna eſt:
D. novi. S. hac pergito.

D. Id quidem angiportum non eſt pervium. S. verum hercle. vah,
Cenſen' hominem me eſſe? erravi. in porticum rurſum redi.
Sanè hac multo propiùs ibis, et minor eſt erratio.
Scin' Cratini hujus ditis ædes? D. ſcio. S. ubi eas præterieris,
Ad ſiniſtram hac rectâ plateâ; ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: priùs, quàm ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, et exadvorſum fabrica: ibi eſt. D. quid ibi facit?
S. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Ubi potetis vos: bene ſanè. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odiosè ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego jam proſpiciam mihi.
Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, et cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo.
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultrò ſi, quam fecere ipſi, expoſtulant;
Et ultro accuſant. id quia non eſt à me factum, agi' gratias?

H. Ah, minimè: nunquam te aliter, atque es, in animum induxi meum.
Sed quæso, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Micio;
Atque istæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri;
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse et illam psaltriam.
M Si ita æquum censes, aut si ita opus est facto, eamus.
H. bene facis:
Nam et illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ
Tabescit; et tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dixti. M. imo ego ibo. H. bene facis.
Omnes, quibu' res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quo modo
Suspicioſi: ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt neglegi.
Quapropter teipsum purgare ipsi coràm placibilius est.
M. Et rectè, et verum dicis. H. sequere me ergo hac intro. M. maxume.

ACTUS IV. SCENA IV.

ÆSCHINUS.

DISCRUCIOR animi. hoccine de improviso mali mihi objici
Tantum, ut neque quid me faciam, nec quid agam, certum fiet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit:
Pectore consistere nihil consilii quit. vah,
Quomodo me ex hac expediam turbâ?
Tanta nunc suspicio de me incidit: neque ea immeritò.
Soſtrata credit mihi me psaltriam hanc emisse: id anus
Mihi indicium fecit.

Nam ut hinc fortè ea ad obſtetricem erat miſſa, ubi vidi eam, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, jam partus adfuit;
Eóne obſtetricem accerſat. illa exclamat, abi, abi jam, Æſchine:
Satis diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro, inquam, eſt? Valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me reprehendi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palàm.
Nunc quid faciam? dicam fratris eſſe hanc? quod minimè eſt opus
Uſquam efferri. age, mitto: fieri potis eſt, ut ne quà exeat.
Ipſam id metuo ut credant; tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeo meâ culpâ fateor fieri. non me hanc rem patri,
Ut ut erat geſta, indicaſſe? exoraſſem, ut eam ducerem.
Ceſſatum uſque adhuc eſt: nunc porro, Æſchine, expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me. accedam ad fores.
Perii, horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio [fores] miſer.
Heus, heus; Æſchinus ego ſum: aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis. concedam huc.

ACTUS IV. SCENA V.

MICIO, ÆSCHINUS.

ITA, ut dixi, Soſtrata.
Facite: ego Æſchinum conveniam, ut, quomodo acta hæc ſunt, ſciat,

Sed quis oſtium hoc pultavit? Æ. pater herc'e eſt: perii. M. Æſchine.
Æ. Quid huic hic negotî eſt? M. tune has pepuliſti fores?
Tacet. cur non ludo hunc aliquantiſper? melius eſt:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? Æ. non equidem iſtas, quod ſciam.
M. Ita? nam mirabar quid hîc negotî eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt. Æ. dic ſodes, pater,
Tibi vero quid iſtîc eſt rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum ſibi. Æ. quid? M. ego dicam tibi.
Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ:
Ut opinor, has non noſſe te, et certò ſcio:
Neque enim diu huc commigrarunt. Æ. quid tum poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. Æ. perge. M. hæc virgo orba eſt patre:
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. perii. M. quid eſt?
Æ. Nil: rectè: perge. M. is venit, ut ſecum avehat:
Nam habitat Mileti. Æ. hem, virginem ut ſecum avehat?
M. Sic eſt. Æ. Miletum uſque, obſecro? M. ita. Æ. animo male eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? M. quid illas cenſes? nihil enim.
Commenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
Æ. Eho, nonne hæc juſta tibi videntur poſtea?
M. Non. Æ. obſecro, non? an illam hinc abducet, pater?
M. Quid illam ni abducat? Æ. factum à vobis duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt, pater,
Dicendum magis apertè, inliberaliter.
M. Quamobrem? Æ. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui illi conſuevit prior,
Qui infelix, haud ſcio, an illam miſerè nunc amat,

Cùm hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater!
M. Quâ ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? Æ. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc
Illinc veniret, exſpectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, et id defendere.
M. Ridiculum! advorſumne illum cauſam dicerem,
Cui veneram advocatus? ſed quid iſta, Æſchine,
Noſtrâ? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? Æ. pater, obſecro, auſculta. M. Æſchine, audivi omnia,
Et ſcio: nam te amo: quo magis, quæ agis, curæ ſunt mihi.
Æ. Ita velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
Ut me hoc delictum admiſiſſe in me, id mihi vehementer dolet;
Et me tui pudet. M. credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne indiligens nimiùm ſies.
In quâ civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen.
Fecere alii ſæpe, item boni. at poſtquam id evenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret, quà fieret? ſi teipſum mihi puduit dicere:
Quà reſciſerem? hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti et te, et illam miſeram, et gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid? credebas dormienti hæc tibi confecturos Deos?
Et illam ſine tuâ operâ in cubiculum iri deductum domum?
Nolim cæterarum rerum te ſocordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem! M.

Obſecro, num ludis tu nunc me? M. ego te? quamobrem? Æ. neſcio:
Quia tam miſerè hoc eſſe cupio verum, ideo vereor magis.
M. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accerſas: abi.
Æ. Quid? jamne uxorem? M. jam. Æ. jam? M. jam, quantum poteſt. Æ. Dî me, pater,
Omnes oderint, ni magi' te quam oculos nunc ego amo meos.
M. Quid? quàm illam? Æ. æquè. M. perbenignè. Æ. quid? ille ubi eſt Mileſius?
M. Abiit, periit, navem aſcendit. ſed cur ceſſas? Æ. abi, pater,
Tu potiùs Deos comprecare: nam tibi eos certò ſcio,
Quo vir melior multo es quàm ego, obtemperaturos magis.
M. ego eo intro, ut, quæ opu' ſunt, parentur. tu fac, ut dixi, ſi ſapis.
Æ. Quid hoc eſt negotî? hoc eſt patrem eſſe? aut hoc eſt filium eſſe?
Si frater aut ſodalis eſſet, quî magi' morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non geſtandus in ſinu eſt? hem?
Itaque adeo magnam mî injecit ſuâ commoditate curam,
Ne forte imprudens faciam, quod nolit, ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intro, ne moræ meis nuptiis egomet ſiem.

ACTUS IV. SCENA VI.

DEMEA.

DEFESSUS ſum ambulando. ut, Syre, te cum tua Monſtratione magnus perdat Jupiter.
Perreptavi uſque omne oppidum, ad portam, ad lacum:

Quò non? nec fabrica illîc ulla erat, nec fratrem homo
Vidiſſe ſe aiebat quiſquam. nunc verò domi
Certum obſidere eſt uſque donec redierit.

ACTUS IV. SCENA VII.

MICIO, DEMEA.

IBO, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
D. Sed eccum ipſum. Te jamdudum quæro, Micio.
M. Quidnam? D. fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. M. ecce autem. D. nova,
Capitalia. M. ohe, jam. D. ah, neſcis qui vir ſit. M. ſcio.
D. O ſtulte, tu de pſaltriâ me ſomnias
Agere. hoc peccatum in virginem eſt civem. M. ſcio.
D. Eho, ſcis, et patere? M. quidni patiar? D. dic mihi,
Non clamas? non inſanis? M. non. malim quidem.
D. Puer natu' eſt. M. Dî bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audivi. D. et ducenda indotata eſt? M. ſcilicet.
D. Quid nunc futurum eſt? M. id enim quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ô Jupiter!
Iſtoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias? ſi non ipsâ re tibi iſtuc dolet,
Simulare certè eſt hominis. M. quin jam virginem
Deſpondi: res compoſita eſt: fiunt nuptiæ:
Demſi metum omnem. hæc magis ſunt hominis. D. cæterùm,
Placet tibi factum, Micio? M. Non, ſi queam
Mutare: nunc, cùm non queo, æquo animo fero.
Ita vita eſt hominum, quaſi, cùm ludas teſſeris;
Si illud, quod maxume opus eſt jactu, non cadit,
Illud, quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.
D. Corrector! nempe tuâ arte viginti minæ
Pro pſaltriâ periere: quæ, quantum poteſt,
Aliquò abjicienda eſt; ſi non precio, gratiis.
M. Neque eſt, neque illam ſanè ſtudeo vendere.

D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. proh di fidem!
Meretrix et materfamilias unâ in domo!
M. Cur non? D. fanum te credis esse? M. equidem arbitror.
D. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non? D. et nova nupta eadem hæc discet? M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè.
D. Probè? M. et tu nobiscum unà, si opus sit. D. hei mihi!
Non te hæc pudent? M. jam verò omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarum ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, pòst redeo. D. ô Jupiter!
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumtuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa si cupiat Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS IV. SCENA VIII.

SYRUS, DEMEA.

EDEPOL, Syrisce, te curasti molliter,
Lautéque munus administrasti tuum.
Abi. sed postquam intus sum omnium rerum satur,
Prodeambulare huc libitum est. D. illud sis vide
Exemplum disciplinæ! S. ecce autem hic adest
Senex noster. Quid fit? quid tu es tristis? D. oh scelus!
S. Ohe, jam tu verba fundis hîc sapientia?
D. Tun'? si meus esses, S. dis quidem esses, Demea,
Ac tuam rem constabilisses. D. exemplum omnibus
Curarem ut esses. S. quamobrem? quid feci? D. rogas?
In ipsâ turbâ, atque in peccato maxumo,
Quod vix sedatum satis est, potasti, scelus,
Quasi re bene gestâ. S. sanè nollem huc exitum.

ACTUS IV. SCENA IX.

DROMO, SYRUS, DEMEA.

HEUS Syre, rogat te Cteſipho, ut redeas. S. abi.
DE. Quid Cteſiphonem hic narrat? S. nihil. DE. eho, carnufex,
Eſt Cteſipho intus? S. non eſt. DE. cur hic nominat?
S. Eſt alius quidam, paraſitaſter parvolus;
Noſtin'? DE. jam ſcibo. S. quid agis? quò abis? DE. mitte me.
S. noli, inquam. DE. non manum abſtines, maſtigia?
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hîc? S. abît.
Edepol comiſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni. quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ fileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi. ſic agam.

ACTUS V. SCENA I.

MICIO, DEMEA.

PARATA à nobis ſunt, ita ut dixi, Soſtrata,
Ubi vis. quiſnam à me pepulit tam graviter fores?
D. Hei mihi, quid faciam? quid agam? quid clamem, aut querar?
O cœlum, ô terra, ô maria Neptuni! M. hem tibi,
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat. ilicet,
Paratæ lites: ſuccurrendum eſt. D. eccum, adeſt
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
M. Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.
D. Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus. dictum hoc inter nos fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum. reſponde. M. factum eſt, non nego.
D. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam, Micio? numquid minùs

Mihi idem jus æquom eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
M. Non æquom dicis; non: nam vetus verbum hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. Facete! nunc demum iſtæc nata oratio eſt.
M. Auſcultа paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.
Principio, ſi id te mordet, ſumtum filii
Quem faciunt; quæſo, hoc facito tecum cogites:
Tu illos duo olim pro re tollebas tuâ,
Quòd ſati' putabas tua bona ambobus fore:
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum. eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce, fac quamplurimum
Illis relinquas. gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine:
De ſummâ nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe omne. hæc ſi voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mihi, et tibi, et illis demſeris moleſtiam.
D. Mitto rem: conſuetudinem ipſorum. M. mane:
Scio: iſtùc ibam. multa in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibu' conjectura facilè fit,
Duo cùm idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet:
Non quò diſſimilis res ſit, ſed quò is qui facit:
Quæ ego in illis eſſe video: ut confidam fore
Ita, ut volumus. video ſapere, intellegere, in loco
Vereri, inter ſe amare. ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum: quovis illos tu die
Reducas. At enim metuas, ne ab re ſint tamen
Omiſſiores paulo. O noſter Demea,
Ad omnia alia ætate ſapimus rectiùs:
Solum unum hoc vitium ſenectus adfert hominibus;
Attentiores ſumus ad rem omnes, quàm ſat eſt:
Quod illos ſat ætas acuet. D. ne nimiùm modò
Bonæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. M. tace,
Non fiet. mitte jam iſtæc: da te hodie mihi:
Exporge frontem. D. ſcilicet, ita tempus fert,

Faciundum eſt: cæterùm rus cras cum filio
Cum primo lucu ibo hinc. M. de nocte, cenſeo:
Hodie modò hilarum te fac. D. et iſtam pſaltriam
Unà illuc mecum hinc abſtraham. M. pugnaveris.
Eo pacto prorſum illi alligâris filium:
Modò facito, ut illam ſerves. D. Ego iſtuc videro.
Atque ibi favillæ plena, fumi ac pollinis
Coquendo ſit faxo, et molendo: præter hæc,
Meridie ipſo faciam ut ſtipulam colligat.
Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo eſt.
M placet.
Nunc mihi videre ſapere. atque equidem filium
Tum etiam ſi nolet, cogam, ut cum illâ unà cubet.
D. Derides? fortunatus, qui iſto animo ſies.
Ego ſentio. M. ah, pergiſne? D. jam jam deſino.
M. I ergo intro, et, cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTUS V. SCENA II.

DEMEA.

NUNQUAM ita quiſquam bene ſubductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquîd adportet novi,
Aliquid moneat: ut illa, quæ te ſcire credas, neſcias;
Et, quæ tibi putâris prima, in experiundo ut repudies.
Quod nunc mî evenit. nam ego vitam duram, quam vixi uſque adhuc,
Prope jam excurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipsâ repperi,
Facilitate nihil eſſe homini melius, neque clementiâ.
Id eſſe verum, ex me, atque ex fratre, cuivis facile eſt noſcere.
Ille ſuam ſemper egit vitam in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus;

Sibi vixit: sibi sumtum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi? nati filii,
Alia cura: heia autem, dum studeo illis ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exactâ ætate hoc fructi pro labore ab his fero,
Odium. ille alter sine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant: illi credunt consilia omnia:
Illum diligunt: apud illum sunt ambo: ego desertus sum.
Illum, ut vivat, optant; meam autem mortem exspectant scilicet.
Ita eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumtu. miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Age, age, nunc jam experiamur porro contrà, ecquid ego possiem
Blandè dicere, aut benignè facere, quando huc provocat.
Ego quoque à meis me amari et magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo, non posteriores feram.
Deerit: id meâ minime refert, qui sum natu maxumus.

ACTUS V. SCENA III.

SYRUS, DEMEA.

HEUS Demea, rogat frater, ne abeas longius.
D. Quis homo? ô Syre noster, salve: quid fit? quid agitur?
S. Rectè. D. optume est. jam nunc hæc tria primùm addidi
Præter naturam, O noster, Quid fit? Quid agitur?
Servom haud inliberalem præbes te, et tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre,
Hoc verum est, et ipsâ re experiere propediem.

ACTUS V. SCENA IV.

GETA, DEMEA.

HERA, ego huc ad hos proviſo, quàm mox virginem
Accerſant. ſed eccum Demeam. Salvus ſies.
D. Oh, qui vocare? G. Geta. D. Geta, hominem maxumi
Precii te eſſe hodie judicavi animo meo.
Nam is mihi profectò eſt ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita utì tibi ſenſi, Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cùm hæc exiſtumas.
D. Paulatim plebem primulùm facio meam.

ACTUS V. SCENA V.

ÆSCHINUS, DEMEA, SYRUS, GETA.

OCCIDUNT me, equidem: dum nimi' ſanctas nuptias
Student facere. in apparando conſumunt diem.
D. Quid agitur, Æſchine? Æ. ehem, pater mi, tu hîc eras?
D. Tuus hercle verò et animo, et naturâ pater,
Qui te amat plus quàm hoſce oculos. ſed cur non domum
Uxorem accerſis? Æ. cupio: verùm hoc mihi moræ eſt,
Tibicina, et hymenæum qui cantent. D. eho.
Vin' tu huic ſeni auſcultare? Æ. quid? D. miſſa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum poteſt; hac transfer, unam fac domum:
Tranſduce et matrem et familiam omnem ad nos.
Æ. placet,

Pater lepidiſſime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, ſumtum admittet: multa: quid meâ?
Ego lepidus ineo gratiam. jube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas.
Syre, ceſſas ire, ac facere? S. quid ergo? D. dirue.
Tu, illas, abi, et traduce. G. Dii tibi, Demea,
Bene faciant, cùm te video noſtræ familiæ
Tam ex animo factum velle. D. dignos arbitror.
Quid tu ais? Æ. ſic opinor. D. multo rectiu' eſt,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic ſoleo. ſed eccum, Micio egreditur foras.

ACTUS V. SCENA VI.

MICIO, DEMEA, ÆSCHINUS.

JUBET frater? ubi is eſt? tune jubes hoc, Demea?
D. Ego vero jubeo, et hac re et aliis omnibus
Quàm maxumè unam facere nos hanc familiam;
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ita quæſo, pater.
M. Haud aliter cenſeo. D. imo hercle ita nobis decet.
Primùm hujus uxoris eſt mater. M. quid poſtea?
D. Proba et modeſta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jam diu hæc per annos non poteſt:
Nec, qui eam reſpiciat, quiſquam eſt: ſola eſt. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquum eſt ducere, et te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te, inquam. M. ineptis. D. ſi tu ſis homo,
Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, aſine, auſcultas? D. nihil agis.
Fieri aliter non poteſt. M. deliras. Æ. ſine te exorem, mi pater.
M. Inſanis? aufer. D. age, da veniam filio. M. ſati' ſanus es?

Ego novus maritus anno demum quinto et ſexageſimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne eſtis auctores mihi?
Æ. Fac: promiſi ego illis. M. promiſti autem? de te largitor, puer.
D. Age, quid, ſi quid te majus oret. M. quaſi non hoc ſit maxumum
D. Da veniam. Æ. ne gravere. D. fac, promitte. M. non omittitis?
Æ. Non, niſi te exorem. M. vis eſt hæc quidem. D. age prolixè, Micio.
M. Etſi hoc mihi pravum, ineptum, abſurdum, atque alienum à vita meâ
Videtur; ſi vos tantopere iſtuc voltis, fiat. Æ. bene facis:
Merito te amo. D. verùm quid ego dicam? hoc conſit quod volo.
Quid nunc quod reſtat? Hegio his eſt cognatus proxumus,
Adfinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli eſt hîc ſub urbe paululum, quod locitas foras:
Huic demus, quî fruatur. M. paululum id autem? D. ſi multum eſt, tamen
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt; recte datur.
Poſtremò, non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Bene et ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quòd nimiùm ad rem in ſenectâ attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt verè, et ipsâ re fieri oportet.
M. Quid iſtic? dabitur quidem, quando hic volt. Æ. mi pater.
D. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore et animo. M. gaudeo.
D. Suo ſibi gladio hunc jugulo.

ACTUS V. SCENA VII.

SYRUS, DEMEA, MICIO, ÆSCHINUS.

FACTUM eſt, quod jûſti, Demea.
D. Frugi homo es. ego edepol hodie, meâ quidem ſententiâ,
Judico, Syrum fieri, eſſe æquom, liberum. M. iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? D. multa. S. ô noſter Demea, edepol vir bonu' es:
Ego iſtos vobis uſque à pueris curavi ambos ſedulò;
Docui, monui, bene præcepi ſemper, quæ potui, omnia.
D. Res apparet. et quidem porro hæc; opſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô lepidum caput!
D. Poſtremò, hodie in pſa'triâ iſtac emundâ hic adjutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores erunt.
Denique hic volt fieri. M. vin' tu hoc fieri? Æ. cupio. M. ſi quidem
Tu vis; Syre, eho, accede huc ad me, liber eſto. S. bene facis.
Omnibu' gratiam habeo, et ſeorſum tibi præterea Demea.
D. Gaudeo. Æ. et ego. S. credo. utinam hoc perpetuum fiat gaudium,
Phrygiam ut uxorem meam unà mecum videam liberam.
D. Optumam quidem mulierem. S. et quidem tuo nepoti hujus filio
Hodie primam mammam dedit hæc. D. hercle vero ſerio,
Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet.
M. Ob eam rem? D. ob eam. poſtremo, à me argentum, quanti eſt, ſumito.

S. Dii tibi, Demea, omnes ſemper omnia optata offerant.
M. Syre, proceſſiſti hodie pulchrè. D. ſiquidem porro, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paululum præ manu
Dederis, unde utatur: reddet tibi citò. M. iſtoc vilius.
Æ. Frugi homo eſt. S. reddam hercle: da modò. Æ. age, pater. M. poſt conſulam.
D. Faciet. S. ô vir optime. Æ. ô pater mi feſtiviſſime.
M. Quid iſtuc? quæ res tam repentè mores mutavit tuos?
Quod prolubium? quæ iſtæc ſubita eſt largitas? D. dicam tibi.
Ut id oſtenderem, quòd te iſti facilem et feſtivum putant,
Id non fieri ex vera vitâ, neque adeo ex æquo et bono;
Sed ex aſſentando, indulgendo, et largiendo, Micio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa eſt, Æſchine,
Quia non juſta, injuſta, prorſus omnia omnino obſequor;
Miſſa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis potiùs, quæ vos propter adoleſcentiam
Minu' videtis, magis impensè cupitis, conſulitis parùm,
Hæc reprehendere et corrigere me, et obſecundare in loco;
Ecce me, qui id faciam vobis. Æ. tibi, pater, permittimus:
Plus ſcis, quid facto opus eſt. ſed de fratre quid fiet?
D. ſino,
Habeat: in iſtac finem faciat. Æ. iſtuc rectè. Ω. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

PHORMIO.

ACTA LUDIS ROMANIS, L. POSTUMIO ALBINO, L. CORNELIO MERULA ÆDIL. CUR. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS. FACTA IV, C. FANNIO, M. VALERIO COSS.

Perſonæ.

PROLOGUS.
PHORMIO *paraſitus.*
DEMIPHO *ſenex*
ANTIPHO *adoleſcens.*
GETA *ſervus.*
DORIO *leno.*
CHREMES *ſenex.*
PHÆDRIA *adoleſcens.*
DAVUS *ſervus.*
SOPHRONA *nutrix.*
NAUSISTRATA *matrona.*
HEGIO, CRATINUS, CRITO, } *advocati.*

Perſonæ mutæ.

DORCIUM *ancilla.*
PHANIUM *adoleſcentula.*

PHORMIONIS ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

CHREMETIS *frater aberat peregrè Demipho,*
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clàm habebat Lemni uxorem ac filiam,
Athenis aliam conjugem, et amantem unicè
Gnatum fidicinam. mater è Lemno advenit
Athenas: moritur. virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam visam Antipho
Cùm amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater et Chremes reversi fremere. dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hæc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patruo agnitam.

P. TERENTII
PHORMIO.

PROLOGUS.

POSTQUAM poeta vetus poetam non poteſt
Retrahere à ſtudio, et tranſidere hominem in otium;
Maledictis deterrere, ne ſcribat, parat:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui eſſe oratione, et ſcripturâ levi,
Quia nuſquam inſanum ſcripſit adoleſcentulum
Cervam videre fugere, et ſectari canes;
Et eam plorare, orare ut ſubveniat ſibi.
Quòd ſi intellegeret, cùm ſtetit olim nova,
Actoris operâ magis ſtetiſſe, quàm ſuâ;
Minu' multo audacter, quàm nunc lædit, læderet.
Nunc ſi quis eſt, qui hoc dicat, aut ſic cogitet,
Vetu' ſi poeta non laceſſiſſet prior,
Nullum invenire prologum potuiſſet novus
Quem diceret, niſi haberet, cui malediceret:
Is ſibi reſponſum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam eſſe poſitam, qui artem tractant muſicam.
Ille ad famem hunc ab ſtudio ſtuduit reicere:
Hic reſpondere voluit, non laceſſere.
Benedictis ſi certaſſet, audiſſet bene:
Quod ab illo allatum eſt, ſibi id eſſe relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,

Peccandi cùm ipſe de ſe finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. adporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant;
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Paraſitus, per quem res geretur maxumè.
Voluntas voſtra ſi ad poetam acceſſerit,
Date operam, adeſte æquo animo per ſilentium;
Ne ſimili utamur fortunâ, atque uſi ſumus,
Cum per tumultum noſter grex motus loco eſt:
Quem actoris virtus nobis reſtituit locum,
Bonitaſque voſtra adjutans, atque æquanimitas.

ACTUS I. SCENA I.

DAVUS.

AMICUS ſummus meus et popularis Geta
Herì ad me venit: erat ei de ratiunculâ
Jampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci: adfero.
Nam herilem filium ejus duxiſſe audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc conraditur.
Quàm iniquè comparatum eſt, ii, qui minus habent,
Ut ſemper aliquid addant divitioribus.
Quod ille unciatim vix de demenſo ſuo,
Suum defrudans genium, comparſit miſer,
Id illa univerſum abripiet, haud exiſtumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porro autem alio, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer cauſa erit mittundi. ſed videon' Getam?

ACTUS I. SCENA II.

GETA, DAVUS.

SI quis me quæret rufus. D. præſtò eſt, deſine. G. oh,
At ego obviam conabar tibi, Dave. D. accipe, hem:
Lectum eſt, conveniet numerus, quantum debui.
G. Amo te, et non neglexiſſe habeo gratiam.
D. Præſertim ut nunc ſunt mores; adeo res redit:
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? G. egone? neſcis quo in metu, et
Quanto in periclo ſimus. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies,
Modò ut tacere poſſis. D. abi ſis, inſciens:
Cujus tu fidem in pecuniâ perſpexeris,
Verere verba ei credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? G. ergo auſculta. D. hanc operam tibi dico.
G. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noſtin'? D. quidni? G. quid? ejus gnatum Phædriam?
D. Tanquam te. G. evenit, ſenibus ambobus ſimul,
Iter illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
D. Cui tanta erat res, et ſupererat? G. deſinas:
Sic eſt ingenium. D. oh, regem me eſſe oportuit.
G. Abeuntes ambo hîc tum ſenes me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum. D. ô Geta, provinciam
Cepiſti duram. G. mihi uſus venit, hoc ſcio.
Memini relinqui me Deo irato meo.
Cœpi advorſari primò: quid verbis opu'ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem mihi iſtæc: namque inſcitia eſt,
Advorſum ſtimulum calces. G. cœpi his omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti uti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primò. hic Phædria
Continuò quandam nactus eſt puellulam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perditè.
Ea ſerviebat lenoni impuriſſimo:
Neque, quod daretur, quidquam: id curarant patres.

Reſtabat aliud nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, in ludum ducere, et reducere:
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, exadvorsùm illico
Tonſtrina erat quædam. hîc ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illî, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit. nunquam æquè, inquit, ac modò
Paupertas mihi onus viſum eſt et miſerum, et grave.
Modò quandam vidi virginem hîc viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam.
Ea ſita erat exadvorsùm: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quiſquam aderat, qui adjutaret funus. miſeritum eſt.
Virgo ipſa facie egregiâ. quid verbis opu'ſt?
Commôrat omnes nos. ibi continuò Antipho,
Voltiſne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes. imus, venimus,
Videmus. virgo pulchra: et quo magi' diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem.
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, ut ni vis boni
In ipsâ ineſſet formâ, hæc formam exſtinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis ſcita, inquit: noſter verò. D. jam ſcio:
Amare cœpit. G. ſcin' quam? quò evadat, vide.
Poſtridie ad anum rectà pergit: obſecrat,
Ut ſibi ejus faciat copiam. illa enim ſe negat:
Neque eum æquom facere ait: illam civem eſſe Atticam,
Bonam, bonis prognatam: ſi uxorem velit,
Lege id licere facere: ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: et illam ducere
Cupiebat, et metuebat abſentem patrem.
D. Non, ſi rediſſet, ei pater veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. D. quid fit denique?
G. Quid fiat? eſt parasitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui, illum Dii omnes perduint,

D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit.
Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,
Iis nubant: et illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, et tibi scriba n dicam:
Paternum amicum me adsimulabo virginis:
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, quî cognata tibi sit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum atque commodum.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam scilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid meâ?
Illa quidam nostra erit. D. jocularem audaciam?
G. Persuasum est homini: factum est: ventum est vincimur:
Duxit. D. quid narras? G. hoc, quod audis. D. ô Get,
Quid te futurum est? G. nescio hercle. unum hoc scio:
Quod fors ferat, feremus æquo animo. D. placet:
Hem, istuc viri est officium. G. in me omnis spes mihi est.
D. Laudo. G. ad precatorem adeam, credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæso hunc: cæterùm
Posthac si quidquam, nihil precor. tantummodò
Non addit, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
D. Quid pædagogus ille, qui citharistriam?
Quid rei gerit? G. sic, tenuiter. D. non multum habet
Quod det fortasse. G. imo nihil, nisi spem meram.
D. Pater ejus rediit, an non? G. nondum. D. quid? senem
Quoad expectatis vostrum? G. non certum scio:
Sed epistolam ab eo allatam esse audivi modo, et
Ad portitores esse delatam: hanc petam.
D. Numquid, Geta, aliud me vis? G. ut bene sit tibi.
Puer, heus. nemon' huc prodit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

ANTIPHO, PHÆDRIA.

ADEON' rem rediſſe, ut, qui mihi conſultum optumè velit eſſe,
Phædria, patrem ut extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quòd ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.
P. Quid iſtuc eſt? A. rogitas, qui tam audacis facinoris mî conſcius ſis?
Quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eò impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mihi ægrè aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum, P. audio.
A. Dum exſpecto quàm mox veniat, qui hanc mihi adimat conſuetudinem.
P. Aliis, quia deſit quod amant, ægrè eſt: tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certò vita hæc expetenda optandaque eſt.
Ita me Dî bene ament; ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui,
Jam depeciſci morte cupio, tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopiâ nunc capiam, et quid tu ex iſtac copiâ:
Ut ne addam, quòd ſine ſumtu, ingenuam, liberalem nactus es:
Quòd habes, ita ut voluiſti, uxorem ſine malâ famâ: palàm
Beatus, ni unum deſit, animus qui modeſtè iſtæc ferat.

Quòd ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.
A. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria.
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mihi ejus ſit amittendi, nec retinendi copia.
Sed quid hoc eſt? videon' ego Getam currentem huc advenire?
Is eſt ipſus. hei, timeo miſer, quam hic nunc mihi nunciet rem.

ACTUS I. SCENA IV.

GETA, ANTIPHO, PHÆDRIA.

NULLUS es, Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repperis,
Ita nunc imparatum ſubito tanta te impendent mala:
Quæ neque utì devitem ſcio, neque quomodo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutiùs jam audacia:
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſumdabunt.
A. Quidnam ille commotus venit?
G. Tum, temporis mihi punctum ad hanc rem eſt: herus adeſt. A. quid iſtuc' mali eſt?
G. Quod cùm audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?
Loquarne? incendam. taceam? inſtigem. purgem me? laterem lavem.
Eheu me miſerum! cùm mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Ejus me miſeret: ei nunc timeo: is nunc me retinet. nam abſque eo eſſet,

Rectè ego mihi vidiſſem, et ſenis eſſem ultus iracundiam:
Aliquid convaſiſſem, atque hinc me conjicerem protinam in pedes.
A. Quam hic fugam aut furtum parat?
G. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quærere inſiſtam via?
P. Te nominat. A. neſcio quod magnum hoc nuncio exſpecto malum.
P. Ah, ſanuſne es? G. domum ire pergam: ibi plurimum eſt. P. revocemus
Hominem. A. ſta illico. G. hem!
Satis pro imperio, quiſquis es. A. Geta. G. ipſe eſt, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obſecro? atque id, ſi potes, verbo expedi.
G. Faciam. A. eloquere. G. modò apud portum. A. meumne? G. intellexti. A. occidi. G. hem!
A. Quid agam? P. Quid ais! G. hujus patrem vidiſſe me, patruum tuum.
A. Nam quod ego huic nunc ſubito exitio remedium inveniam miſer? [diſtrahar,
Quòd ſi eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut
Nulla eſt mihi vita expetenda. G. ergo iſtæc cùm ita ſint, Antipho,
Tanto magis te advigilare æquom eſt. fortes fortuna adjuvat.
A. Non ſum apud me. G. atqui opus eſt nunc cum maxumè ut ſis, Antipho:
Nam ſi ſenſerit te timidum pater eſſe, arbitrabitur
Commeruiſſe culpam. P. hoc verum eſt. A. non poſſum immutarier.
G. Quid faceres, ſi aliud quid gravius tibi nunc faciundum foret?
A. Cùm hoc non poſſum, illud minu' poſſem. G. hoc nihil eſt, Phædria: ilicet:
Quid conterimus operam fruſtra? quin abeo. P. et quidem ego. A. obſecro,
Quid ſi adſimulo? ſatin' eſt? G. garris. A. voltum contemplamini, hem,

Satine ſic eſt? G. non. A. quid ſi ſic? G. propemodum. A. quid ſi ſic? G. ſat eſt:
Hem iſtuc ſerva, et verbum verbo, par pari ut reſpondeas,
Ne te iratus ſuis ſævidicis dictis protelet. A. ſcio.
G. Vi coactum te eſſe invitum, lege, judicio: tenes?
Sed quis hic eſt ſenex, quem video in ultimâ platea? A. ipſus eſt.
Non poſſum adeſſe. G. ah, quid agis? quò abis, Antipho?
Mane, inquam. A. egomet me novi, et peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, et vitam meam.
P. Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:
Ego plectar pendens, niſi quid me fefellerit.
Sed quod modò hìc nos Antiphonem monuimus,
Id noſmetipſos facere oportet, Phædria.
P. Aufer mihi Oportet: quin tu, quid faciam, impera.
G. Meminiſtin' olim ut fuerit voſtra oratio
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Juſtam illam cauſam, facilem, vincibilem, optumam.
P. Memini. G. hem, nunc ipsâ eſt opus ea, aut, ſi quid poteſt,
Meliore et callidiore. P. fiet ſedulo.
G. Nunc prior adito tu: ego in inſidiis hìc ero
Succenturiatus, ſi quid deficies. P. age.

ACTUS I. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, PHÆDRIA.

ITANE tandem uxorem duxit Antipho injuſſu meo? Nec meum imperium, ac mitto imperium, non fimultatem meam
Revereri ſaltem? non pudere? ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam cauſam reperient?
Demir or. G. atqui reperi jam: aliud cura. D. an hoc dicet mihi?

Invitus feci: lex coegit. audio: fateor. G. placet.
D. Verùm ſcientem, tacitum cauſam tradere adverſariis,
Etiamne id lex coegit? P. illud durum. G. ego expediam: fine.
D. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.
Ita ſum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cùm ſecundæ res ſunt maxumè, tum maxumè
Meditari ſecum oportet, quo pacto advorſam ærumnam ferant.
Pericla, damna, exſilia peregrè rediens ſemper cogitet,
Aut filî peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc; fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
Quidquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientiâ.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum uſque in piſtrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum. horum nil quidquam accidet animo novum:
Quidquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid ceſſas hominem adire, et blandè in principio adloqui?
D. Phædriam mei fratris video filium mihi ire obviam.
P. Mi patrue, ſalve. D. ſalve. ſed ubi eſt Antipho?
P. Salvum advenire---D. credo. hoc reſponde mihi.
P. Valet: hîc eſt. ſed ſatin' omnia ex ſententia?
D. Vellem quidem. P. quid iſtuc eſt? D. rogitas, Phædria?
Bonas me abſente hîc confeciſtis nuptias.
P. Eho, an id ſuccenſes nunc illi? G. artificem probum!

D. Egon' illi non ſuccenſeam? ipſum geſtio
Dari mî in conſpectum, nunc ſuâ culpâ ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
P. Atqui nil fecit, patrue, quod ſuccenſeas.
D. Ecce autem ſimilia omnia: omnes congruunt:
Unum cognoris, omnes noris. P. haud ita eſt.
D. Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.
Cùm ille eſt, hic præſto eſt: tradunt operas mutuas.
G. Probè horum facta imprudens depinxit ſenex.
D. Nam ni hæc ita eſſent, cum illo haud ſtares Phædria.
P. Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,
Ex quâ re minus rei foret aut famæ temperans;
Non cauſam dico, quin, quod meritus ſit, ferat.
Sed ſi quis forte malitiâ fretus ſuâ
Inſidias noſtræ fecit adoleſcentiæ,
Ac vicit; noſtran' culpa ea eſt, an judicum?
Qui ſæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter miſericordiam addunt pauperi.
G. Ni noſſem cauſam, crederem vera hunc loqui.
D. An quiſquam judex eſt, qui poſſit noſcere
Tua juſta, ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? P. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſtquam ad judices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloqui:
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
G. Laudo hunc; ſed ceſſo adire quamprimùm ſenem?
Here, ſalve: ſalvum te adveniſſe gaudeo. D. oh,
Bone cuſtos, ſalve, columen vero familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
G. Jamdudum te omnes nos accuſare audio
Immeritò, et me horunc' omnium immeritiſſimò.
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Servum hominem cauſam orare leges non ſinunt:
Neque teſtimonii dictio eſt. D. mitto omnia.
Addo iſtuc: imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus, verùm ſi cognata eſt maxumè,
Non fuit neceſſe habere; ſed, id quod lex jubet,
Dotem daretis; quæreret alium virum.
Quâ ratione inopem potiùs ducebat domum?
G. Non ratio, verùm argentum deerat. D. ſumeret

Alicunde. G. alicunde? nihil eſt dicto facilius.
D. Poſtremò, ſi nullo alio pacto, fenore.
G. Hui, dixti pulchrè, ſiquidem quiſquam crederet
Te vivo. D. non, non ſic futurum eſt; non poteſt.
Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil ſuave meritum eſt, hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo, aut, ubi habitet, demonſtrarier.
G. Nempe Phormionem. D. iſtum patronum mulieris.
G. Jam faxo hìc aderit. D. Antipho ubi nunc eſt? P. foris.
D. Abi, Phædria; eum require atque adduce huc. P. eo
Rectâ viâ quidem illuc. G. nempe ad Pamphilam. D. at
Ego Deos penates hinc ſalutatum domum
Devortar, inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adſient,
Ut ne imparatus ſim, ſi adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

PHORMIO, GETA.

ITANE patris ais conſpectum veritum hinc abiiſſe? G. admodum.
P. Phanium relictam ſolam? G. ſic. P. et iratum ſenem?
G. Oppidò. P. ad te ſumma ſolum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intriſti, tibi omne eſt exedendum: accingere.
G. Obſecro te. P. ſi rogabit. G. in te ſpes eſt. P. eccere,
Quid ſi reddet? G. tu impuliſti. P. ſic opinor. G. ſubveni.
P. Cedo ſenem: jam inſtructa ſunt mihi in corde conſilia omnia.
G. Quid ages? P. Quid vis? niſi utì maneat Phanium; atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem ſenis?
G. O vir fortis, atque amicus. verùm hoc ſæpe, Phormio.

Vereor, ne iſtæc fortitudo in nervum erumpat denique.
P. ah,
Non ita eſt: factum eſt periclum; jam pedum viſa eſt via.
Quot me cenſes homines jam deverberaſſe uſque ad necem
Hoſpites? tum cives? quò magi' novi, tantò ſæpius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audîſti mihi ſcriptam dicam?
G. Quî iſtuc? P. quia non rete accipitri tenditur, neque miluo,
Qui malè faciunt nobis: illis qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur.
Aliis aliunde eſt periclum, unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe. Dices, ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem: et ſapiunt meâ ſententiâ,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
G. Non poteſt ſati' pro merito ab illo tibi referri gratia.
P. Imo enim nemo ſati' pro merito gratiam regi refert.
Tene aſymbolum venire, unctum, atque lautum è balneis,
Otioſum ab animo; cùm ille et curâ, et ſumtu abſumitur.
Dum tibi fit, quod placeat; ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas; cœna dubia apponitur?
G. Quid iſtuc verbi eſt? P. ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.
Hæc, cùm rationem ineas, quàm ſint ſuavia, et quàm cara ſint;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum?
G. Senex adeſt, vide quid agas. prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinueris, poſt illa jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA II.

DEMIPHO, GETA, PHORMIO.

EN unquam cuiquam contumeliosiùs
Audistis factam injuriam, quàm hæc est mihi?
Adeste quæso. G. iratus est. P. quin tu hoc age. it.
Jam ego hunc agitabo. proh Deûm immortalium!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
P. Neque ejus patrem se scire, qui fuerit? G. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens,
Neglegitur ipsa. vide, avaritia quid facit.
G. Si herum insimulabis malitiæ, male audies.
D. O audaciam! etiamne ultro accusatum advenit?
P. Nam jam adolescenti nihil est quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri fere
Se continebat: ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat. sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc neglegere cognatum suum.
At quem virum? quem ego viderim in vitâ optumum.
G. Videas te, atque illum, ut narras. P. i in malam crucem.
Nam ni ita eum existumassem, nunquam tam graves
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero absenti malè loqui, impurissime?
P. Dignum autem hoc illo est. G. ain' tandem, carcer? D. Geta.
G. Bonorum extortor, legum contortor. D. Geta.
P. Responde. G. quis homo est? hem. D. tace. G. absenti tibi
Te indignas, séque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere hodie. D. che, desine.

Adoleſcens, primùm abs te hoc bonâ veniâ peto,
Si tibi placere potis eſt, mihi ut reſpondeas:
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum? explana mihi:
Et quî cognatum me ſibi eſſe diceret.
P. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem? P. ita.
D. Ego me nego: tu, qui ais, redige in memoriam.
P. Eho, tu ſobrinum tuum non noras? D. enecas:
Dic nomen. P. nomen? maxumè. D. quid nunc taces?
P. Perii hercle, nomen perdidi. D. hem, quid ais? P. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubjice. hem,
Non dico: quaſi non noris, tentatum advenis.
D. Egon' autem tento? G. Stilpho. P. atque adeo, quid meâ?
Stilpho eſt. D. quem dixti? P. Stilphonem, inquam, noveras?
D. Neque ego illum noram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſto nomine. P. itane? non te horum pudet?
At ſi talentûm rem reliquiſſet decem,
D. Dî tibi male faciant. P. primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram uſque ab avo atque atavo proferens.
D. Ita ut dicis, ego tum, cùm adveniſſem, quî mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face.
Cedo, quî eſt cognata? G. eu noſter, rectè. heus tu, cave.
P. Dilucidè expedivi, quibus me oportuit
Judicibus. tum, id ſi falſum fuerat, filius
Cur non refellit? D. filium narras mihi?
Cujus de ſtultitiâ dici, ut dignum eſt, non poteſt.
P. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Judicium de eâdem causâ iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, et ſoli licet
Hîc de eâdem causâ bis judicium adipiſcier.
D. Etſi mihi facta injuria eſt, verumtamen
Potiùs quàm lites ſectter, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. Ha, ha, hæ, homo ſuavis! D. quid eſt? num iniquom poſtulo?

An ne hoc quidem ego adipiſcar, jus quod publicum
eſt ? [ſis,
P. Itane tandem, quæſo, item ut meretricem, ubi abuſu'
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere ? an,
Ut ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proxumo juſſa eſt dari,
Ut cum uno ætatem degeret ? quod tu vetas.
D. Ita, proxumo quidem : at nos unde ? aut quamobrem ? P. ohe.
Actum, aiunt, ne agas. D. non agam ? imo haud deſinam,
Donec perfecero hoc. P. ineptis. D. ſine modò.
P. Poſtremò tecum nihil rei nobis, Demipho, eſt :
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu : nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas. D. omnia hæc
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere :
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
G. Iratus eſt. P. tute idem melius feceris.
D. Itane es paratus facere me advorſum omnia
Infelix? P. metuit hic nos, tametſi ſedulo [eſt
Diſſimulat. G. bene habent tibi principia. P. quin, quod
Ferundum fers ? tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos ſimus. D. egon' tuam expetam
Amicitiam ? aut tē viſum, aut auditum velim ?
P. Si concordabis cum illâ, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet : reſpice ætatem tuam.
D. Te oblectet : tibi habe. P. minue verò iram. D. hoc age :
Satis jam verborum eſt. niſi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam : dixi, Phormio.
P. Si tu illam attigeris ſecus, quàm dignum eſt liberam,
Dicam tibi impingam grandem : dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G intellego.

ACTUS II. SCENA III.

DEMIPHO, GETA, HEGIO, CRATINUS, CRITO.

QUANTA me curâ, et ſolicitudine afficit
Gnatus, qui me et ſe hiſce impedivit nuptiis?
Neque mî in conſpectum prodit, ut ſaltem ſciam,
Quid de hac re dicat, quidve ſit ſententiæ.
Abi tu, viſe redieritne jam, an nondum, domum.
G. Eo. D. videtis quo in loco res hæc ſiet.
Quid ago? dic, Hegio. H. ego? Cratinum cenſeo,
Si tibi videtur. D. dic, Cratine. CRA. mene vis?
D. Te. CRA. ego, quæ in rem tuam ſint, ea velim facias. mihi
Sic hoc videtur: quod te abſente hîc filius
Egit, reſtitui in integrum, æquom eſt et bonum:
Et id impetrabis. dixi. D. dic nunc, Hegio.
H. Ego ſedulo hunc dixiſſe credo. verùm ita eſt,
Quot homines, tot ſententiæ: ſuus cuique mos.
Mihi non videtur, quod ſit factum legibus,
Reſcindi poſſe: et turpe inceptum eſt. D. dic, Crito.
CRI. Ego ampliùs deliberandum cenſeo:
Res magna eſt. H. numquid nos vis? D. feciſtis probè:
Incertior ſum multo, quàm dudum. G. negant
Rediſſe. D. frater eſt exſpectandus mihi:
Is quod mihi dederit de hac re conſilium, id ſequar.
Percontatum ibo ad portum, quoad ſe recipiat.
G. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hîc ſint, ſciat.
Sed eccum ipſum video in tempore huc ſe recipere.

ACTUS III. SCENA I.

ANTIPHO, GETA.

ENIMVERO, Antipho, multimodis cum iſtoc animo es vituperandus.
Itane te hinc abiiſſe, et vitam tuam tutandam aliis dediſſe?
Alios tuam rem credidiſti, magis quàm tete, animadverſuros?
Nam, ut ut erant alia, illi certe, quæ nunc tibi domi eſt, conſuleres;
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cujus nunc miſeræ ſpes opeſque ſunt in te uno omnes ſitæ.
G. Et quidem, here, nos jamdudum hîc te abſentem incuſamus, qui abieris.
A. Teipſum quærebam. G. ſed eâ causâ nihilo magis defecimus.
A. Loquere, obſecro; quonam in loco ſunt res et fortunæ meæ?
Numquid patri ſubolet? G. nil etiam. A. ecquid ſpei porro eſt? G. neſcio. A. ah.
G. Niſi Phædria haud ceſſavit pro te eniti. A. nihil fecit novi.
G. Tum Phormio itidem in hac re, ut aliis, ſtrenuum hominem præbuit.
A. Quid is fecit? G. confutavit verbis admodum iratum ſenem.
A. Eu Phormio. G. ego, quod potui porro. A. mi Geta, omnes vos amo.
G. Sic habent principia ſeſe, ut dico: adhuc tranquilla res eſt:
Manſuruſque patruum pater eſt, dum huc adveniat. A. quid eum? G. ut aiebat,
De ejus conſilio ſeſe velle facere, qnod ad hanc rem attinet.

A. Quantum metus est mihi, venire huc salvum nunc patruum, Geta?
Nam per ejus unam, ut audio, aut vivam aut moriar sententiam.
G. Phædria tibi adest. A. ubinam? G. eccum ab suâ palæstrâ exit foras.

ACTUS III. SCENA II.

PHÆDRIA, DORIO, ANTIPHO, GETA.

DORIO, audi obsecro. D. non audio. P. parumper. D. quin omitte me.
P. Audi quod dicam. D. at enim tædet jam audire eadem millies.
P. At nunc dicam, quod lubenter audias. D. loquere, audio.
P. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quò nunc abis?
D. Mirabar, si tu mihi quidquam adferres novi.
A. Hei, metuo lenonem, ne quid suo suat capiti. G. idem ego metuo.
P. Non mihi credis? D. hariolare. P. fin fidem do. D. fabulæ.
P. Feneratum istuc beneficium pulchrè tibi dices. D. logi.
P. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. D. somnia.
P. Experire, non est longum. D. cantilenam eandem canis.
P. Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu---- D. garri modò.
P. Adeon' ingenio esse duro te atque inexorabili,
Ut neque misericordiâ neque precibus molliri queas?
D. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem, Phædria,
Ut phaleratis dictis ducas me, et meam ductes gratiis?
A. Miseritum est. P. hei, veris vincor. G. quàm uterque est similis sui?

P. Neque, Antipho aliâ cùm occupatus esset solicitudine,
Tum hoc esse mihi objectum malum? A. ah, quid istuc autem est, Phædria?
P. O fortunatissime Antipho, A. egone? P. cui quod amas, domi est;
Nec cum hujusmodi unquam usus venit ut confligares malo.
A. Mihin' domi' st? imo id quod aiunt, auribus teneo lupum:
Nam neque, quomodo à me amittam, neque uti retineam, scio.
D. Ipsum istuc mihi in hoc est. A. heia, ne parum leno sies.
Numquid hic confecit? P. hiccine? quod homo inhumanissimus:
Pamphilam meam vendidit. G. quid? vendidit? A. ain' vendidit?
P. Vendidit. D. quàm indignum facinus, ancillam ære emtam suo!
P. Nequeo exorare, ut me maneat, et cum illo ut mutet fidem,
Triduum hoc, dum id, quod est promissum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam ne oppertus sies.
D. Obtunde. A. haud longum est id quod orat, Dorio: exoret, sine:
Idem hic tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
D. Verba istæc sunt. A. Pamphilamne hac urbe privari sines?
Tum præterea horunc' amorem distrahi poterin' pati?
D. Neque ego, neque tu. G. Di tibi omnes id, quod es dignus, duint.
D. Ego te complures, advorsum ingenium meum, menses tuli
Pollicitantem, et nil ferentem, flentem. nunc contra omnia hæc;
Repperi, quì det, neque lacrumet. da locum melioribus.

A. Certe hercle, ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. P. factum. D. num ego iſtuc nego?
A. Jam ea præteriit? D. non, verum hæc ei anteceſſit. A. non pudet
Vanitatis? D. minimè, dum ob rem. G. ſterquilinium. P. Dorio,
Itane tandem facere oportet? D. ſic ſum: ſi placeo, utere.
A. Siccine hunc decipis? D. imo enimvero, Antipho, hic me decipit:
Nam hic me hujuſmodi eſſe ſciebat: ege hunc eſſe aliter credidi.
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras manè argentum mihi
Miles dare ſe dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,
Meâ lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. vale.

ACTUS III. SCENA III.

PHÆDRIA, ANTIPHO, GETA.

QUID faciam? unde ego nunc tam ſubito huic argentum inveniam miſer,
Cui minu' nihilo eſt? quod, hic ſi pote fuiſſet exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat. A. itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum; qui me dudum, ut dixti, adjuverit comiter?
Quin, cùm opus eſt, beneficium rurſum ei experimur reddere?
G. Scio equidem hoc eſſe æquom. A. age ergo, ſolus ſervare hunc potes.
G. Quid faciam? A. invenias argentum. G. cupio; ſed, id unde, edoce.

A. Pater adeſt hic. G. ſcio: ſed quid tum? A. ah, dictum ſapienti ſat eſt.
G. Itane? A. ita. G. ſane hercle pulchrè ſuades: etiam tu hinc abis?
Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali, 10
Ni etiam nunc me hujus causâ quærere in malo jubeas crucem?
A. Verum hic dicit. P. quid? ego vobis, Geta, alienus ſum? G. haud puto:
Sed parumne eſt, quòd omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex,
Ni inſtigemus etiam, ut nullus locu' relinquatur preci?
P. Alius ab oculis meis illam in ignotum abducet locum? hem; 15
Tum igitur, dum licet, dumque adſum, loquimini mecum, Antipho:
Contemplamini me. A. quamobrem? aut quidnam es facturus? cedo.
P. Quoquò hinc aſportabitur terrarum, certum eſt perſequi,
Aut perire. G. Dii bene vertant, quod agas: pedetentim tamen.
A. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. G. ſi quid? quid? A. quære, obſecro, 20
Ne quid plus minuſve faxit, quod nos pòſt pigeat, Geta.
G. Quæro: ſalvus eſt, ut opinor. verùm enim metuo malum.
A. Noli metuere: unà tecum bona, mala tolerabimus.
G. Quantum opus eſt tibi argenti? loquere. P. ſolæ triginta minæ.
G. Triginta? hui, percara eſt, Phædria. P. iſtæc vero vilis eſt. 25
G. Age, age, inventas reddam. P. ô lepidum! G. aufer te hinc. P. Jam opus eſt. G. jam feres.
Sed opus eſt mihi Phormionem ad hanc rem adjutorem dari.
A. Præſtò eſt: audaciſſimè quidvis oneris impone, et feret:

Solus eſt homo amico amicus. G. eamus ergo ad eum ociùs.
[P. Abi, dic, præſtò ut ſit domi.]
A. Numquid eſt, quod opera mea vobis opus ſit? G. nil, verum abi domum, et
Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare. ceſſas? A. nihil eſt, æquè quod faciam lubens.
P. Quâ vîâ iſtuc facies? G. dicam in itinere: modò te hinc amove.

ACTUS IV. SCENA I.

DEMIPHO, CHREMES.

QUID? quâ profectus causâ hinc es Lemnum, Chremes,
Adduxtîn' tecum filiam? C. non. D. quid ita non?
C. Poſtquam vidit me ejus mater eſſe hîc diutiùs,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam; ipſam cum omni familiâ
Ad me profectam eſſe aiebant. D. quid illîc tam diu,
Quæſo, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. Pol me detinuit morbus. D. unde? aut qui? C. rogas?
Senectus ipſa eſt morbus. ſed veniſſe eas
Salvas audivi ex nautâ qui illas vexerat.
D. Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin', Chreme?
C. Quod quidem me factum conſilii incertum facit:
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extrario,
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe, æquè atque egomet ſum mihi, ſcîbam. ille ſi me alienus adfinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me; plus, quàm opus eſt ſcito, ſciet:
Vereorque, ne uxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id reſtat. nam ego meorum ſolus ſum meus.

D. Scio ita esse, et istæc mihi res solicitudini est:
Neque defetiscar usque adeo experirier,
Donec tibi id, quod pollicitus sum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

GETA.

EGO hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominem, ut dicerem
Argentum opus esse, et id quo pacto fieret:
Vixdum dimidium dixeram, intellexerat:
Gaudebat: me laudabat: quærebat senem:
Dis gratias agebat, tempus sibi dari,
Ubi Phædriæ se ostenderet nihilo minùs
Amicum esse, quàm Antiphoni. hominem ad forum
Jussi opperiri: eò me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum. quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit. sed quid pertimui autem bellua?
An quia, quos salvam, pro uno duo sunt mihi dati?
Commodius esse opinor duplici spe utier.
Petam hinc, unde à primo institui. si is dat, sat est.
Si ab eo nil fiet, tum hunc adoriar hospitem.

ACTUS IV. SCENA III.

ANTIPHO, GETA, CHREMES, DEMIPHO.

EXSPECTO, quàm mox recipiat sese Geta.
Sed patruum video cum patre adstantem. hei mihi,
Quàm timeo, adventus hujus quò impellat patrem!
G. Adibo hosce. ô noster Chremes! C. salve, Geta.
G. Venire salvum volupe est. C. credo. G. quid agitur?
C. Multa advenienti, ut fit, nova hîc compluria.
G. Ita. de Antiphone audistin' quæ facta? C. omnia.

G. Tun' dixeras huic? facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. D. id cum hoc agebam commodùm.
G. Nam hercle ego quoque id agitans mecum ſedulo,
Inveni, opinor, remedium, huic rei. D. quid, Geta?
Quod remedium? G. ut abii abs te, fit fortè obviam
Mihi Phormio. C. qui Phormio? G. is, qui iſtam. C. ſcio.
G. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſententiam.
Prèndo hominem ſolum: cur non, inquam, Phormio
Vides, inter vos ſic hæc potiùs cum bonâ
Ut componantur gratiâ, quàm cum malâ?
Herus liberalis eſt, et fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Uno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
A. Quid hic cœptat? aut quò evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Jam id expleratum eſt. eia, ſudabis ſatis,
Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ eſt.
Verùm pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam hominem his verbis ſentio mollirier,
Soli ſumus nunc, inquam, hîc: eho, quid vis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus,
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
A. Satin' illi Dî ſunt propitii? G. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut eſt ille bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. quis te iſtæc juſſit loqui?
C. Imo non potuit meliùs pervenirier
Eò, quò nos volumus. A. occidi. D. perge eloqui.
G. A primo homo inſanibat. D. cedo, quid poſtulat?
G. Quid? nimium: quantum libuit. D. dic. G. ſi quis daret
Talentum magnum. D. imo malum hercle: ut nil pudet!
G. Quod dixi adeo ei: quæſo, quid ſi filiam
Suam unicam locaret? parvi retulit
Non ſuſcepiſſe, inventa eſt, quæ dotem petat.
Ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias;

Hæc denique ejus fuit poſtrema oratio :
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ita ut æquom fuerat, volui uxorem ducere :
Nam mihi veniebat in mentem ejus incommodum,
In ſervitutem pauperem ad ditem dari :
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ adferret, quî diſſolverem
Quæ debeo : et etiam nunc, ſi volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ ſponſa eſt mihi,
Nullam mihi malim, quàm iſtanc, uxorem dari.
A. Utrum ſtultitiâ facere ego hunc an malitiâ
Dicam, ſcientem, an imprudentem, incertu' ſum.
D. Quid, ſi animam debet? G. ager oppoſitu' eſt pignori ob
Decem minas. inquit. D. age age, jam ducat : dabo.
G. Ædiculæ item ſunt ob decem alias. D. hoi, hei!
Nimium eſt. C. ne clama : petito hâſce à me decem.
G. Uxori emunda ancillula eſt : tum pluſculâ
Supellectile opu' eſt, opus eſt ſumtu ad nuptias.
His rebus pone ſane, inquit, decem minas.
D. Sexcentas proinde ſcribito jam mihi dicas :
Nil do. impuratus me ille ut etiam irrideat?
C. Quæſo, ego dabo, quieſce : tu modò filius
Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi!
Geta, occidiſti me tuis fallaciis.
C. Meâ causâ ejicitur : me hoc eſt æquom amittere.
G. Quantum poteſt, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus ſiem :
Nam illi mihi dotem jam conſtituerunt dare.
C. Jam accipiat : illis repudium renunciet :
Hanc ducat. D. quæ quidem illi res vortat male!
C. Opportunè adeo nunc mecum argentum attuli,
Fœnum, quem Lemni uxoris reddunt prædia :
Id ſumam : uxori, tibi opus eſſe, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

ANTIPHO, GETA.

GETA. G. hem. A. quid egisti? G. emunxi argento senes.
A. Satin' est id? G. nescio hercle: tantum jussu' sum.
A. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
G. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? operâ tuâ ad
Restim mihi quidem res rediit planissume.
Ut te quidem omnes Dî, Deæque, superi, inferi
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,
Huic mandes, quod quidem rectè curatum velis.
Quid minùs utibile fuit, quàm hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo nunc porro, Phormio
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? G. non enim ducet. A. novi: cæterùm
Cum argentum repetent, nostrâ causâ scilicet
In nervum potius ibit. G. nihil est, Antipho,
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id, quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est.
Audi nunc contrâ jam. si argentum acceperit,
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandis nuptiis,
Vocandi, sacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Inde iste reddet. A. quamobrem? aut quid dicet? G. rogas?
Quot res post illa monstra evenerunt mihi?
Introiit in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecini: interdixit hariolus:
Aruspex vetuit ante brumam autem novi
Negotî incipere: quæ causa est justissima.
Hæc fient. A. ut modo fiant. G. fient: me vide.
Pater exit. abi, dic, esse argentum, Phædriæ.

ACTUS IV. SCENA V.

DEMIPHO, GETA, CHREMES.

QUIETUS esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,
Cùm dem: et, quam ob rem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opu' it.
C. Atque ita opus facto est: at matura, dum libido eadem hæc manet:
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reiciat.
G. Rem ipsam putasti. D. duc me ad eum ergo. G. non moror. C. ubi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc priùs, quàm hinc abit:
Dicat eam nos dare Phormioni nuptum, ne succenseat;
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio non digressos esse; quantum is voluerit,
Datum esse dotis. D. quid tua, malùm, id refert? C. magni, Demipho.
D. Non sat, tuum officium feciſſe, si non id fama adprobat?
C. Volo ipsius quoque voluntate hoc fieri, ne se ejectam prædicet.
D. Idem ego istuc facere possum. C. mulier mulieri magi' congruet.
D. Rogabo. C. ubi illas nunc ego reperire possim, cogito.

ACTUS IV. SCENA VI.

SOPHRONA, CHREMES.

QUID agam? quem mihi amicum misera inveniam? aut quo consilia hæc referam?
Aut unde auxilium petam?
Nam vereor, hera ne ob meum suasum indigna injuriâ afficiatur:
Ita patrem adolescentis facta hæc tolerare audio violenter.
C. Nam quæ hæc anus est exanimata, à fratre quæ egressa est meo?
S. Quod ut facerem, egestas me impulit; cùm scirem infirmas nuptias
Hasce esse; ut id consulerem, interea vitæ ut in tuto foret.
C. Certe edepol, nisi me animus fallit, aut parum prospiciunt oculi,
Meæ nutricem gnatæ video. S. neque ille investigatur, C. quid ago?
S. Qui est pater ejus. C. adeon', an maneo, dum ea, quæ loquitur, magi' cognosco?
S. Quòd si eum nunc reperire possim, nihil est, quod verear. C. ea est ipsa.
Conloquar. S. quis hìc loquitur? C. Sophrona. S. et meum nomen nominat?
C. Respice ad me. S. Dì, obsecro vos: estne hic Stilpho? C. non. S. negas?
C. Concede hinc à foribus paululùm istorsum sodes, Sophrona.
Ne me istoc posthac nomine appellassis. S. quid? non, obsecro, es,
Quem semper te esse dictitasti? C. st. S. quid has metuis fores?
C. Conclusam hìc habeo uxorem sævam. verùm istoc de nomine
Eò perperam olim dixi, ne vos fortè imprudentes foris

Effutiretis, atque id porro aliquâ uxor mea resciſceret.
S. Iſtoc pol nos te hîc invenire miſeræ nunquam potuimus.
C. Eho, dic mihi, quid rei tibi eſt cum familiâ hac, unde exis?
Ubi illæ ſunt? S. miſeram me! C. hem, quid eſt? vivuntne? S. vivit gnata.
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
C. Male factum. S. ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens, ignota,
Ut potui, nuptum virginem locavi huic adoleſcenti,
Harum qui eſt dominus ædium. C. Antiphonine? S. hem, iſti ipſi.
C. Quid? duaſne is uxores habet? S. au, obſecro, unam ille quidem hanc ſolam.
C. Quid illam alteram, quæ dicitur cognata? S. hæc ergo eſt. C. quid ais?
S. Compoſito factum eſt, quo modo hanc amans habere poſſet
Sine dote. C. Dii voſtram fidem! quàm ſæpe fortè temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,
Quicum volebam, atque ut volebam, conlocatam filiam.
Quod nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine noſtrâ curâ maxumâ, ſuâ curâ hæc ſola fecit.
S. Nunc quid opus facto ſit, vide. pater adoleſcentis venit;
Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. C. nihil pericli eſt.
Sed per Deos atque homines, meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.
S. Nemo ex me ſcibit. C. ſequere me: intus cætera audies.

ACTUS V. SCENA I.

DEMIPHO, GETA.

NOSTRAPTE culpâ facimus, ut malis expediat esse,
Dum nimiùm dici nos bonos studemus et benignos.
Ita fugias, ne præter casam, quod aiunt. nonne id satis erat,
Accipere ab illo injuriam? etiam argentum est ultro objectum,
Ut sit quî vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. Planissumè. D. his nunc præmium est, qui recta prava faciunt.
G. Verissimè. D. ut stultissimè quidem illî rem gesserimus.
G. Modò ut hoc consilio possiet discedi, ut istam ducat.
D. Etiamne id dubium est? G. haud scio hercle, ut homo est, an mutet animum.
D. Hem, mutet autem? G. nescio: verùm, si forte, dico.
D. Ita faciam, ut frater censuit; ut uxorem ejus huc adducam,
Cum istâ ut loquatur. tu Geta, abi: prænuncia hanc venturam.
G. Argentum inventum est Phædriæ: de jurgio siletur:
Provisum est, ne in præsentiâ hæc hinc abeat: quid nunc porro?
Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solves,
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt,
Nisi prospicis. nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Nequid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA II.

DEMIPHO, NAUSISTRATA, CRHEMES.

AGEDUM, ut ſoles, Nauſiſtrata, fac illa ut placetur nobis;
Ut ſuâ voluntate id, quod eſt faciundum, faciat. N. faciam.
D. Pariter nunc operâ me adjuves, ac rem dudum opitulata es.
N. Factum volo: ac pol minu' queo viri culpâ, quàm me dignum eſt.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat. vir viro quid præſtat? D. binan' quæſo?
N. Ac rebus vilioribu' multo, tamen duo talenta. D. hui!
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum me natam veliem:
Ego offenderem, D. certo ſcio. N. quo pacto --- D. parce ſodes,
Ut poſſis cum illâ; ne te adoleſcens mulier defetiget.
N. Faciam, ut jubes: ſed meum virum abs te exire video. C. hem, Demipho,
Jam illi datum eſt argentum? D. curavi illico. C. nollem datum.
Hei, video uxorem: plenè plus, quam ſat erat. D. cur nollies, Chreme?
C. Jam recte. D. quid tu? ecquid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem? C. abduci non poteſt. D. quî non poteſt?
C. Quia uterque utrique eſt cordi. D. quid iſtuc noſtrâ? C. magni. præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid? deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. fati' ne tanus es?

N. Au, obſecro, cave, ne in cognatam pecces. D. non eſt. C. ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu erraſti. D. non norat patrem?
C. Norat. D. cur aliud dixit? C. nunquamne hodie concedes mihi?
Neque intellegis? D. ſi tu nil narras? C. perdis. N. miror quid hoc ſiet.
D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſcire? at ita me ſervet Jupiter,
Ut propior illi, quàm ego ſum, ac tu, homo nemo eſt. D. Dii voſtram fidem!
Eamus ad ipſam unà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. C. ah.
D. Quid eſt? C. itane parum mihi fidem eſſe apud te? D. vin' me hoc credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age, fiat. quid illâ filiâ
Amici noſtri quid futurum eſt? C. rectè. D. hanc igitur mittimus?
C. Quidni? D. illa maneat? C. ſic. D. ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.
N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cùm vidi, mihi.
D. Quid iſtuc negotî eſt? C. Jamne operuit oſtium? D. jam. C. ô Jupiter!
Dî nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. D. hem,
Quo pacto id potuit? C. non ſatis tutus eſt ad narrandum hic locus.
D. At tu intro abi. C. heus, ne filii quidem noſtri hoc reſciſcant, volo.

ACTUS V. SCENA III.

ANTIPHO.

LÆTU' ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quàm ſcitum eſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cùm res advorſæ fient, paulo mederi poſſis.
Hic ſimul argentum repperit, curâ ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin patefit, in probro ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenta
Hujuſce habendæ. ſed ubinam Getam invenire poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniundi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA IV.

PHORMIO, ANTIPHO.

ARGENTUM accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propriâ eâ Phædria ut poteretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
Ab ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.
A. Sed Phormio eſt. quid ais? P. quid? A. quidnam nunc facturu'ſt Phædria?
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle abſumere?
P. Viciſſim partes tuas acturus eſt. A. quas? P. ut fugitet patrem.
Te ſuas rogavit rurſum ut ageres; cauſam ut pro ſe diceres.
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium

Dicam ad mercatum, anculam emptum, dudum quam dixit Geta;
Ne, cùm hîc non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. vide qui egrediatur. P. Geta eſt.

ACTUS V. SCENA V.

GETA, ANTIPHO, PHORMIO.

O FORTUNA, ô Fors Fortuna, quantis commoditatibus,
Quàm ſubitò meo hero Antiphoni ope veſtrâ hunc oneraſtis diem?
A. quidnam hic ſibi volt? G. noſque amicos ejus exoneraſtis metu?
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio;
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat?
A. Num tu intellegis, hic quid narret? P. num tu? A. nil. P. tantumdem ego.
G. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt. A. heus, Geta. G. hem tibi.
Num mirum, aut novum eſt, revocari, curſum cùm inſtiteris? A. Geta.
G. Pergis hercle: nunquam tu odio tuo me vinces. A. non manes?
G. Vapula. A. id quidem tibi jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.
G. Familiariorem oportet eſſe hunc: minitatur malum.
Sed iſne eſt, quem quæro, an non? ipſe eſt. P. congredere actutùm. A. quid eſt?
C. O omnium, quantum eſt, qui vivont, homo hominum ornatiſſime:
Nam ſine controverſia ab Diis ſolus diligere, Antipho.
A. Ita velim: ſed quî iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.
G. Satin' eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? A. enecas.

P. Quin tu hinc pollicitationes aufer, et, quod fers, cedo. G. oh,
Tu quoque hîc aderas, Phormio? P. aderam: ſed ceſſas: G. accipe, hem.
Ut modo argentum tibi dedimus apud forum, rectà domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
A. Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida:
Pone apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo,
Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intrò ad heram accedere:
Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem:
Eumque nunc eſſe intus cum illis. hoc ubi ego audivi, ad fores
Suſpenſo gradu placidè ire perrexi: acceſſi: aſtiti:
Animam compreſſi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,
Hoc modo ſermonem captans. A. eu, Geta. G. hîc pulcherrimum
Facinus audivi: itaque penè hercle exclamavi gaudio.
P. Quod! G. quodnam arbitrare? A. neſcio. G. atqui mirificiſſimum:
Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ. A. hem,
Quid ais? G. cum ejus conſuevit olim matre in Lemno clanculùm.
P. Somnium! utín' hæc ignoraret ſuum patrem? G. aliquid credito,
Phormio, eſſe cauſæ. ſed me cenſen' potuiſſe omnia
Intellegere extra oſtium, intus quæ inter ſeſe ipſi egerint?
P. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam. G. imo etiam dabo,
Quo magi' credas: patruus interea inde huc egreditur foras:
Haud multo poſt cum patre idem recipit ſe intrò denuo:
Ait uterque tibi poteſtatem ejus habendæ ſe dare:

Denique ego miſſus ſum, te ut requirerem, atque adducerem.
A. Quin ergo rape me: ceſſas? G. fecero. A. ô mi Phormio,
Vale. P. vale, Antipho. Bene, ita me Dii ament, factum: gaudeo.
Tantam fortunam de improviſo eſſe his datam:
Summa eludendi occaſio eſt mihi nunc ſenes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam;
Ne cuiquam ſuorum æqualium ſupplex fiet.
Nam idem hoc argentum, ita ut datum eſt ingratiis,
Ei datum erit: hoc quî cogam, re ipsâ repperi.
Nunc geſtus mihi voltuſque eſt capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Inde hiſce oſtendam me, ubi erunt egreſſi foras.
Quò me adſimularam ire ad mercatum, non eo.

ACTUS V. SCENA VI.

DEMIPHO, PHORMIO, CHREMES.

DIIS magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis, frater, proſpere.
Quantum poteſt, nunc conveniundus Phormio eſt,
Priuſquam dilapidet noſtras triginta minas,
Ut auferamus. P. Demiphonem, ſi domi eſt,
Viſam: ut quod---D. at nos ad te ibamus, Phormio.
P. De eadem hac fortaſſe causâ. D. ita hercle. P. credidi.
Quid ad me ibatis? ridiculum: an veremini,
Ne non id facerem, quod recepiſſem ſemel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas eſt, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mî eſſet fides.
C. Eſtne ea ita, ut dixi, liberalis? D. oppidò.
P. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me eſſe: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes poſthabui mihi res, ita utì par fuit.
Poſtquam tantopere id vos velle animum advorteram.
D. At hic deho tatus eſt me, ne illam tibi darem:
Nam qui erit rumor populi, inquit, ſi id feceris?

Olim cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est: ferme eadem omnia,
Quæ tute dudum coràm me incusaveras.
P. Satis superbè inluditis me. D. quî? P. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere.
Nam quo redibo ore ad eam, quam contemserim?
C. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam inque. D. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum rursum jube rescribi, Phormio.
P. Quodne ego descripsi porro illis, quibu' debui?
D. Quid igitur fiet? P. si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere illam apud te, dos hîc maneat, Demipho:
Nam non est æquom me propter vos decipi;
Cùm ego vestri honoris causâ repudium alteræ
Remiserim, quæ dotis tantumdem dabat.
D. In malam rem hinc cum istac magnificentiâ,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo? P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi daretur? P. fac periclum. D. ut filius
Cum illâ habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. Quæso, quid narras? D. quin tu mihi argentum cedo.
P. Imo verò uxorem tu cedo. D. in jus ambula.
P. In jus? enimvero, si porro esse odiosi pergitis
D. Quid facies? P. egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini:
Etiam dotatis soleo. C. quid id nostrâ? P. nihil
Hîc quandam noram, cujus vir uxorem. C. herr.
quid est?
P. Lemni habuit aliam: C. nullus sum. P. ex quâ filiam
Suscepit: et eam clam educat. C. sepultu' sum.
P. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
Ne facias. P. oh, tun' is eras? D. ut ludos facit!
C. Missum te facimus. P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. P. audio:
Quod vos, malùm, ergo me sic ludificamini
Inepti vostrâ puerli sententiâ?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cape, cedo:

Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum, irritum est.
C. Quo pacto, aut unde hæc hic resciviť? D. nescio;
Nisi, me dixisse nemini, certò scio.
C. Monstri, ita me Dii ament, simile. P. injeci scrupulum. D. hem,
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens? emori hercle satius est.
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides peccatum tuum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. P. at at, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio animo ad me adfectant viam.
C. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam; hôc fretus, Chreme,
Cùm è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
P. Itane agitis mecum? satis astutè aggredimini.
Non hercle ex re istiu' me instigasti, Demipho.
Ain' tu? ubi quæ libitum fuerit peregrè feceris,
Neque hujus sis veritus feminæ primariæ,
Quin novo modo ei faceres contumeliam;
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hisce ego illam dictis ita tibi incensam dabo,
Ut ne restinguas, lacrumis si exstillaveris.
D. Malum, quod isti Dî, Deæque omnes duint.
Tantâne affectum quenquam esse hominem audaciâ?
Non hoc publicitùs scelus hinc deportarier
In solas terras? C. in id redactus sum loci,
Ut quid agam cum illo, nesciam prorsum. D. ego scio.
In jus eamus. P. in jus? huc si quid lubet.
D. Assequere, retine, dum ego huc servos evoco.
C. Enim solus nequeo: accurre. P. una injuria est
Tecum. C. lege agito ergo. P. altera est tecum, Chreme.
D. Rape hunc. P. sic agitis? enimvero voce est opus.
Naufistrata, exi. C. os opprime. D. impurum vide,
Quantum valet. P. Naufistrata, inquam. C. non taces?
P. Taceam? D. nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere.
P. Vel oculum exclude. est ubi vos ulciscar probè.

ACTUS V. SCENA VII.

NAUSISTRATA, CHREMES, PHORMIO, DEMIPHO.

QUI nominat me? C. hem. N. quid istuc turbæ
est, obsecro,
Mi vir? P. hem, quid nunc obstupuisti? N. quis hic
homo est?
Non mihi respondes? P. hiccine ut tibi respondeat?
Qui hercle, ubi sit, nescit. C. cave isti quidquam cred'as.
P. Abi: tange: si non totus friget, me eneca.
C. Nihil est. N. quid ergo? quid istic narrat? P. jam scies:
Auscultа. C. pergin' credere? N. quid ego, obsecro,
Huic credam, qui nil dixit? P. delirat miser
Timore. N. non pol temere est, quòd tu tam times.
C. Ego timeo? P. rectè sane: quando nihil times,
Et hoc nihil est, quod ego dico, tu narra. D. scelus,
Tibi narret? P. eho tu: factum est abs te sedulò
Pro fratre. N. mi vir, non mihi narras? C. at. N. quid at?
C. Non opus est dicto. P. tibi quidem: at scito huic
opu'st,
In Lemno, C. hem, quid ais? D. non taces? P. clam
te, C. hei mihi!
P. Uxorem duxit. N. mi homo, Dii melius duint.
P. Sic factum est. N. perii misera. P. et inde filiam
Suscepit jam unam, dum tu dormis. C. quid agimus?
N. Proh Dî immortales, facinus indignum et malum!
P. Hoc actum est. N. an quidquam hodie est factum
indignius?
Qui mî, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso dittædet
loqui.
Hæcine erant itiones crebræ, et mansiones diutinæ
Lemni; hæccine erat ea, quæ nostros minuit fructus:
vilitas
D. Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritum non
nego,

Sed ea quin ſit ignoſcenda. P. verba fiunt mortuo.
D. Nam neque neglegentiâ tuâ, neque odio id fecit te o.
Vinolentus fere abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compreſſit unde hæc nata eſt, neque poſtilla unquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
N. Quid ego æquo animo? cupio miſera in hac re jam defungier.
Sed quid ſperem? ætate porro minu' peccaturum putem?
Jam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda eſt, Demipho?
Quid mihi hîc adfers, quamobrem exſpectem, aut ſperem porro non fore?
P. Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo: age nunc, Phormionem, qui volet, laceſſito:
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt, infortunio.
Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.
N. At meo merito, credo. quid ego nunc ea commemorem, Demipho,
Singillatim, qualis ego in hunc fuerim? D. novi æque omnia
Tecum. N. merito hoc meo videtur factum? D. minimè gentium:
Verùm, quando jam accuſando fieri infectum non poteſt,
Ignoſce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
P. Enimvero, priuſquam hæc dat veniam, mihi proſpiciam et Phædriæ.
Heus, Naufiſtrata; priuſquam huic reſpondes temerè, audi N. quid eſt?
P. Ego minas triginta per fallaciam ab illo abſtuli:
Eas dedi tuo gnato: is pro ſuâ amicâ lenoni dedit.

C. Hem, quid ais? N. adeon' indignum tibi videtur, filius
Homo adoleſcens ſi habet unam amicam, tu uxores duas?
Nil pudere? quo ore illum objurgabis? reſponde mihi.
D. Faciet, ut voles. N. imo, ut meam jam ſcias ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Priuſquam gnatum videro. ejus judicio permitto omnia:
Quod is jubebit, faciam. P. mulier ſapiens es, Nauſiſtrata.
N. Satin' tibi eſt? P. imo vero pulchrè diſcedo, et probè,
Et præter ſpem. N. tu tuum nomen dic quod eſt. P. mîn'? Phormio,
Veſtræ familiæ hercle amicus, et tuo ſummus Phædriæ.
N. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, et quæ voles,
Faciamque et dicam. P. benignè dicis. N. pol meritum eſt tuum.
P. Vin' primùm hodie facere, quod ego gaudeam, Nauſiſtrata,
Et quod tuo viro oculi doleant? N. cupio. P. me ad cœnam voca.
N. Pol verò voco. D. eamus intrò hinc. N. fiat. ſed ubi eſt Phædria
Judex noſter? P. jam hîc faxo aderit. Ω. Vos valete, et plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

P. TERENTII

HECYRA.

ACTA LUDIS ROMANIS, SEX. JULIO CÆS. CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDIL. CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII, TIBIIS PARIB. CN. OCTAVIO, T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO, Q. FULVIO, L. MARCIO ÆDILIBUS CURULIBUS.

Personæ.

PROLOGUS.
PHILOTIS *meretrix.*
SYRA *anus.*
PARMENO *servus.*
LACHES *senex.*
SOSTRATA *mulier.*
PHIDIPPUS *senex.*
PAMPHILA *adolescens.*
MYRRHINA *mulier.*
SOSIA *servus.*
BACCHIS *meretrix.*

Personæ mutæ.

PHILUMENA.
SCIRTUS *puer.*
NUTRIX.
ANCILLÆ *Bacchidis.*

HECYRÆ ARGUMENTUM,

C. SULPICIO APOLLINARI AUCTORE.

UXOREM *duxit Pamphilus Philumenam,*
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Eiusque, per vim quem detraxit, annulum
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, ne id sciat socrus,
Ut ægram ad sese transfert. revenit Pamphilus:
Deprehendit partum: celat: uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incusat Bacchidis
Amorem, dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

P. TERENTII

HECYRA.

PROLOGUS.

HECYRA eſt huic nomen fabulæ. hæc cùm data
Eſt nova, novum intervenit vitium et calamitas,
Ut neque ſpectari, neque cognoſci potuerit:
Ita populus ſtudio ſtupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc planè eſt pro novâ:
Et is, qui ſcripſit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum poſſit vendere.
Alias cognoſcis ejus: quæſo, hanc noſcite.

ALTER PROLOGUS.

ORATOR ad vos venio ornatu prologi;
Sinite exorator ſim, eodem ut jure uti ſenem
Liceat, quo jure ſum uſus adoleſcentior,
Novas qui exactas feci ut inveteraſcerent,
Ne cum poetâ ſcriptura evaneſceret.
In his, quas primùm Cæcilî didici novas,
Partim ſum earum exactus, partim vix ſteti.
Quia ſcîbam dubiam fortunam eſſe ſcenicam,
Spe incertâ, certum mihi laborem ſuſtului
Eaſdem agere cœpi, ut ab eodem alias diſcerem

Novas ſtudiosè, ne illum ab ſtudio abducerem,
Perfeci ut ſpectarentur: ubi ſunt cognitæ,
Placitæ ſunt. ita poetam reſtitui in locum,
Prope jam remotum, injuriâ advorſariûm,
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſicâ.
Quòd ſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia, et
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,
Ut in otio eſſet, potiùs quàm in negotio;
Deterruiſſem facilè, ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, meâ causâ, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſſit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intellegentia
Sedabit, ſi erit adjutrix noſtræ induſtriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſſit exſpectatio;
Comitum conventus, ſtrepitus, clamor mulierum
Fecere, ut ante tempus exirem foras.
Vetere in novâ cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem. refero denuo;
Primo actu placeo: cùm interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat:
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Ego interea meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla eſt: otium, et ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos. facite, ut voſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix adjutrixque ſit.
Si nunquam avarè precium ſtatui arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè ſervire voſtris commodis;
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium ſuum, et ſe in voſtram commiſit fidem,
Ne eum circumventum iniquè iniqui irrideant.
Meâ causâ cauſam accipite, et date ſilentium,
Ut lubeat ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat, poſthac precio emtas meo.

ACTUS I. SCENA I.

PHILOTIS, SYRA.

PER pol quàm paucos reperias meretricibus
Fidele evenire amatores, Syra.
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quàm ſanctè, ut quivis facilè poſſet credere,
Nunquam illâ vivâ ductarum uxorem domum:
En, duxit. S. ergo propterea te ſedulò
Et moneo, et hortor, ne cujuſquam miſereas,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemque nacta ſis.
P. Utín' eximium neminem habeam? S. neminem:
Nam nemo quiſquam illorum, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quàm minimo precio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu, amabo, non contra inſidiabere?
P. Tamen pol eandem injurium eſt eſſe omnibus.
S. Injurium autem eſt ulciſci adverſarios?
Aut quâ viâ te captent [illi,] eâdem ipſos capi?
Eheu me miſeram! cur non aut iſtæc mihi
Ætas et forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTUS I. SCENA II.

PARMENO, PHILOTIS, SYRA.

SENEX ſi quæret me, modò iſſe dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, utì
Tum dicas: ſi non quæret, nullus dixeris;
Alias ut uti poſſim causâ hac integrâ.
Sed videon' ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis, ſalve multùm. PH. ô ſalve, Parmeno.
S. Salve mecaſtor, Parmeno. PA. et tu edepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectaſti tam diu?
PH. Minime equidem me oblectavi, quæ cum milite

Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
PA. Edepol te deſiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepiſſe ſæpe, et te tuum
Conſilium contemſiſſe. PH. non dici poteſt,
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſque hîc videndi, antiquâ ut conſuetudine
Agitarem inter vos libere convivium.
Nam illî haud licebat niſi præfinitò loqui
Quæ illi placerent. PA. haud opinor commodè
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
PH. Sed quid hoc negotî eſt? modò quæ narravit mihi
Hîc intus Bacchis? quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hac vivâ poſſet animum inducere
Uxorem habere. PA. habere autem? PH. eho tu, an non habet?
PA. Habet: ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.
PH. Ita Dî Deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed quî iſtuc credam ita eſſe? dic mihi, Parmeno.
PA. Non eſt opus prolato: hoc percontarier
Deſiſte. PH. nempe câ causâ, ut ne id fiat palàm.
Ita me Dii amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed ut tacita mecum gaudeam.
PA. Nunquam tam dices commodè, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. PH. ah, noli, Parmeno:
Quaſi tu non multo malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, ſcire. PA. vera hæc prædicat:
Et illud mihi vitium eſt maxumum. Si mihi fidem
Das te tacituram, dicam. PH. ad ingenium redis.
Fidem do, loquere. PA. auſculta. PH. iſtîc ſum.
PA. hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxumè, tum Pamphilus,
Cùm pater, uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe dicere, illum autem [eſſe] unicum:
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primò negare: ſed poſtquam acriùs
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.

Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proxumi.
Usque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari;
Ibi demum ita ægrè tulit, ut ipsam Bacchidem
Si adesset, credo, ibi ejus commisereseeret.
Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
Ut conloqui mecum unà posset: Parmeno,
Perii; quid ego egi? in quod me conjeci malum?
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.
PH. At te Dî Deæque perduint cum isto odio, Laches.
PA. Ut ad pauca redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illâ primâ virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
PH. Quid ais? cum virgine unà adolescens cubuerit
Plus potus, sese illâ abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: neque verum arbitror.
PA. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
PH. Quid deinde fit? PA. diebus sane pauculis
Post Pamphilus me solum seducit foras,
Narratque, ut virgo ab se integra etiam tum siet:
Seque ante, quàm eam uxorem duxisset domum,
Speravisse eas tolerare posse nuptias.
Sed quam decrêrim me non posse diutiùs
Habere, eam ludibrio haberi, Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
PH. Pium et pudicum ingenium narras Pamphili.
PA. Hoc ego proferre, incommodum mihi esse arbitror.
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitî,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
PH. Quid interea? ibatne ad Bacchidem? PA. quotidie.
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multo et magis procax facta illico est.
PH. Non edepol mirum. PA. atque ea res multo maxumè
Disjunxit illum ab illâ, postquam et ipse se,

Et illam, et hanc, quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum exiſtumans.
Hæc, ita utì liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta; incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, et tegere contumelias.
Hìc animus, partim uxoris miſericordiâ
Devinctus, partim victus hujus injuriis,
Paulatim elapſu'ſt Bacchidi, atque huc tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc', ea ad hos rediebat lege hereditas.
Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Relinquit cum matre hìc uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
PH. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
PA. Nunc audies. primùm dies compluſculos
Bene conveniebat ſane inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam:
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. PH. quid igitur? PA. ſi quando ad eam accesſerat
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle. denique, ubi non quit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem divinam, abit.
Ubi illìc dies eſt complures, accerſi jubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet:
Nemo remiſit. poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem. noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo. hoc ubi ſenex
Reſcivit, herì eâ causâ rure huc advenit,
Patrem continuò convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſane curæ eſt, quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quò cœpi hoc iter.
PH. Et quidem ego: nam conſtitui cum quodam hoſpite,
Me eſſe illum conventuram. PA. Dì vortant bene
Quod agas. PH. vale. PA. et tu bene vale, Philotium.

ACTUS II. SCENA I.

LACHES, SOSTRATA.

PROH Deûm atque hominum fidem, quod hoc genus eſt? quæ hæc eſt conjuratio?
Utìn' omnes mulieres eadem æquè ſtudeant nolintque omnia?
Neque declinatam quidquam ab aliarum ingenio ullam reperias?
Itaque adeo uno animo omnes ſocrus oderunt nurus.
Viris eſſe advorſas æquè ſtudium eſt: ſimilis pertinacia eſt.
In eodemque omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam.
Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatis certò ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc, quamobrem accuſer, neſcio.
L. Hem, tu neſcis? S. non, ita me Dii ament, mi Laches,
Itáque unà inter nos agere ætatem liceat. L. Dî mala prohibeant!
S. Meque abs te immeritò eſſe accuſatam, poſtmodò reſciſces. L. ſcio.
Te immeritò? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, et te, et familiam omnem dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis adfines, facis;
Qui illum decrêrunt dignum, ſuos cui liberos committerent.
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tuâ impudentiâ.
S. Egone? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem, non hominem, putas.
n, quia ruri crebrò eſſe ſoleo, neſcire arbitramini, quique pacto hîc vitam voſtrarum exigat?

Multo meliùs, hîc quæ fiunt, quàm illîc, ubi ſum aſſiduè, ſcio:
Ideo quia, ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.
Jampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: et, ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed non credidi adeo, ut etiam totam hanc odiſſet domum. [foras.
Quod ſi ſciſſem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc iſſes
At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mî abste, Soſtrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, et rei ſerviens;
Sumtus voſtros otiumque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægre eſſet mihi?
S. Non meâ operâ, neque pol culpâ evenit. L. imo maxumè.
Sola hîc fuiſti: in te omnis hæret culpa ſolâ, Soſtrata.
Quæ hîc erant, curares; cùm ego vos ſolvi curis cæteris.
Cum puellâ anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpâ factum. S. haud equidem dico, mi Laches.
L. Gaudeo, ita me Dii ament, gnati causâ. nam de te quidem,
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt.
S. Quî ſcis, an eâ causâ, mi vir, me odiſſe adſimulaverit,
Ut cum matre plus unà eſſet? L. quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,
Quòd herì nemo voluit viſentem ad eam te intro admittere?
S. Enim laſſam oppidò tum eſſe aiebant; eò ad eam non admiſſa ſum.
L. Tuos eſſe illi mores morbum magis, quàm ullam aliam rem, arbitror:

Et merito adeo: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere uxorem; et quæ vobis placita eſt conditio, da tur.
Ubi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTUS II. SCENA II.

PHIDIPPUS, LACHES, SOSTRATA.

ETSI ſcio ego, Philumena, meum jus eſſe, ut te cogam,
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorſabor.
L. Atque eccum Phidippum optumè video. hinc jam ſcibo, quid fiet.
Phidippe, etſi ego meis me omnibus ſcio eſſe adprime obſequentem;
Sed non adeo, ut mea facilitas corrumpat illorum animos.
Quod tu ſi idem faceres, magis in rem et noſtram et voſtram id eſſet.
Nunc video in illarum poteſtate eſſe te. P. heia vero.
L. Adii te herì de filiâ: ut veni, itidem incertum amiſti.
Haud ita decet, ſi perpetuam hanc vis eſſe adfinitatem,
Celare te iras, ſi quid eſt peccatum à nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando, vobis corrigemus,
Te judice ipſo. ſin ea eſt cauſa retinendi apud vos,
Quia ægra eſt; te mî injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, ſatis ut meæ domi curetur diligenter.
At, ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etſi illi pater es,
Ut tu illam ſalvam magis velis, quàm ego: id adeo gnati cauſâ,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm ſeipſum, magnificare.

Neque adeo clam me eſt, quàm eſſe eum graviter laturum credam,
Hoc ſi reſcierit. eò domum ſtudeo hæc priùs, quam ille, ut redeat.
P. Laches, et diligentiam veſtram, et benignitatem
Novi: et, quæ dicis, omnia eſſe ut dicis, animum induco.
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire ſtudeo,
Si facere poſſim ullo modo. L. quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accuſat virum? P. minimè: nam poſtquam attendi
Magis, et vi cœpi cogere ut rediret, ſanctè adjurat
Non poſſe apud vos Pamphilo ſe abſente perdurare.
Aliud fortaſſe alii vitii eſt: ego ſum animo leni natus:
Non poſſum advorſari meis. L. hem, Soſtrata! S. heu me miſeram!
L. Certumne eſt iſtuc? P. nunc quidem, ut videtur. ſed numquid vis?
Nam eſt, quod me tranſire ad forum jam oportet. L. eo tecum unà.

ACTUS II. SCENA III.

SOSTRATA.

EDEPOL næ nos ſumus inique æque omnes inviſæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur malo.
Nam, ita me Dii ament, quod me accuſat nunc vir, ſum extra noxiam.
Sed non facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt ſocrus
Omnes eſſe iniquas. haud pol me quidem: nam nunquam ſecus
Habui illam, ac ſi ex me eſſet nata: nec, quî hoc mî eveniat, ſcio.

Niſi pol filium multimodis jam exſpecto, ut redeat domum.

ACTUS. III. SCENA I.

PAMPHILUS, PARMENO, MYRRHINA.

NEMINI ego plura acerba credo eſſe ex amore homíni unquam oblata,
Quàm mî. heu me infelicem! hanccine ego vitam parâ perdere!?
Haccine causâ ego eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium agere ætatem,
Quàm huc redire? atque hæc ita eſſe miſerum me reſciſcere?
Nam nos omnes, quibus eſt alicunde aliquis objectus labos,
Omne quod eſt interea tempus, priuſquam id reſcitum eſt, lucro eſt.
PAR. At ſic, citiùs quî te expedias his ærumnis, reperias.
Si non rediſſes, hæ iræ factæ eſſent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, ſcio reverituras.
Rem cognoſces: iram expellies: rurſum in gratiam reſtitues.
Levia ſunt quæ tu pergravia eſſe in animum induxti tuum.
PAM. Quid conſolare me? an quiſquam uſquam gentium eſt æque miſer?
Priuſquam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum:
Jam in hac re ut taceam, cuivis facile ſcitu eſt quàm fuerim miſer:
Tamen nunquam auſus ſum recuſare eam, quam mî obtrudit pater.

Vix me illi abſtraxi, atque impeditum in eâ expedivi animum meum,
Vixque huc contuleram; hem, nova res orta eſt, porro ab hac quæ me abſtrahat.
Tum matrem ex eâ re me aut uxorem in culpâ inventurum arbitror:
Quod cùm ita eſſe invenero, quid reſtat, niſi porro ut fiam miſer?
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius ſum: ita olim ſuo me ingenio pertulit:
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum neſcio quid neceſſe eſt eveniſſe, Parmeno,
Unde ira inter eas interceſſit, quæ tam permanſit diu.
PAR. At quidem hercle parvum: ſi vis vero veram rationem exſequi,
Non maxumas, quæ maxumæ ſunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cùm de eadem causâ eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quàm pro levibus noxiis iras gerunt?
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum gerunt.
Itidem illæ mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententiâ:
Fortaſſe unum aliquod verbum inter eas hanc iram conciverit.
PAM. Abi, Parmeno, intrò, ac me veniſſe nuncia. PAR. hem, quid hoc eſt? PAM. tace.
PAR. Trepidari ſentio, et curſari rurſum prorſum. agedum, ad fores
Accede propiùs. hem, ſenſiſtin'? PAM. noli fabularier.
Proh Jupiter! clamorem audivi. PAR. tute loqueris, me vetas?
M. Tace, obſecro, mea gnata. PAM. matris vox viſa eſt Philumenæ.

Nullus sum. PAR. quî dum? PAM. perii. PAR. quam obrem? PAM. nescio quod magnum malum
Profectò, Parmeno, me celant. PAR. uxorem Philumenam
Pavitare nescio quid, dixerunt: id si fortè est, nescio.
PAM. Interii: cur mihi id non dixti? PAR. quia non poteram unà omnia.
PAM. Quid morbi est? PAR. nescio. PAM. quid? nemon' medicum adduxit? PAR. nescio.
PAM. Cesso hinc ire intrò, ut hoc quamprimùm, quidquid est, certò sciam?
Quonam modo, Philumena mea, te nunc offendam adfectam?
Nam si periclum ullum in te inest, periisse me una haud dubium est.
PAR. Non usus facto est mihi nunc hunc intro sequi:
Nam invisos omnes nos esse illis sentio.
Herì nemo voluit Sostratam intro admittere.
Si forte morbus amplior factus fiet,
Quod sane nolim, maximè heri causâ mei;
Servum illico introisse dicent Sostratæ:
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti atque ætati illorum, morbus quî auctu' sit:
Hera in crimen veniet, ego verò in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

SOSTRATA, PARMENO, PAMPHILUS.

NESCIO quid jamdudum audio hîc tumultuari miserâ:
Male metuo, ne Philumenæ magi' morbus adgravescat:
Quod te, Æsculapi, et te, Salus, ne quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam. PAR. heus, Sostrata. S. hem. PAR. iterum ittinc excludêre.
S. Ehem Parmeno; tun' hîc eras? perii, quid faciam miserâ?

Non viſam uxorem Pamphili, cùm in proxumo hic ſit ægra?

PAR. Non viſas: ne mittas quidem viſendi causâ quenquam.

Nam qui amat cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè duco:

Laborem inanem ipſus capit, et illi mo'eſtiam adfert.

Tum filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.

S. Quid ais? an venit Pamphilus? PAR. venit. S. Dîs gratiam habeo.

Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, et cura ex corde exceſſit.

PAR. Jam eâ te causâ maxume nunc huc introire nolo.

Nam ſi remittent quippiam Philumenæ dolores,

Omnem rem narrabit, ſcio, continuò ſola ſoli,

Quæ inter vos intervenerit, unde ortum eſt initium iræ.

Atque eccum video ipſum egredi. quàm triſtis eſt. S. ô mi gnate.

PAM. Mea mater, ſalve. S. gaudeo veniſſe ſalvom. ſalvan'

Philumena eſt? PAM. meliuſcula eſt. S. utinam iſtuc ita Dî faxint.

Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? PAM. recte, mater.

S. Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repente invaſit?

PAM. Ita factum eſt. S. quid morbi eſt? PAM. febris. S. quotidiana? PAM. ita aiunt.

I ſodes intro, conſequar jam te, mea mater. S. fiat.

PAM. Tu pueris curre, Parmeno, obviam, atque iis onera adjuta.

PAR. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum quâ redeant? PAM. ceſſas?

ACTUS III. SCENA III.

PAMPHILUS.

NEQUEO mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Nam modò intrò me ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum adfectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi!
Poſtquam me aſpexere ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant, Venit, id quòd derepente aſpexerant.
Sed continuò voltum earum ſenſi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea propere præcucurrit, nuncians
Me veniſſe. ego ejus videndi cupidus rectà conſequor.
Poſtquam intro adveni, extemplo ejus morbum cognovi miſer.
Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat:
Neque voce aliâ, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi; ô facinus indignum, inquam: et corripui illico
Me inde lacrumans, incredibili re atque atroci percitus.
Mater conſequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans miſera: miſeritum eſt. profectò hoc ſic eſt, ut puto,

Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum.
Sed cùm orata ejus reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, utì
Advorſa ejus per te tecta tacitaque apud omnes fient:
Si unquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, ut ſibi des pro illâ nunc, rogat.
Cæterùm de redducenda id facias, quod in rem ſit tuam.
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus conſcius.
Nam aiunt tecum pòſt duobus concubuiſſe menſibus:
Tum, poſtquam ad te venit, menſis agitur hic jam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res. nunc ſi potis eſt, Pamphile,
Maxume volo doque operam, ut clam eveniat partus patrem,
Atque adeo omnes. ſed ſi fieri id non poteſt, quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe. ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te recte eum natum putent.
Continuo exponetur. hîc tibi nihil eſt quidquam incommodi: et
Illi miſeræ indignè factam injuriam contexeris.
Pollicitus ſum, et ſervare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.

Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror :
Nec faciam : etsi amor me graviter, consuetudoque ejus tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit,
Solitudoque. ô fortuna, ut nunquam es perpetuò bona !
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit,
Quem ego tum consilio missum feci : idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris : hunc minimè est opus
In hac re adesse : nam olim soli credidi,
Eâ me abstinuisse in principio, cùm data est.
Vereor, si clamorem ejus hîc crebro exaudiat,
Ne parturire intellegat. aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

PARMENO, SOSIA, PAMPHILUS.

AIN' tu, tibi hoc incommodum eveniisse iter ?
S. Non hercle verbis, Parmeno, dici potest
Tantum, quàm re ipsâ navigare incommodum est.
PAR. Itane est ? S. ô fortunate, nescis quid mali
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut mittam miserias, unam hanc vide :
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cùm interea semper mortem exspectabam miser :
Ita usque adversâ tempestate usi sumus.
PAR. Odiosum. S. haud clam me est : denique hercle aufugerim
Potiùs, quàm redeam, si eo mî redeundum sciam.
PAR. Olim quidem te causæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium.
Ite intro. ego hunc adibo, si quid me velit.

Here, etiam nunc tu hîc ſtas? PAM. equidem te exſpecto. PAR. quid eſt?
PAM. In arcem tranſcurſo opus eſt. PAR. cui homini? PAM. tibi.
PAR. In arcem? quid eò? PAM. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum unà advectu'ſt, conveni.
PAR. Perii. voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet unquam, ut me ambulando rumperet.
PAM. Quid ceſſas? PAR. quid vis dicam? an conveniam modò?
PAM. Imo, quod conſtitui, me hodie conventurum eum,
Non poſſe, ne fruſtra illîc exſpectet: vola.
PAR. At non novi hominis faciem. PAM. at faciam ut noveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius,
Cadaverosâ facie. PAR. Dî illum perduint.
Quid, ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
PAM. Maneto: curre. PAR. non queo: ita defeſſu' ſum.
PAM. Ille abiit. quid agam infelix? proſus neſcio,
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ parſum: nam me miſeret mulieris.
Quod potero faciam, tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potiùs, quàm amori, obſequi
Oportet. at at, eccum Phidippum, et patrem
Video: horſum pergunt. quid dicam hiſce, incertu' ſum.

ACTUS III. SCENA V.

LACHES, PHIDIPPUS, PAMPHILUS.

DIXTIN' dudum illam dixiſſe, ſe exſpectare filium?
PH. Factum. L. veniſſe aiunt: redeat. PA. quam cauſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. L. quem ego hic audivi loqui?

PA. Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi.
L. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. PA. ſalve, mi pater.
L. Gnate mi, ſalve. PH. bene factum te adveniſſe, Pamphile,
Et adeo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. PA. creditur.
L. Advenis modo? PA. admodum. L. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? PA. ſane hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: et qui ſic ſunt, haud multum heredem juvant:
Sibi verò hanc laudem relinquunt: Vixit, dum vixit, bene.
L. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus unâ ſententiâ?
PA. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. L. imo obfuit:
Nam illum vivum et ſalvum vellem. PH. impunè optare iſtuc licet:
Ille reviviſcet jam nunquam: et tamen, utrum malis, ſcio.
L. Herì Philumenam ad ſe accerſi hic juſſit. dic juſſiſſe te.
PH. Noli fodere. juſſi. L. ſed eam jam remittet. PH. ſcilicet.
PA. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta. adveniens audivi omnia. L. at
Iſtos invidos Dî perdant, qui hæc libenter nunciant.
PA. Ego me ſcio caviſſe, ne ulla meritò contumelia
Fieri à vobis poſſet. idque ſi nunc memorare hîc velim,
Quâm fideli animo et benigno in illam, et clementi fui,
Verè poſſum; ni te ex ipsâ hæc magi' velim reſciſcere:
Namque eo pacto maxumè apud te meo erit ingenio fides,

Cum illa, quæ in me nunc iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque meâ culpâ hoc diſcidium eveniſſe, id teſtor Deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujuſque mores toleret ſuâ modeſtiâ;
Neque alio pacto componi poteſt inter eas gratia;
Segreganda aut mater à me eſt, Phidippe, aut Philumena.
Nunc me pietas matris potiùs commodum ſuadet ſequi.
L. Pamphile, haud invito ad aures ſermo mihi acceſſit tuus,
Cùm te putaſſe omnes res præ parente intellego.
Verùm vide, ne impulſus irâ pravè inſiſtas. Pamphile.
PA. Quibus iris impulſus nunc in illam iniquu' ſim?
Quæ nunquam quidquam erga me commerita eſt, pater,
Quod nollem: et ſæpe meritam, quod vellem, ſcio.
Amoque, et laudo, et vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertu' ſum.
Illique exopto, ut relliquam vitam exigat
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior;
Quando quidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
PH. Tibi id in manu eſt, ne fiat. L. ſi ſanus ſies,
Jube illam redire. PA. non eſt conſilium, pater:
Matris ſervibo commodis. L. quò abis? mane;
Mane, inquam: quò abis? PH. quæ hæc eſt pertinacia?
L. Dixin', Phidippe, hanc rem ægrè laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, filiam ut remitteres.
PH. Non credidi edepol adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc, eat.
L. Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.
PH. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.
L. Decedet jam ira hæc: etſi meritò iratus eſt.
PH. Quia paulum vobis acceſſit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. L. etiam mecum litigas?
PH. Deliberet, renuncietque hodie mihi,

Velitne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid meâ? 60
Poſtremò inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parvi pendunt. porto hoc jurgium ad
Uxorem, cujus hæc ſunt conſilio omnia:
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè eſt, evomam. 65

ACTUS IV. SCENA. I.

MYRRHINA, PHIDIPPUS.

PERII, quid agam? quò me vortam? quid viro meo reſpondebo
Miſera? nam audiviſſe vocem pueri viſu' eſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam:
Quòd ſi reſcierit peperiſſe eam, id quâ causâ clàm me habuiſſe
Dicam, non edepol ſcio. 5
Sed oſtium concrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
P. Uxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video. quid ais, Myrrhina? heus, tibi dico. M. mihine, vir?
P. Vir ego tuus ſum? túne virum me, aut hominem deputas adeo eſſe?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi viſus forem, 10
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. M. quibus? P. at rogitas?
Peperit filia? hem, taces? ex quo? M. iſtuc patrem rogare eſt æquom?
Perii: ex quo cenſes, niſi ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
P. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare voluerîs 15

Partum; præſertim cùm et rectè, et tempore ſuo
peperer:t.
Adeon' pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares
perire,
Ex quo firmiorem inter nos fore amicitiam poſthac
ſcires,
Potiùs, quàm advorſum animi tui lubidinem eſſet cum
illo nupta?
Ego etiam illorum eſſe hanc culpam credidi, quæ te eſt
penes.
M. Miſera ſum. P. utinam ſciam ita eſſe iſtuc. ſed nunc
mihi in mentem venit,
Ex hac re quod locuta es olim, cùm illum generum
cepimus:
Nam negabas nuptam poſſe filiam tuam te pati
Cum eo qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis cauſam hunc ſuſpicari, quàm ipſam veram,
mavolo.
P. Multo priùs ſcivi, quàm tu, illum habere amicam,
Myrrhina.
Verùm id vitium nunquam decrevi eſſe ego adoleſcen-
tiæ:
Nam id omnibus innatum eſt. at pol jam aderit, ſe
quoque etiam cùm oderit.
Sed ut olim te oſtendiſti eandem eſſe, nihil ceſſaviſti
uſque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egiſſem, eſſet
ratum.
Id, nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum
volueris.
M. Adeon' me eſſe pervicacem cenſes, cui mater fiem,
Ut eo eſſem animo, ſi ex uſu eſſet noſtro hoc matri-
monium?
P. Tun' proſpicere, aut judicare, noſtram in rem quod
ſit, potes?
Audiſti ex aliquo fortaſſe, qui vidiſſe eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam. quid tum
poſtea,
Si modeſtè ac raro hæc fecit? nonne ea diſſimulare nos
Magis humanum eſt, quàm dare operam id ſcire, qui
nos oderit?

Nam si is posset ab eâ sese derepente avellere,
Quicum tot consuessset annos, non eum hominem ducerem,
Nec virum sati' firmum gnatæ. M. mitte adolescentem, obsecro,
Et quæ me peccasse ais. abi, solus solum conveni:
Roga, velitne an non uxorem. si est, ut dicat velle se,
Redde: sin est autem, ut nolit, rectè ego consului meæ.
P. Siquidem ille ipse non volt, et tu sensti in eo esse, Myrrhina,
Peccatum; aderam, cujus consilio fuerat ea par prospici.
Quamobrem incendor irâ, esse ausam facere hæc te injussu meo.
Interdico, ne extulisse extra ædes puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem.
Ibo intro, atque edicam servis, ne quoquam efferri sinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,
Non edepol clam me est; cùm hoc, quod leviu' est, tam animo iracundo tulit:
Nec, quâ viâ sententia ejus possit mutari, scio.
Hoc mî unum ex plurimis miseriis relliquom fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cujus nos qui sit nescimus pater.
Nam cùm compressa est gnata, forma in tenebris nosci non quita est:
Neque detractum ei tum quidquam est, quî pòst possit nosci, qui fiet:
Ipse eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum.
Simul vereor Pamphilum, ne orata nostra nequeat diutiùs
Celare, cùm sciet alienum puerum tolli pro suo.

ACTUS IV. SCENA II.

SOSTRATA, PAMPHILUS.

NON clam me eſt, gnate mi, tibi me eſſe ſuſpectam uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiſſe: etſi ea diſſimulas ſedulo.
Verùm ita me Dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, meritò ut caperet odium illam mei:
Teque antequam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem.
Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc et vobis, et meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certò decrevi patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. quæſo, quid iſtuc conſilî eſt?
Illius ſtultitiâ victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Meâ pertinaciâ eſſe dicat factum, haud tuâ modeſtiâ.
Tum tuas amicas te et cognatas deſerere, et feſtos dies,
Meâ causâ, nolo. S. nihil pol jam iſtæc mihi res voluptatis ferunt.
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatias jam tenet
Studiorum iſtorum: hæc mihi nunc cura eſt maxima, ut ne cui mea
Longinquitas ætatis obſtet, mortemve exſpectet meam.

Hîc video me eſſe inviſam immeritò: tempus eſt concedere.
Sic optimè, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus:
Et me hac ſuſpicione exſolvam, et illis morem geſſero.
Sine me, obſecro, hoc effugere, volgus quod male audit mulierum.
P. Quàm fortunatus cæteris ſum rebus, abſque unâ hac foret,
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. obſecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, ut quæque eſt, in animum induces pati,
Si cætera ita ſunt, ut vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtumo?
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. P. væ miſero mihi!
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quàm te, gnate mi.

ACTUS IV. SCENA III.

LACHES, SOSTRATA, PAMPHILUS.

QUEM cum iſtoc ſermonem habueris, procul hinc ſtans accepi, uxor.
Iſtuc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere;
Quod ſit faciundum pòſt fortaſſe, idem hoc nunc ſi feceris.
S. Fors ſuat pol. L. abi rus ergo hinc: ibi ego te, et tu me feres.
S. Spero ecaſtor. L. i ergo intro, et compone, quæ tecum ſimul
Ferantur. dixi. S. ita, ut jubes, faciam. P. pater.
L. Quid vis, Pamphile? P. hinc abire matrem? minimè. L. quid ita iſtuc vis?
P. Quia de uxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus. L. quid eſt?

Quid vis facere, niſi reducere? P. equidem cupio, et vix contineor:
Sed non minuam meum conſilium. ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo eâ gratiâ concordes, ſi non redducam, fore.
L. Neſcias. verùm tuâ refert nihil, utrum illæ fecerint,
Quando hæc aberit. odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis:
E medio æquom excedere eſt. poſtremo nos jam fabulæ
Sumus, Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum egredi per tempus. accedamus.

ACTUS IV. SCENA IV.

PHIDIPPUS, LACHES, PAMPHILUS.

TIBI quoque edepol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem. nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Et ſi tibi cauſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. L. opportunè te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. PH. quid eſt?
PA. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?
L. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne revereatur, minùs jam quò redeat domum. PH. ah,
Nullam de his rebus culpam commeruit tua?
A Myrrhinâ hæc ſunt meâ uxore exorta omnia.
Mutatio fit: ea nos perturbat, Lache.
PA. Dum ne reducam, turbent porro, quàm velint.
PH. Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Adfinitatem hanc ſane perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua fiet ſententia,
Accipias puerum. PA. ſenſit peperiſſe: occidi.
L. Puerum? quem puerum? PH. natus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia;
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
L. Bene, ita me Dii ament, nuncias: et gaudeo
Natum illum, et tibi illam ſalvam. ſed quid mulieris
Uxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,

Quàm hoc mihi videtur factum præclarè, proloqui.
PH. Non tibi illud factum minùs placet, quam mihi, Laches.
PA. Etiamsi dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non est, cùm eam consequitur, alienus puer.
L. Nulla tibi, Pamphile, hìc jam consultatio est.
PA. Perii. L. hunc videre sæpe optabamus diem,
Cum ex te esset aliquis, qui te appellaret patrem.
Evenit: habeo gratiam Dîs. PA. nullu' sum.
L. Reduc uxorem, ac noli adversari mihi.
PA. Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,
Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio,
Non clam me haberet, quæ celasse intellego.
Nunc, cùm ejus alienum esse à me animum sentiam,
Neque conventurum inter nos posthac arbitror,
Quamobrem reducam? L. mater quod suasit sua,
Adolescens mulier fecit: mirandumne id est?
Censen' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpâ? an quia non delinquunt viri?
PH. Vosmet videte jam, Lache, et tu Pamphile,
Remissan' opu' sit vobis, reductan' domum:
Uxor quid faciat, in manu non est meâ.
Neutrâ in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? L. ridiculè rogas.
Quidquid futurum est, huic reddas, suum scilicet,
Ut alamus nostrum. PA. quem ipse neglexit pater,
Ego alam? L. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, quæso, potius? quæ hæc amentia est?
Enimvero prorsus jam tacere non queo.
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me?
Aut, quid sit id, quod solicitere ad hunc modum?
Primùm, hanc ubi dixti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi;
Pollicita est ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademtam hanc quoque tibi causam vides;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.

Aliquando tandem huc animum ut adducas tuum,
Quàm longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumtus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo injuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video eſſe. PA. mene? L. teipſum: et facis injuriam:
Confingis falſas cauſas ad diſcordiam,
Ut cum illâ vivas, teſtem hanc cùm abs te amoveris.
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abiret? PH. plane hic divinat: nam id eſt.
PA. Dabo jusjurandum nihil eſſe iſtorum tibi. L. ah,
Reduc uxorem: aut quamobrem non opus ſit, cedo.
PA. Non eſt nunc tempus. L. puerum accipias: nam is quidem
In culpâ non eſt: pòſt de matre videro.
PA. Omnibus modis miſer ſum: nec, quid agam, ſcio:
Tot me nunc rebus miſerum concludit pater.
Abibo hinc, præſens quando promoveo parum.
Nam puerum injuſſu, credo, non tollet meo,
Præſertim in eâ re cùm ſit mihi adjutrix ſocrus.
L. Fugis? hem, nec quidquam certi reſpondes mihi?
Num tibi videtur eſſe apud ſeſe? fine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo: ego alam. PH. maxume.
Non mirum fecit uxor mea, ſi hoc ægrè tulit:
Amaræ mulieres ſunt, non facilè hæc ferunt.
Propterea hæc ira eſt: nam ipſa narravit mihi:
Id ego hoc præſente tibi nolueram dicere:
Neque illi credebam primò. nunc verò palam eſt.
Nam omnino abhorrere animum huic video nuptiis.
L. Quid ergo agam, Phidippe? quid das conſili?
PH. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam cenſeo:
Oremus: accuſemus graviùs: denique
Minitemur, ſi cum illo habuerit rem poſtea.
L. Faciam, ut mones. Eho puer, curre ad Bacchidem hanc

Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porro, in hac re adjutor sis mihi. PH. ah,
Jamdudum dixi, idemque nunc dico, Lache,
Manere adfinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit; quod spero fore.
Sed visne adesse me unà, dum istam convenis?
L. Imo vero abi: aliquam puero nutricem para.

ACTUS IV. SCENA V.

BACCHIS, LACHES.

NON hoc de nihilo est, quod Laches me nunc conventam esse expedit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
L. Videndum est, ne minus propter iram hanc impetrem, quàm possiem;
Aut ne quid faciam plus, quod post me minùs feciſſe satius sit.
Aggrediar. Bacchis, salve.
B. Salve, Laches. L. Credo edepol te nonnihil mirari, Bacchis,
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
B. Ego pol quoque etiam timida sum, cùm venit mi in mentem, quæ sint,
Ne nomen mihi quæstus obstet: nam mores facile tutor.
L. Si vera dicis, nihil tibi est à me pericli, mulier:
Nam jam ætate eâ sum, ut non siet peccato mihi ignoſci æquom:
Quo magis omnes res cautiùs, ne temere faciam, adcuro.
Nam si facis, facturave es, bonas quod par est facere;
Inscitum offerre injuriam tibi: immerenti iniquom est.
B. Est magna ecastor gratia de istac re quam tibi habeam.
Nam qui post factam injuriam se expurget, parum mihi prosit.
Sed quid istuc est? L. meum receptas filium ad te Pamphilum. B. ah.

L. Sine dicam. uxorem hanc priuſquam duxit, voſtrum amorem pertuli.
Mane: nondum etiam dixi id, quod volui. hic nunc uxorem habet.
Quære alium tibi firmiorem, dum tibi tempus conſulendi eſt.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol tu eâdem iſtac ætate.
B. Quis id ait? L. ſocrus. B. mene? L. teipſam. et filiam abduxit ſuam:
Puerumque ob eam rem clàm voluit, natus qui eſt, exſtinguere.
B. Aliud ſi ſcirem, quî firmare meam apud vos poſſem fidem,
Sanctius quàm jusjurandum, id pollicerer tibi, Laches,
Me ſegregatum habuiſſe, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
L. Lepida es. ſed ſcin', quid volo potiùs ſodes facias? B. quid vis? cedo.
L. Eas ad mulieres huc intrò, atque iſtuc jusjurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
B. Faciam: quod pol, ſi eſſet alia ex hoc quæſtu, haud faceret, ſcio;
Ut de tali causâ nuptæ mulieri ſe oſtenderet.
Sed nolo eſſe falsâ famâ gnatum ſuſpectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus eſt minimè æquom, viderier
Immeritò: nam meritus de me eſt, quod queam, illi ut commodem.
L. Facilem benevolumque lingua tua jam tibi me reddidit:
Nam non ſunt ſolæ arbitratæ hæ: ego quoque etiam credidi.
Nunc cùm ego te eſſe præter noſtram opinionem comperi;
Fac eadem ut ſis porro: noſtrâ utêre amicitia, ut voles.
Aliter ſi facias----reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.

Verùm hoc te moneo unum; qualis ſim amicus, aut quid poſſiem
Potiùs quàm inimicus, periclum facias.

ACTUS IV. SCENA VI.

PHIDIPPUS, LACHES, BACCHIS.

NIHIL apud me tibi
Deſieri patiar, quin, quod opus ſit, benigne præbeatur.
Sed cùm tu ſatura atque ebria eris, puer ut ſatur ſit, facito.
L. Noſter ſocer, video, venit: puero nutricem adducit.
Phidippe, Bacchis dejerat perſanctè. P. hæccine ea eſt? L. hæc eſt.
P. Nec pol iſtæ metuunt Deos; neque has reſpicere Deos opinor.
B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire.
Hæc res hîc agitur: me facere, Pamphilo ut redeat uxor,
Oportet: quod ſi perficio, non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id quod aliæ meretrices facere fugitant.
L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas fuiſſe falsò
Nobis in re ipsâ invenimus. porro hanc nunc experiamur.
Nam ſi compererit crimini tua ſe uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem eſt ob eam rem irata gnatus,
Quòd peperit uxor clàm, id leve eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt: quod ſit diſcidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis ſit faciet ipſa.
P. Quid mihi iſtæc narras? an quia non tute ipſe dudum auditi,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modò explete animum.

L. Quæſo edepol, Bacchis, quod mihi es pollicita, tute ut ſerves.
B. Ob eam rem vin' ergo introeam? L. i, atque explе animum iis, ut credant.
B. Eo: etſi ſcio pol iis fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro ubi ſegregata eſt.
L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent.
[P. At eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognoint:]
Nam illas errore, et te ſimul ſuſpicione exſolves.
B. Perii, pudet Philumenæ me. ſequimini me intrò ambæ.
L. Quid eſt, quod mihi malim, quàm quod huic intellego evenire,
Ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, et mihi profit?
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregarit;
Scit ſibi nobilitatem ex eo, et rem natam, et gloriam eſſe:
Referet gratiam ei, unâque nos ſibi operâ amicos junget.

ACTUS V. SCENA I.

PARMENO, BACCHIS.

EDEPOL næ meam herus eſſe operam deputat parvi precî,
Qui ob rem nullam miſit: fruſtra ubi totum deſedi diem,
Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illîc ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: Adoleſcens, dic dum, quæſo, es tu Myconius?

Non ſum. At Callidemides? Non. Hoſpitem ecquem Pamphilum
Hîc habes? omnes negabant: neque eum quenquam eſſe arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem
Ab noſtro adfine exeuntem video? quid huic hîc eſt rei?
B. Parmeno, opportunè te offers: propere curre ad Pamphilum.
P. Quid eò. B. dic me orare, ut veniat. P. ad te? B. imo ad Philumenam.
P. Quid rei eſt? B. tuâ quod nil refert, percontari deſinas.
P. Nihil aliud dicam? B. etiam, cognoſſe anulum illum Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus olim mihi dederat. B. ſcio.
Tantumne eſt? B. tantum. aderit continuò, hoc ubi ex te audîerit.
Sed ceſſas? P. minime equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.

ACTUS V. SCENA II.

BACCHIS.

QUANTAM obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie?
Quot commodas res attuli? quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui penè harum ipſiuſque operâ periit:
Uxorem, quam nunquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Quâ re ſuſpectus ſuo patri, et Phidippo fuit, exſolvi.
Hîc adeo his rebus anulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menſes decem fere ad me nocte primâ,
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,

Cum hoc anulo. extimui illico. mi Pamphile, inquam, amabo,
Quid es exanimatus, obsecro? aut unde anulum istum nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere se simulare. postquam video,
Nescio quid suspicarier, magis cœpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur vi in viâ nescio quam compressisse:
Dicitque sese illi anulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modò me habentem:
Rogat, unde sit. narro omnia hæc: inde est cognitio facta,
Philumenam esse compressam ab eo, et filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim est in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur. verùm ecastor
Nunquam animum quæsti gratiâ ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum est, usa sum benigno et lepido, et comi.
Incommodè mihi nuptiis evenit, factum fateor.
At pol me feciſſe arbitror, ne id meritò mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, ejus incommoda æquom est ferre.

ACTUS V. SCENA III.

PAMPHILUS, PARMENO, BACCHIS.

VIDE, mi Parmeno, etiam sodes, ut mî hæc certa et clara attuleris:
Ne me in breve hoc conjicias tempus, gaudio hoc falso frui.
PAR. Visum est. PAM. certene? PAR. certe. PAM. deus sum, si hoc ita est. PAR. verum reperies.

PAM. Manedum, ſodes. timeo ne aliud credam, atque aliud nuncies.
PAR. Maneo. PAM. ſic te dixiſſe opinor, inveniſſe Myrrhinam,
Bacchidem anulum ſuum habere. PAR. factum. PAM. eum, quem olim ei dedi:
Eaque hoc te mihi nunciare juſſit: itane eſt factum? PAR. ita, inquam.
PAM. Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeo plenior?
Egon' te pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſcio.
PAR. At ego ſcio. PAM. quid? PAR. nihil enim.
Nam neque in nuncio, neque in meipſo, tibi quid ſit boni, ſcio.
PAM. Egon', qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris,
Sinam ſine munere à me abire? ah, nimiùm me ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me exſpectat, credo. adibo. B. ſalve, Pamphile.
PAM. O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea!
B. Bene factum, et volup' eſt. PAM. factis, ut credam, facis:
Antiquamque adeo tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper fiet. B at tu, ecaſtor, morem antiquum atque ingenium obtines,
Ut unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
PAM. Ha, ha, hæ! tun' mihi iſtuc? B. rectè amaſti, Pamphile, uxorem tuam:
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod noſſem, videram.
Perliberalis vita eſt. PAM. dic verum. B. ita me Di ament, Pamphile.
PAM. Dic mihi, harum rerum numquid dixti jam patri? B. nil. PAM. neque opus eſt
Adeo mutito: placet non fieri hoc itidem, ut in comœdiis,

Omnia omnes ubi reſciſcunt. hîc, quos par fuerat reſciſcere,
Sciunt; quos non autem æquom eſt ſcire, neque reſciſcent, neque ſcient.
B. Imo etiam quî hoc occultari faciliùs credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit, jurijurando meo
Se fidem habuiſſe, et propterea te ſibi purgatum.
PAM. optumè eſt:
Speroque hanc rem eſſe eventuram nobis ex ſententiâ.
PAR. Here, licetne ſcire ex te, hodie quid ſit quod feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? PAM. non licet.
PAR. tamen ſuſpicor.
Egon' hunc ab Orco mortuum? quo pacto? PAM. neſcis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, et ex quantâ ærumnâ extraxeris.
PAR. Imo vero ſcio, neque hoc imprudens feci. PAM. ego iſtuc ſati' ſcio.
PAR. An temere quidquam Pärmeno prætereat, quod facto uſu' ſit?
PAM. Sequere me intrò, Parmeno. PAR. ſequor. equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm ſciens ante hunc diem unquam.
Ω. Plaudite.

CALLIOPIUS RECENSUI.

Scire equidem volo, quot mihi sint domini. quæ hæc est miseria?
D. Quid ille gannit? quid volt? Quid ais, bone vir? est frater domi?
S. Quid, malùm, Bone vir, mihi narras?, equidem perii. D. quid tibi est?
S. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum et istam psaltriam
Usque occidit. D. hem, quid narras! S. hem, vide ut discidit labrum.
D. Quamobrem? S. me impulsore hanc emtam esse ait, D. non tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? S. factum. verùm venit post insaniens:
Nihil pepercit. non puduisse verberare hominem senem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus gestavi meis?
D. Laudo, Ctesipho: patrissas. abi, virum te judico.
S. Laudas? næ ille continebit posthac. si sapiet, manus.
D. Fortiter. S. perquàm; quia miseram mulierem et me servolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter!
D. Non potuit melius. idem, quod ego, sensit, te esse huic rei caput.
Sed estne frater intus? S. non est. D. ubi illum quæram, cogito.
S. Scio ubi sit, verùm hodie nunquam monstrabo. D. hem, quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem jam cerebrum. S. at nomen nescio
Illius hominis, sed locum novi ubi sit. D. dic ergo locum.
S. Nostin' porticum apud macellum hanc deorsum? D. quidni noverim?
S. Præterito hac rectâ plateâ sursum: ubi eò veneris,
Clivus deorsum versus est, hac præcipitato: postea
Est ad hanc manum sacellum: ibi angiportum propter est.
D. Quónam? S. illîc, ubi etiam caprificus magna est: D. novi. S. hac pergito.

D. Id quidem angiportum non eſt pervium. S. verum hercle. vah,
Cenſ n' hominem me eſſe? erravi. in porticum rurſum redi.
Sanè hac multo propiùs ibis, et minor eſt erratio.
Scin' Cratini hujus ditis ædes? D. ſcio. S. ubi eas præteriris,
Ad ſiniſtram hac rectâ plateâ; ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: priùs, quàm ad portam venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, et exadvorſum fabrica: ibi eſt. D. quid ibi facit?
S. Lectulas in ſole ilignis pedibus faciundos dedit.
D. Ubi potetis vos: bene ſanè. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
Æſchinus odioſè ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego jam proſpiciam mihi.
Nam jam adibo, atque unum quidquid, quod quidem erit belliſſimum,
Carpam, et cyathos ſorbillans paulatim hunc producam diem.

ACTUS IV. SCENA III.

MICIO, HEGIO.

EGO in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantopere, Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo.
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ultrò ſi, quam fecere ipſi, expoſtulant
Et ultro accuſant. id quia non eſt à me factum, agi' gratias?

BL

PRESERVATION SERVICE

SHELFMARK 989.a.18

THIS BOOK HAS BEEN
MICROFILMED (1989)

MICROFILM NO C.9308

B.M.1950.